

Koncept društvenog sjećanja u terenskoj nastavi sociologije - primjer sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu

Matkerić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:839095>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Odsjek za sociologiju

DIPLOMSKI RAD

**Koncept društvenog sjećanja u terenskoj nastavi sociologije – primjer
sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu**

Studentica: Katarina Matkerić

Mentorica: dr. sc. Nevena Škrbić Alempijević, red. prof.

Komentor: dr. sc. Zvonimir Bošnjak, pred.

Zagreb, 2021. godine

Izjava o autorstvu

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad *Koncept društvenog sjećanja u terenskoj nastavi sociologije – primjer sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu* izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorice dr. sc. Nevene Škrbić Alempijević, red. prof. i komentora dr. sc. Zvonimira Bošnjaka, pred. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Vlastoručni potpis studenta

Tablica sadržaja

1. UVOD	4
2. LIK GJURE STJEPANA DEŽELIĆA U IVANIĆ-GRADU U KONTEKSTU DRUŠTVENOG SJEĆANJA	7
2.1. Kratka biografija Gjure Stjepana Deželića	7
2.2. Gjuro Stjepan Deželić u kontekstu društvenog sjećanja	9
3. VEKTORI SJEĆANJA NA GJURU STJEPANA DEŽELIĆA U IVANIĆ-GRADU.....	12
3.1. Medijski sadržaji o Gjuri Stjepanu Deželiću u Ivanić-Gradu	12
3.2. Materijalizacija sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u gradskom prostoru Ivanić-Grada	16
3.2.1 Deželićeve ulice	17
3.2.2. Spomen ploča posvećena Gjuri Stjepanu Deželiću	19
3.2.3. Informativna ploča o Gjuri Stjepanu Deželiću	21
3.2.4. Osnovna škola Đure Deželića	23
3.3. Obilježavanje 180. obljetnice rođenja Gjure Stjepana Deželića u gradskim institucijama Ivanić-Grada	26
3.4. Konstrukcije sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića na festivalima u Ivanić-Gradu	31
4. RAZLOZI KONSTRUKCIJE DRUŠTVENOG SJEĆANJA NA GJURU STJEPANA DEŽELIĆA U IVANIĆ-GRADU.....	38
5. ORGANIZIRANJE TERENSKE NASTAVE SOCIOLOGIJE U LOKALNOJ SREDINI.....	41
6. PRIPREMA UČENIKA ZA ISTRAŽIVANJE DRUŠTVENOG SJEĆANJA	44
7. PROVOĐENJE TERENSKE NASTAVE USMJERENE NA ISTRAŽIVANJE DRUŠTVENOG SJEĆANJA	52
7.1. Upoznavanje učenika s ciljevima terenske nastave	52
7.2. Provedba terenske nastave	55
7.3. Zaključak i evaluacija terenske nastave	59
8. ZAKLJUČAK	63
9. PRILOZI	65
10. POPIS KORIŠTENIH PRILOGA	99
11. POPIS KORIŠTENE LITERATURE I IZVORA	101
12. SAŽETAK	110
13. ABSTRACT.....	111

1. UVOD

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati korištenje koncepta društvenog sjećanja u terenskoj nastavi sociologije na primjeru analize sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu. Pritom je fokus prvog dijela na prikazu načina na koje se konstruira sjećanje na Deželića u Ivanić-Gradu te razloge takvoj konstrukciji sjećanja. U drugom dijelu fokus je na prikazu organiziranja, pripreme učenika i izvođenja terenske nastave sociologije.

Prema riječima sociologinje Barbare A. Misztal, društveno sjećanje jedna je od najpopularnijih tema u društvenim i humanističkim znanostima jer je sjećanje uvjet za shvaćanje svijeta i za stvaranje vlastitog identiteta. Sjećanja konstruiramo unutar društvenih grupa i ne možemo ih odvojiti od društvenog konteksta u kojem su stvorena jer ne odražavaju samo prošlost, već oblikuju i sadašnjost, dajući ljudima simbolički okvir unutar kojeg razumijevaju svijet oko sebe (Misztal 2003: 1-13). Prema navodima Astrid Erll, profesorice engleske književnosti i kulture, društveno sjećanje je koncept koji obuhvaća medije, prakse, mitove, spomenike, historiografiju, rituale, kontroverzna sjećanja, postavke kulturnog znanja i druge elemente koji omogućuju analizu raznih fenomena od individualnih do transnacionalnih oblika sjećanja (Erll 2008: 1-2). Kako bi zahvatio društveno sjećanje, povjesničar Henry Rousso bilježi njegove vidljive znakove koje naziva vektorima sjećanja te ih definira kao nositelje kolektivnog sjećanja kojima je cilj rekonstrukcija događaja za društvenu svrhu (Rousso 1991: 219).

Kurikulum za nastavni predmet Sociologija za gimnazije donesen u siječnju 2019. godine usmjeren je na ishode koje učenici trebaju usvojiti, a nastavni sadržaji kojima se oni ostvaruju tek su okvirno predloženi (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 9-14). Iako društveno sjećanje pritom nije navedeno, mnogi sociolozi poput Mauricea Halbwachsa i Eviatara Zerubavela doprinijeli su razvoju društvenog sjećanja kao znanstvenog područja (Benčić 2015: 2-6). S obzirom da je sociologija jedna od znanosti koja se također bavi društvenim sjećanjem, ovaj diplomski rad će prikazati uvođenje društvenog sjećanja u taj nastavni predmet. Također teorijska podloga društvenog sjećanja i uz nju vezane učeničke aktivnosti omogućuju ostvarivanje sve tri domene odgojno-obrazovnih ishoda *Kurikuluma za nastavni predmet Sociologija*: domenu *sociološke imaginacije* kroz kritičko propitivanje društvenih odnosa, pojava i procesa u neposrednoj okolini, domenu *pojedinač i društvo* kroz analizu društvene i kulturne različitosti,

nejednakosti i identiteta te domenu *analize modernog društva* kroz analizu suvremenih društvenih zbivanja na odabranim primjerima. Uz to, prikazuje kako se putem teorije društvenog sjećanja može pridonositi usvajanju predloženih nastavnih sadržaja kao što su vrijednosni sustavi, kolektivno ponašanje, mediji, društvene promjene itd. S obzirom na interdisciplinarnost pristupa istraživanju društvenog sjećanja, upotrebom ovog koncepta u nastavi sociologije potaknut će se učenike i na upoznavanje međupredmetnih tema što se također ističe važnim u *Kurikulumu (Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija 2019: 9-14)*.

Ovaj diplomski rad osmišljen je tako da spaja dva znanstvena polja: sociologiju te etnologiju i kulturnu antropologiju. To je omogućeno interdisciplinarnim karakterom studija društvenog sjećanja. Prema riječima Astrid Erll, društveno sjećanje je područje u kojem razne discipline svojim specifičnim metodologijama i perspektivama pridonose njegovom razvoju (Erll 2008: 3). Sociologinja Adriana Benčić ističe kako je u sklopu društvenog sjećanja odnos između kolektivnih sjećanja i kolektivnih identiteta najčešći interes sociologa. No u takvom pogledu na društveno sjećanje često je prenaplašena uloga manipulativne proizvodnje sjećanja (Benčić 2016: 3-6). S druge strane, perspektiva etnologa i kulturnih antropologa u društvenom sjećanju stavlja naglasak na individualne i grupne prakse sjećanja kontekstualizirane unutar povijesno-političkog konteksta u kojem se sjećanje stvara što ističe i etnologinja i kulturna antropologinja Nevena Škrbić Alempijević (Škrbić Alempijević 2012: 9). Antropolog David Berliner navodi kako antropolozi fenomenu društvenog sjećanja prilaze iz fenomenološkog kuta, oni nastoje zahvatiti način na koji se pojedinci sjećaju, zaboravljaju i reinterpetiraju vlastitu prošlost. Antropolozima je ovaj fenomen zanimljiv jer se shvaća kao iznimno društveni fenomen putem kojeg se nastoji obuhvatiti prošlost koja je relevantna za sadašnje društvo, načini na koji se ona prenosi i utječe na nas (Berliner 2005: 197-200). Vodeći se temeljnim postavkama oba znanstvena polja u istraživanju ovog fenomena, u ovom diplomskom radu analizirala sam načine na koje se stvara društveno sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu te kako pojedinci koji pripadaju ivanićgradskoj zajednici sudjeluju u proizvodnji društvenog sjećanja. S obzirom na antropološku perspektivu koju ističe David Berliner, usmjerila sam se na to kojim putem i na koje načine pojedinci sudjeluju u društvenom sjećanju te kakvo je to društveno sjećanje koje zadržavaju. Na taj način sam putem društvenog sjećanja zahvatila jedan dio kulturnih praksi i karakteristika suvremenog društva u Ivanić-Gradu. Uz to prikazala sam zašto je društveno sjećanje na Deželića relevantno i važno suvremenoj ivanićgradskoj zajednici. S obzirom na interdisciplinarnost ovog

fenomena prilikom definiranja biografije Gjura Stjepana Deželića, uz već navedena dva znanstvena polja, pomoći će mi znanja i vještine stečene na završenom studiju povijesti.

Sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu istražila sam putem kvalitativne metodologije vodeći se istraživačkim pitanjima: „*Kako se konstruira sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu i koji su razlozi takvoj konstrukciji sjećanja?*“ te „*Kako organizirati terensku nastavu sociologije koja potiče kritičko razmišljanje učenika prema vlastitoj zajednici i usvajanje međupredmetnih koncepata?*“ Uz njih, vodila sam se i sljedećim potpitanjima: „*Koji vektori sjećanja potiču sjećanje na Deželića u Ivanić-Gradu i kakav je njihov narativ?*“, „*Koji je razlog zašto Ivanić-Grad potiče svoje sugrađane da se sjećaju Gjura Stjepana Deželića?*“, „*Kako uklopiti terensku nastavu sociologije u Kurikulum za nastavni predmet Sociologija?*“ te „*Što sve nastavnik mora osigurati prije izvođenja terenske nastave?*“.

U skladu sa znanstvenim područjem sociologije te etnologije i kulturne antropologije, kao i u skladu s ciljem istraživanja i navedenim pitanjima provela sam polustrukturirane intervjuje sa sudionicima uključenima u stvaranje tog sjećanja. Prva kazivačica je bivša ravnateljica Muzeja Ivanić-Grada koja je upravljala Muzejom za vrijeme izložbe posvećene 180. obljetnici rođenja Gjura Stjepana Deželića. Drugi kazivač je zamjenik zapovjednika Vatrogasne zajednice Ivanić-Grad koji je kao vatrogasac sudjelovao na ceremoniji otvaranja navedene izložbe. Intervju sam provela i s Ivicom Gregurcem koji tijekom manifestacija otjelovljuje Deželića.

Uz navedene intervjuje analizirala sam i gradski medijski diskurs te materijalizacije sjećanja u prostoru grada s naglaskom na informativnu ploču, spomen ploču, Osnovnu školu Đure Deželića i Deželićevu ulicu. U radu sam istražila i postav Muzeja Ivanić-Grada povodom 180. obljetnice rođenja Gjura Stjepana Deželića te uključivanje Deželićevog lika u gradske manifestacije i ceremonije. Uz to, interpretirala sam i dva dnevnika osnivanja *Memorijala Gjuro Stjepan Deželić* koje mi je ustupio osnivač *Memorijala* i bivši tajnik Vatrogasne zajednice Ivanić-Grad. Prilikom osmišljavanja načina na koji ću društveno sjećanje uvesti u nastavu sociologije proučila sam relevantne primarne i sekundarne izvore poput dokumenata i literature koji se odnose na terensku nastavu i nastavu sociologije.

2. LIK GJURE STJEPANA DEŽELIĆA U IVANIĆ-GRADU U KONTEKSTU DRUŠTVENOG SJEĆANJA

2.1. Kratka biografija Gjura Stjepana Deželića

Gjuro Stjepan Deželić, pisac, publicist, zagrebački senator i *otac hrvatskog vatrogastva*, rođen je u Ivaniću 25. ožujka 1838. godine u obrtničkoj obitelji. Iako je osnovnu školu polazio u Ivaniću, 1850. godine odlazi s majkom k ocu u Zagreb gdje nastavlja školovanje u gimnaziji na Katarininom trgu. Deželić kao gimnazijalac počinje objavljivati prve tiskane radove, uređivati listove *Zora* i *Smilje* te prevoditi tekstove iz njemačkih gospodarskih časopisa. U rodni Ivanić na duži period vratio se 1858. godine nakon što je obolio, no već po ozdravljenju vraća se u Zagreb i započinje školovanje u Nadbiskupskom sjemeništu. Tada njegov književni rad postaje opsežniji te objavljuje u raznim novinama i časopisima pod pseudonimima poput Juraj Ivančanin, Juraj Mirković, Anin Mirković, D.U., Gj. D. I-nin i drugim šifriranim inicijalima. Uz povijesne i književne tekstove pisao je i biografije istaknutih osoba poput Ivana Šveara, Ivana Kukuljevića Sankcinskog, Franje Račkog, Petra Preradovića i mnogih drugih, a uređivao je i *Dragoljub*, *Narodne novine*, *Danicu Ilirsku* i *Vienac*. U sjemeništu je počeo prikupljati hrvatske narodne pjesme zbog čega je postao poznat kao *čuvar hrvatske pjesme*, a osim što ih je prikupljao pisao je i vlastite. Radom u publicistici surađivao je s iliristima. Od 1870. godine počinje se isticati u javnom životu grada Zagreba, a naredne godine je izabran za gradskog vijećnika te na toj poziciji ostaje do svoje smrti, ukupno 32 godine. Kao gradski senator istaknuo se u obnovi nakon potresa 1880. godine, osnivanjem *Croatia osiguranja*, kao i osnivanjem brojnih humanitarnih organizacija te preuređenjem zagrebačkog gradskog prostora. Zbog djelovanja među potrebitima i zbog osnutka pučke kuhinje bio je poznat i kao *otac sirota*. Djelujući u Zagrebu istaknuo se i na području vatrogastva. Uz potporu Pavla Hatza, donaćelnika grada Zagreba, osnovao je Dobrovoljno vatrogasno društvo u Zagrebu. Na temelju njegova inzistiranja osnovana je i Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica. Zbog uloge u osnivanju te krovne organizacije bio je i njen prvi predsjednik te je dobio naziv *otac hrvatskog vatrogastva*. Osim toga, radio je i na hrvatskim prijevodima vatrogasne stručne literature, sastavljanju vatrogasnih udžbenika te na učinkovitijoj organizaciji vatrogasnih postrojbi (Deželić i Gajdek 2015: 11-73). Usprkos raznovrsnosti svojeg javnog djelovanja s Ivanić-Gradom se mogu povezati tek neki od književnih radova među kojima su:

Nasip oko grada Ivanića, Ivanički dotacij, Krčelić o Ivaniću, Ivanički čizmarski ceh, Čudotvorni kip u Ivaniću, Ivaničke tri slike, Kulturno historijska slika u obliku pripovijesti i Ivaničke uspomene u nekoliko brojeva *Dragoljuba* (Nosić i Pavunić ur. 1931: 7).

Prvu biografiju o Deželiću sastavio je književni, kazališni i likovni kritičar Branimir Brusina. Biografija je izdana još za Deželićeva života 1906. godine u čast 50. godišnjice književnog rada. On na četrdesetak stranica prikazuje Deželićev život uz brojne citate samog Deželića, ali i njegovih suradnika poput Frane Vrbanića, Karla Albrechta, Mije Krešića, Lavoslava Šrama itd. Uz to donosi detaljan popis prijevoda, tekstova i pjesama koje je Deželić pisao za *Zagrebački katolički list, Narodne novine i Dragoljub*, dok neke fragmente tekstova i prenosi. Brusina ističe kako nije bilo društva u Zagrebu u kojem nije bio član, a pritom ističe *Maticu Hrvatsku, Kolo, Arheologijsko društvo, Prvu činovničku zadrugu, Trgovačko-obrtničku komoru, Vatrogasnu zajednicu, Dobrotvor, Društvo čovječnosti i Društvo za podporu odpuštenih kažnjenika*. Uz to posebno ističe i njegovu ulogu u osnutku *Društva za zaštitu životinja* (Brusina 1906: 3-41).

Pregled Deželićeva života iznesen je i u *Spomenici* koja je izdao Odbor za otkriće spomen ploče posvećene Deželiću u Ivanić-Gradu 1931. godine. Uz pregled ivanićgradske povijesti, obrtništva u Ivaniću te razvoja hrvatskog vatrogastva, *Spomenica* donosi dva Deželićeva teksta *Ivanički čizmarski ceh 1804.* i *Ivaničke uspomene*. Deželićev život opisuju i *Uspomene* njegova sina Velimira Deželića starijeg te uvodni tekst Ive Horvata koji posebno ističe Deželićev rad u borbi protiv germanizacije (Nosić i Pavunić ur. 1931: 1-130).

Zbornik radova *Gjuro Stjepan Deželić: obrisi moderne hrvatske kulture i politike* iz 2000. godine idući je rad koji se je bavio Deželićevim životom. Zbornik sadrži sedam radova među kojima su dva rada književnika Antuna Krmpotića koji je analizirao zaboravljene sukobe između Račkog i Deželića te Deželićevu *Hrvatsku narodnost*, rad povjesničarke Agneze Szabo o Deželićevoj političkoj djelatnosti, tekst Nede Zubović o Deželićevoj karitativnoj djelatnosti, rasprava politologa Ivan Tante o publicističkom radu, članak književnog povjesničara Dubravka Jelčića o Deželićevoj obitelji u književnosti te tekst Ivana Lopca o Deželiću kao *ocu hrvatskog vatrogastva* (Paić 2000: 15-113).

O Deželićevu životu piše i njegov unuk Velimir Deželić mlađi. Družba Braća Hrvatskog zmaja izdala je 2011. godine njegovu dvosveščanu knjigu *Kakvi smo bili? Zapisi mojoj unučadi:*

život zagrebačke obitelji od 1827. do 1953. Velimir Deželić prvu knjigu započinje s životom roditelja Gjura Stjepana Deželića, a zatim nastavlja njihovim vjenčanjem, rođenjem Gjura Stjepana, preseljenjem u Zagreb, Deželićevim školovanjem, njegovim radom u publicistici, javnom životu te u području vatrogastva, a knjiga završava s njegovom smrću (Deželić 2011: 27-550). U drugoj knjizi još je nekoliko mjesta na kojima se spominje Gjuro Stjepan Deželić, no u kontekstu sjećanja Velimirovih sugovornika na njegova djeda (Deželić 2011: 825-1409). Velimir Deželić u svojem djelu prikazuje hrvatsku kroniku kroz život obitelj Deželić. Život Gjura Stjepana rekonstruira prema vlastitim uspomnama, Deželićevim brojnim objavljenim radovima te pomoću pisama koje je razmijenio s roditeljima i suradnicima.

Posljednja monografija o njegovu životu i radu izdana je 2015. godine u izdanju Hrvatske vatrogasne zajednice. Autori knjige su Đuro Deželić, diplomat i praunuk Gjura Stjepana Deželića te Đuro Gajdek, magistar novinarstva i predsjednik Komisije za povijest vatrogastva Hrvatske vatrogasne zajednice. Dok prvi autor prikazuje Deželićev život ističući njegov rad u književnosti, publicistici i rad kao zagrebačkog senatora, drugi autor se usmjerava na njegov prosvjetiteljski rad unutar vatrogastva (Deželić i Gajdek 2015: 9-140).

O Deželićevoj obitelji postoje sačuvani i arhivski fondovi. U Državnom arhivu u Zagrebu čuva se fond *HR-DAZG-823 Obitelj Deželić* u kojem jednu seriju fonda čini ona o Gjuri Stjepanu Deželiću. Dio ostavštine se nalazi i u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu u sklopu fondu *HR-HDA-1964 Obitelj Deželić* te u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici unutar *Zbirke rukopisa i starih knjiga* pod fondom *HR-NSK-178 Đuro Stjepan Deželić (Obitelj Deželić 2020)*.

2.2. Gjuro Stjepan Deželić u kontekstu društvenog sjećanja

Deželić je još za života doživio prvo priznanje obilježavanjem 50. obljetnice njegovog književnog i javnog djelovanja te objavljivanjem biografije njegova života. Navedenu proslavu organizirao je Odbor na čelu s Božidarom Kukuljevićem Sakcinskim i Emilijem Laszowskim. Zbog zasluga u razvoju kulture 1914. godine imenovan je prvim začasnim članom Družbe Braće Hrvatskog Zmaja. Vatrogasna zajednica Savske Banovine podignula mu je spomenik 1937. godine, a tada je po njemu imenovan i Prilaz Gjura Deželića u Zagrebu. Nakon Drugog svjetskog rata Prilaz je preimenovan u Prilaz Jugoslavenske narodne armije, a spomenik je 1964. uklonjen s

tog mjesta. Isti spomenik je vraćen na svoju poziciju 1996. godine, no zbog radova je premješten najprije u Ljevaonicu umjetnina Ujević, a zatim u Javnu vatrogasnu postrojbu grada Zagreba. Na Prilaz Gjure Deželića spomenik je ponovno postavljen 2014. godine. Hrvatska vatrogasna zajednica kao najviše vatrogasno priznanje dodjeljuje povelju i plaketu s likom Gjure Stjepana Deželića.

Đuro Gajdek, magistar novinarstva, u monografiji *Gjuro Stjepan Deželić* posebno ističe važnost Ivanić-Grada za „povratak Deželića u sjećanje hrvatskog naroda i vatrogastva“ jer mu „priznanje i dalje odavaju njegovi Ivančani i vatrogasci“ (Deželić i Gajdek 2015: 138-146). Kao što i autor navodi, Deželićev lik često se pojavljuje u javnom životu Ivanić-Grada unatoč malom broju radova u kojima opisuje taj grad i kratkom vremenu koje je u njemu proveo. Njemu u čast 1992. godine imenovana je osnovna škola (Deželić i Gajdek 2015: 146), a od 1998. jednom godišnje održava se *Memorijal Gjure Stjepana Deželića* (Rošin 2018). Osim toga, posvećena mu je ulica u staroj jezgri grada (*Google maps: Ivanić-Grad* 2021), 1931. godine podignuta je spomen ploča na pročelju stare gradske vijećnice (*Prijatelji baštine: Gradska vijećnica* 2021) te je 2018. godine otvorena izložba „*Vatru gasi-brata spasi!*“ povodom 180. obljetnice njegova rođenja (*Muzej Ivanić-Grada: Izložba u čast Gjure Stj. Deželića* 2018). Iako su na ovaj način u javnom životu Ivanić-Grada zastupljene i druge povijesne osobe, njihova konzistentnost pritom varira.¹ Uz to, lik Gjure Stjepana Deželića u javnom životu Ivanić-Grada pojavljuje se na načine na koje se druge povijesne osobe ne pojavljuju. U suradnji s Družbom Braće Hrvatskog Zmaja, Grad Ivanić-Grad održao je 1993. godine prvi znanstveni skup posvećen njegovu životu na temelju kojeg je nastao zbornik radova (Paić 2000: 6). Lik Gjure Stjepana Deželića koristi se i u svrhu vodiča tijekom turističkog razgleda u sklopu *Šetnje sa znamenitim građanima* (*Turistička zajednica: Program 15. Bučijade* 2019), a pojavljuje se i kao vodič u promotivnim videozapisima

¹ Uz Osnovnu školu Đure Deželića postoje i osnovne škole Josipa Badalića i Stjepana Basaričeka te Srednja škola Ivana Šveara (*Grad Ivanić-Grad: Škole i učenički domovi* 2021). Uz Memorijal Gjure Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu održavaju se i Memorijal Rudolfa Perešina i Memorijal Stjepana Grgca (*Grad Ivanić-Grad: 16. Memorijal Rudolfa Perešina* 2020; *Grad Ivanić-Grad: 49. Memorijal Stjepana Grgca* 2019). Dvije godine prije izložbe posvećene 180. obljetnici rođenja Gjure Stjepana Deželića u Muzeju Ivanić-Grada održana je i izložba posvećena Stjepanu Grgcu (*Muzej Ivanić-Grada: Izložba u čast Gjure Stj. Deželića* 2018; *Biciklistički klub Ivanić: izložba* 2016). U staroj jezgri Ivanić-Grada uz Deželićevu ulicu postoje i Kundekova ulica i ulica Stjepana Basaričeka (*Google maps: Ivanić-Grad* 2021), a uz spomen ploču u čast Gjuri Stjepanu Deželiću u gradskom prostoru podignuto je nekoliko spomen ploča među kojima je i ona posvećena Stjepanu Grgcu u ožujku 2015. (*Ivanić-Grad: Spomen ploča Stjepanu Grgcu* 2015).

(YouTube: *Ivanić-Grad* 2015). Jedino je o Gjuri Stjepanu Deželiću, kao povijesnoj osobi, podignuta informativna ploča u javnom gradskom prostoru.

No društveno sjećanje nije povijesna rekonstrukcija pa ne čudi da se uloga Deželića u Ivanić-Gradu ne slaže s razinom njegove uključenosti u javni život ovog grada. Prema radu povjesničarki Sandre Prlende i Maje Brkljačić, sjećanje je historijski uvjetovano, odnosno ono nije samo individualno, već je duboko društveni fenomen (Brkljačić i Prlenda 2006: 13). Već se na temelju prethodnog kratkog pregleda materijalizacija sjećanja u Ivanić-Gradu i na nacionalnoj razini mogla uočiti historijska i društvena uvjetovanost proizvodnje sjećanja. Vidljivo je da se sjećanje na Deželića poticalo tijekom dva razdoblja – 1930-ih i od kraja 1990-ih. Navedeno pokazuje da se u društvenom sjećanju Deželić ističe u razdobljima u kojima se nastoji potaknuti hrvatski nacionalni identitet, dok se primjerice socijalističkoj Jugoslaviji zanemaruje. Ovakav okvir sjećanja vidljiv je i kasnije prilikom detaljnije analize sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu.

Kako bi mogla analizirati društveno sjećanje u ovom radu sam koristila koncept vektora sjećanja pomoću kojeg sam konkretizirala sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu. Uz Roussoa, o vektorima sjećanja govori i Nancy Wood, profesorica medijskih i europskih studija, ističući da je riječ o kulturnim i političkim praksama koje su „usidrene“ te predstavljaju i prenose odnos društva prema prošlosti. Navodi kako ih je potrebno promatrati kao performativne jer vektori sjećanja postaju stvarni tek kada su uključeni u memorijalnu aktivnost (Wood 1999: 2-6). Stoga se zajednica povezana prostorom Ivanić-Grada Gjura Stjepana Deželića može sjećati preko pisanih medijskih sadržaja, otjelovljenja Deželića tijekom gradskih manifestacija, *Memorijala Gjura Stjepana Deželića*, izložbi i materijalizacija sjećanja u gradskom prostoru poput spomen ploče, informativne ploče, osnovne škole i ulice. U narednom poglavlju prikazat ću navedene vektore sjećanja uz analizu memorijalnih aktivnosti vezanih uz stvaranje tog društvenog sjećanja.

3. VEKTORI SJEĆANJA NA GJURU STJEPANA DEŽELIĆA U IVANIĆ-GRADU

3.1. Medijski sadržaji o Gjuri Stjepanu Deželiću u Ivanić-Gradu

Prema navodima Daniele Jurčić, profesorice na studiju novinarstva, mediji su u komunikacijskim znanostima definirani kao sredstvo informiranja javnosti o važnim temama za društvenu zajednicu, a njihov glavni zadatak je prenošenje različitih informacija široj javnosti (Jurčić 2017: 127-129). U ovom diplomskom radu koristila sam se širom definicijom medija jer sam uz lokalne portale, poput portala Volim Ivanić i Obiteljski radio Ivanić, analizirala i službene stranice uprave Grada Ivanić-Grada, Javne vatrogasne postrojbe Ivanić-Grad, Turističke zajednice Ivanić-Grada, Osnovne škole Đuro Deželić i Udruge Prijatelji Baštine – Amici Hereditatis. Osim što navedene službene stranice objavljuju vijesti s gradskih manifestacija i događaja, na njihovim stranicama nalaze se informativni tekstovi koji se dotiču djelovanja Gjura Stjepana Deželića. Uz to, analizirala sam promotivne videozapise na YouTubeu. Ono što je zajedničko svim analiziranim medijskim sadržajima jest da su im cilj promidžba i informiranje javnosti o temama važnima za društvenu zajednicu te da su dio internetskih medija.

Na svim analiziranim službenim stranicama Gjuro Stjepan Deželić spominje se u informativnim kategorijama kao što su *povijest* i *kulturna baština*. Službene stranice uprave Grada Ivanić-Grada stavljaju fokus na povijest Ivanić tvrđe i trgovišta Ivanić, a na stranicama se nalazi i opis obrtničkog Ivanića „povjesničara Đure Deželića“ (*Grad Ivanić-Grad: Kulturna baština* 2021). Stranice uprave Grada Ivanić-Grada, kao i stranice Turističke zajednice (*Turistička zajednica grada Ivanić-Grada: O gradu* 2021), dalje se referiraju na stranice udruge Prijatelja baštine.² Riječ je o Udruzi osnovanoj 2005. godine s ciljem pružanja organizirane skrbi za prirodnu i kulturno-povijesnu baštinu zavičaja (*Prijatelji baštine: O udruzi* 2021). Udruga na stranicama često povezuje Deželićev lik s Ivanićem i povijesnim događajima u Ivaniću koji zapravo nisu povezani s njim. Prema navodima Udruge, Deželićev književni i publicistički rad u okviru pučkog kalendara *Dragoljub* te unutar novina *Vienac* i *Danica*, za koje je pisao u Zagrebu, doveo je do „razvoja kulturnog i društvenog života u Ivaniću“. Uz to se navodi da je za taj razvoj također važno

² Stranice Grada Ivanić-Grada potpuno su preuzele svoje tekstove sa stranica Udruge (*Prijatelji baštine: Povijest i baština* 2021).

što je „slavni Ivanićanin Đuro Deželić“ učinio za hrvatsko vatrogastvo. Ističe se i kako je popularizacija Gradske čitaonice posljedica kulturne modernizacije inicirane iz srednjeg stazeža „kojem je, primjerice, pripadao i najomiljeniji književnik tog vremena, ivanički građanin Đuro Stjepan Deželić“ (*Prijatelji baštine: Razvoj kulturnog i društvenog života u Ivaniću* 2021).

Stranice koje također povezuju Deželića uz Ivanić su one Osnovne škole Đure Deželića. To čine kroz rodoslovlje obitelji Deželić ističući sljedeće: „Pred kraj života (1902.) Deželić je počeo pisati neku vrst memoara pod naslovom Ivaničke uspomene, u kojima je dao obilje podataka o Ivaniću“. Uz to, navode i njegovo djelovanje kao *oca hrvatskog vatrogastva* i publicistički rad (*Osnovna škola Đure Deželića Ivanić-Grad: Đuro Deželić* 2021). Čime se Deželića veže uz Ivanić-Grad i vatrogastvo. Posljednja analizirana službena stranica je ona Javne vatrogasne postrojbe Ivanić-Grad. Ona se, prikazujući povijest vatrogastva u Ivanić-Gradu, osvrće na vatrogasno djelovanje Gjura Stjepana Deželića (*Javna vatrogasna postrojba Ivanić-Grad: Povijest* 2021). Navedeni tekstovi nastoje utemeljiti sadašnje stanje Ivanić-Grada na Deželićevom djelovanju ističući njegov rad na području povijesti, književnosti, javnog djelovanja i vatrogastva koji se povezuju s razvojem kulturnog i društvenog života u Ivanić-Gradu.

Prema navodima komunikologinje Jill A. Edy, takav tip tekstova pripada tekstovima povijesnog konteksta. Oni ističu dijelove prošlosti koji su relevantni za razvoj suvremenih okolnosti. Pritom se usmjeravaju na pitanje „kako smo došli do ovdje“, a pri određivanju početne točke koja će dati odgovor na to pitanje učestale su pogreške (Edy 1999: 74-82). U ovom slučaju karakteristike povijesnog konteksta mogu se prepoznati u tome što se u Deželićevu djelovanju ističu oni aspekti koji su važni sadašnjem društvu. Pritom se mogu uočiti pogreške, poput toga da je Deželićev rad u Zagrebu doveo do razvoja kulturnog i društvenog života u Ivaniću ili da je Deželićev rad za hrvatsko vatrogastvo doveo do razvoja vatrogastva u Ivanić-Gradu. Do takvih pogrešaka dolazi zbog želje da se Deželića poveže s kulturnom i vatrogasnom povijesti Ivanić-Grada te da se na njegovom radu utemelji sadašnje kulturno i društveno stanje u Ivanić-Gradu.

Na lokalnim portalima Volim Ivanić i Obiteljski radio Ivanić te na službenim stranicama uprave Grada Ivanić-Grada i Vatrogasne postrojbe Ivanić-Grad redovito se prate događanja vezana uz lik Gjura Stjepana Deželića.³ Najkonstantnija vijest vezana je uz rezultate vatrogasnog

³ Pritom sve vijesti imaju sadržajno jednake tekstove iako se nalaze na različitim portalima ili službenim stranicama.

natjecanja (*Volim Ivanić: 20. Memorijal Gjuro Stjepan Deželić* 2017), a uz nju jedina vijest vezana uz lik Deželića je izvještaj s izložbe posvećene njegovom 180. rođendanu (*Muzej Ivanić-Grada: Izložba u čast Gjуре Stj. Deželića* 2018). Sadržaj tih vijesti ponovno ga veže uz vatrogastvo.

Vijesti u Ivanić-Gradu odgovaraju karakteristikama *obljetničkog novinarstva* kojeg Jill A. Edy opisuje kao način novinarskog korištenja kolektivnog sjećanja. Riječ je o tekstovima koji predstavljaju prošlost oko koje već postoji društveni konsenzus, a događaj ili osoba iz prošlosti koriste se s ciljem poticanja sjećanja u kontekstu te obljetnice (Edy 1999: 72-77). Stoga se vijestima na ivanićgradskim lokalnim portalima potiče sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića putem *Memorijala Gjуре Stjepana Deželića* i izložbe „*Vatru gasi-brata spasi!*“ kao posebnim načinima odavanja počasti.

Na lokalnim stranicama i portalima Deželićev se lik često povezuje sa svakodnevnim aktivnostima u gradu koje nisu usko vezane uz njegovo djelovanje. Primjer je vijest kojom se izvještava o energetske obnovi zgrade Civilne zaštite i Javne vatrogasne postrojbe. U njemu se vidi nastojanje uprave Grada da Deželićevim likom naglasi utemeljenost vatrogasne tradicije u povijest Ivanić-Grada te da se tim putem istakne važnost vatrogastva i Deželića za ivanićgradsku zajednicu bez obzira na Deželićevu stvarnu povezanost s viješću koja se prenosi:

„Kako je Ivanić-Grad mjesto rođenja oca hrvatskog vatrogastva Gjуре Stjepana Deželića i ima jaku tradiciju na području grada, u gradskoj upravi ističu kako je ovaj projekt samo nastavak ulaganja vezanih za potrebe vatrogasaca i civilne zaštite na području grada“ (*Grad Ivanić-Grad: Energetska obnova* 2020).

Drugi primjer je spajanje Povijesne postrojbe – 10. Satnije Ivanić s likom Deželića.⁴ Prvi pucanj iz njihova topa bio je „u spomen na našeg znamenitog sugrađanina Đuru Deželića na čiju inicijativu kao gradskog vijećnika grada Zagreba Grički top s kule Lotršćak u Zagrebu od 01. siječnja 1877. svakodnevno označava podne“ (*Grad Ivanić-Grad: Prvi pucanj iz topa* 2020). I ovom se viješću Deželićevo djelovanje ponovno transponira vremenski i prostorno: prilagodilo se suvremenom društvenom kontekstu i lokaliziralo se u Ivanić-Gradu. Putem ove vijesti djelovanje Deželića kao zagrebačkog senatora postalo je dio vojne povijesti Ivanić-Grada.

⁴ Povijesna postrojba – 10. Satnija Ivanić osnovana je 2016. godine, a top je nabavila 2019. godine (*Facebook: Povijesna postrojba – 10. Satnija Ivanić* 2021).

Na kraju medijske analize osvrnut ću se na audio i videozapise. Audio zapisi su dio radio emisije Obiteljskog radija Ivanić *Zavirimo u prošlost* iz ožujka 2021. godine nastale u suradnji s Muzejom Ivanić-Grada. Teme prvih triju emisija temeljene su na radu Gjura Stjepana Deželića, a prikazuju ga na drugačiji način u odnosu na prethodne medijske sadržaje. Primjerice, u prvoj emisiji prikazuje se Deželićev rad o vjerovanju u vukodlake u Predavcu (*Muzej Ivanić-Grada: Zavirimo u prošlost* 2021).⁵ U ovoj radio emisiji fokus je na prikazu Deželića kao povjesničara iz Ivanića koji pridonosi saznanjima o povijesti svojeg grada čime se nastoji pokazati važnost njegovog djelovanja za grad. S druge strane, promotivni videozapis Grada Ivanić-Grada ponovno šalje poruku Deželića kao *oca hrvatskog vatrogastva*. U njemu je Deželić u ulozi turističkog vodiča, a videozapis započinje s otjelovljenim Deželićem i natpisom „Đuro Deželić – Father of Croatian fire-fighting“. Svoj razgled Deželićev lik započinje u Javnoj vatrogasnoj postrojbi unatoč tome što ona bez Deželića nije kulturna ni turistička lokacija u Ivanić-Gradu (*YouTube: Ivanić-Grad* 2015). Na tom primjeru ponovno se može uočiti kako se odabir prikaza Deželićeva djelovanja prilagođava potrebama i trendovima koji su važni suvremenoj zajednici Ivanić-Grada. S jedne strane se prikazuje relevantnost Deželića za Ivanić-Grad povezujući ga s vatrogasnom tradicijom, a s druge se strane ističe aspekt njegove povijesne ličnosti zbog koje je poznat i izvan Ivanić-Grada, kao *otac hrvatskog vatrogastva*, s obzirom na to da je namjena videozapisa turistička promocija.

Svakodnevne vijesti koje se povezuju s Deželićem te audio i videozapisi također su primjeri onog što Jill A. Edy naziva tekstom povijesnog konteksta (Edy 1999: 80). Zato se u Deželićevu djelovanju ističu oni aspekti njegova djelovanja koji su važni Ivanić-Gradu danas – Deželićevo bilježenje povijesti i njegovo vatrogasno djelovanje. Uz to, Deželićeva povezanost s onim što se prikazuje u analiziranim sadržajima upitna je posebno po pitanju povezanosti Deželića i Javne vatrogasne postrojbe.

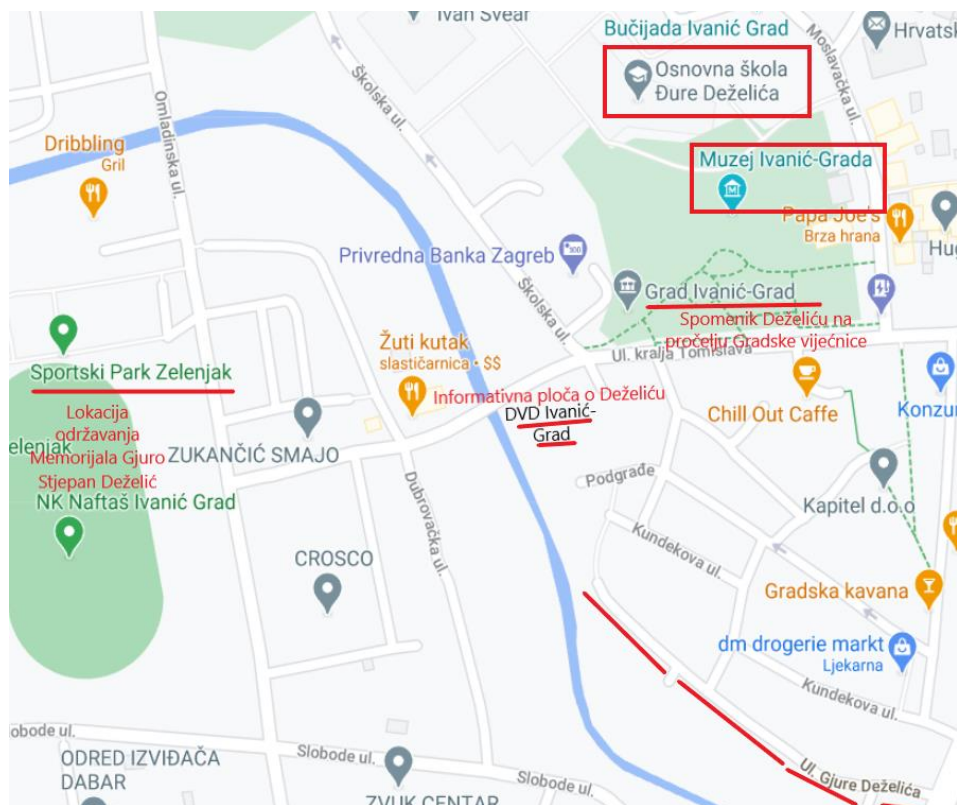
Jill A. Edy zaključuje kako podjela medijskih sadržaja na povijesni kontekst i na *obljetničko novinarstvo* prikazuje način na koji se konstruira i rekonstruira kolektivno sjećanje te postiže stvaranje sporazumnog sjećanja (Edy 1999: 83). Na temelju analize vidljivo je da se na većini internetskih medijskih sadržaja kolektivno sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića konstruira

⁵ Predavec je naseljeno mjesto u sastavu općine Kloštar Ivanić (*Wikipedia Predavec* 2021). Teme idućih emisija obuhvaćaju vjerovanje u nadnaravna bića poput vila i coprnica u Ivaniću te izgled stare jezgre Ivanić-Grada (*Muzej Ivanić-Grada: Zavirimo u prošlost* 2021).

s obzirom na suvremeni društveni kontekst. U Deželićevu djelovanju posebno se ističe vatrogastvo, uvođenje Gričkog topa na kulu Lotrščak kao poveznica s vojnom povijesti Ivanića te njegov rad kao povjesničara. Tim putem se tradicija vatrogastva, vojne povijesti i povijesti Ivanića nastoji povezati u zajedničku prošlost grada. Ono što se analizom pokazalo jest da u medijskim sadržajima nema različitih načina konstrukcije lika Gjura Stjepana Deželića. Henry Rousso svrstava medije kao vektore sjećanja u kulturne nositelje sjećanja ističući njihovu ulogu u prenošenju različitih i individualističkih pogleda na prošlost (Rousso 1991: 220). No u ovom slučaju medijski izvori nude prilično ujednačen pogled. Jedini vektor sjećanja koji prikazuje nešto drugačiju dimenziju sjećanja jest radio emisija Obiteljskog radija Ivanić i Muzeja Ivanić-Grada koja se usmjerava na interpretaciju njegovih književnih i povijesnih radova.

3.2. Materijalizacija sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u gradskom prostoru Ivanić-Grada

Prema riječima etnologinja Valentine Gulin Zrnić i Nevene Škrbić Alempijević, javni prostori predstavljaju grad jer su to mjesta urbanih susreta na kojima se grad iskazuje kao zajednica ljudi. Da bi javni prostor mogao ispuniti tu svoju ulogu, on mora biti otvoren i dostupan svima (Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević 2019: 17-18). Derek Alderman, kulturni i povijesni geograf, ističe kako memorijalni prostori i lokacije imaju ključnu ulogu u oblikovanju načina na koji javnost vrednuje prošlost i identificira se s njom. Pritom navodi kako je važno pozicioniranje tih memorijalnih lokacija u gradskom prostoru (Alderman 2003: 163-166). Četiri su topografski smještene materijalizacije sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u gradskom prostoru Ivanić-Grada. Riječ je o Deželićevoj ulici, spomen ploči na pročelju stare gradske vijećnice, informativnoj ploči te Osnovnoj školi Đure Deželića. Valentina Gulin Zrnić i Nevena Škrbić Alempijević ističu kako se javni prostor oživljava mislima, osjećajima i sjećanjima, odnosno da se prostor aktivira čovjekovim bivanjem i kretanjem u njemu (Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević 2019: 19). Stoga ću se u ovom poglavlju, uz analizu materijalizacija sjećanja u gradskom prostoru i njihovo pozicioniranje, usredotočiti i na postupke kojima se sjećanje oživljava.

Prilog 1. Karta Ivanić-Grada s označenim materijalizacijama sjećanja na Gjur Stjepana Deželića. Karta preuzeta s Google maps. Autor oznaka: Katarina Matkerić, 27. veljače 2021.

3.2.1 Deželićeva ulica

Deželićeva ulica nalazi se na prostoru povijesnog Podgrađa (*Volim Ivanić: Urbanističko-arhitektonska studija* 2016). To je ujedno i područje Ivanić-Grada u kojem se nalazi najviše zgrada upisanih u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (Mavar 2008: 5). Smještaj ulice u tom dijelu grada Deželiću daje i kulturno-povijesni značaj. Uz ploču koja označava da je riječ o ulici posvećenoj Deželiću nalazi se ploča s podacima o njemu. Na njoj je općenitim terminima široko opisana njegova javna djelatnost te povezanost s Ivanićem.⁶ Etnologinja Dunja Rihtman Auguštin, navodi kako imena ulica u gradskom krajoliku pridonose semiotičkoj prisutnosti vladajuće ideologije jer u gradskoj arhitekturi daju poseban simbolički sadržaj. Nazivi gradskih ulica su točke u kojima se strukture vladajuće ideologije susreću s praksom svakodnevnog života (Rihtman Auguštin 2000: 51-52). U tom kontekstu, profesori kulturne geografije Kenneth Foote i Maoz Azaryahu, ističu kako nazivi ulica mogu biti mjesto konflikta između dominantnog narativa i onih

⁶ Godina smrti je krivo upisana. Gjur Stjepan Deželić umro je 1907. godine (Deželić i Gajdek 2015: 11).

koji ga propituju (Foote i Azaryahu 2007: 128), ali u ovom slučaju to nije tako. Ulica je prethodno nosila ime Lončarska ulica, a od preimenovanja u Deželićevu ulicu nije promijenila ime. Okolnosti samog preimenovanja ulice nisu poznate. Deželić je u toj ulici rođen, no ostatak mladosti proveo je u kući koja se nalazi u današnjoj Kundekovoj ulici (*Muzej Ivanić-Grada: Povijest Ivanića* 2021). U starom dijelu grada nekoliko je kuća u kojima su boravile povijesne ličnosti, no niti jedna nije muzealizirana (Mavar 2008: 21-87). Deželićeva rodna kuća je srušena (Karzen i Karzen 2017: 27), a dio grada u kojem se nalazila nije ni dio turističkog razgleda *Šetnje sa znamenitim građanima*. Ivica Gregurec u intervjuu navodi kako:

„U stari grad ne idemo zato što je stari grad, možemo slobodno reći, izgubio onu vizuru starog grada. Mi im kažemo da ove koje jesu, kako su one zapravo izgledale u to vrijeme... u vrijeme Gjura Deželića“ (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021).

Na temelju prethodno istaknutog odnosa uprave Grada prema kućama povijesnih ličnosti i kazivanja Ivica Gregurca smatram da to što Deželićeve kuće nisu pretvorene u muzejske prostore je pitanje odnosa Ivanić-Grada prema takvom obliku prenošenja sjećanja, a ne pitanje društvenog zaborava. Uz Deželićevu ulicu se ne veže niti jedan oblik organizirane komemoracije i društvene prakse unatoč tome što se u njoj nalazila njegova rodna kuća, a društveno sjećanje se obnavlja i rekonstruira samo kod prolaznika koji se informiraju putem postavljene ploče.

Ova je ulica vektor sjećanja koji pripada službenim nositeljima pamćenja koje u svom radu ističe Henry Rousso (Rousso 1991: 219-220). No ona ne ispunjava temeljnu funkciju vektora sjećanja koju Nancy Wood smatra važnom jer ne uključuje nikakvu performativnost ni specifično komemorativno djelovanje (Wood 1999:2).

Prilog 2. Deželićeva ulica, Ivanić-Grad. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 4. listopada 2020.

3.2.2. Spomen ploča posvećena Gjuri Stjepanu Deželiću

Unutar nekadašnje ivaničke utvrde nalazi se zgrada stare gradske vijećnice. Riječ je o jednoj od najvrjednijih građevina u Ivanić-Gradu, a pokraj ulaza nalazi se spomen ploča posvećena Gjuri Stjepanu Deželiću (Mavar 2008: 13). Spomen ploča podignuta je u rujnu 1931. godine na inicijativu Građanske čitaonice i u suradnji s Dobrovoljnim vatrogasnim društvom. Na ploči ga se naziva senatorom grada Zagreba, književnikom i *ocem hrvatskog vatrogastva*. Uz podizanje spomen ploče izdana je i *Spomenica* čijom analizom postaje vidljivo da podizanje spomen ploče oslikava društvo u Ivanić-Gradu tog razdoblja (Nosić i Pavunić 1931: 1-130). Ploča je podignuta za vrijeme Šestosiječanjske diktature u Kraljevini Jugoslaviji. Povjesničar Ivo Goldstein ističe da je tada politički život gotovo ugašen, a nezadovoljstvo uzrokovano represijom i jačanjem unitarnog jugoslavenstva raste (Goldstein 2008: 135). U to se uklapa isticanje Deželićeva djelovanja za vrijeme Austro-Ugarske čija politika „guši“ hrvatsku knjigu, kako se navodi u *Spomenici* (Nosić i Pavunić 1931: 3-8). Da je spomen ploča podignuta i *Spomenica* izdana u društvenom kontekstu jačanja zajedništva i hrvatskog identiteta može se uočiti i u Izvještaju tajnika Gradske čitaonice Cvjetka Matice za 1931. godinu. Osvrćući se na podizanje spomen ploče poziva se na govor Cvjetka Rubetića, zastupnika u Hrvatskom saboru, s proslave 50 godina javnog rada Gjure Stjepana Deželića 1906. godine:

„Mili svečaru, obični sine Ivanić-grad!...kad pred tebe stupa čitav narod hrvatski, da ti se pokloni na današnji dan, kako da tu ne bude nas, izaslanika onoga mjesta, gdje ti je koljevka stala i gdje počivaju u hladnom grobu kosti tvoje mile majke i anđeoskog oca... Ne ima danas kuće u starodavnoj našoj tvrđi, u kojoj se ne kliče iz punog srca: Živio naš vrli sin i zemljak Đuro Deželić“ (Transkript Izvještaja tajnika Gradske čitaonice za 1931).⁷

Duh jačanja hrvatskog i zavičajnog identiteta vidljiv je i u opisima drugih aktivnosti Čitaonice za tu godinu pa tako u istom izvještaju Matica ističe kako je prihvatio ponudu Hrvatskog pjevačkog društva jer „kao što se pravljenjem izleta, kako sam napred spomenuo, postaje dobar patriota isto se tako i širenjem narodne pjesme ta svrha postizava“ (Transkript Izvještaja tajnika Gradske čitaonice za 1931). Etnolog Jonas Frykman govori upravo o tome kako konteksti u kojima nastaju određeni spomenici stvaraju specifične interpretacije prošlosti sukladne s tim kontekstom (Frykman 2003: 107-111). Iako je spomen ploča nastala u specifičnom povijesnom razdoblju, ona je važna i u sadašnjosti jer je očuvana na svojoj poziciji i nakon temeljite obnove zgrade 2010. godine te je u njoj danas smješteno sjedište Gradske uprave (*Prijatelji baštine: Gradska vijećnica* 2021).

Prilog 3. Spomen ploča Gjuri Stjepanu Deželiću na staroj gradskoj vijećnici u Ivanić-Grad. Autor lijeve fotografije: Katarina Matkerić, 9. ožujka 2021., desna fotografija preuzeta: Prijatelji baštine – Amici Hereditatis Gradska vijećnica, 16. travnja 2021.

⁷ Transkript je sačuvan kod autora transkripta Marka Grdana, dokumentarista u Muzeju Ivanić-Grada.

Spomen ploča reproducira društveno sjećanje za vrijeme većih obljetnica poput 160. i 180. obljetnice Deželićeva rođenja. Komemorativne akcije ispred spomen ploče iniciraju gradske i vatrogasne strukture te obitelj Deželić, a iskazuju se u svečanom polaganju lovorovog vijenca (Prilika 2007: 50; Danijel Husarić, 30. prosinca 2019). Može se uočiti i da građani Ivanić-Grada ne sudjeluju samoinicijativno u takvim događanjima te da se komemorativne aktivnosti ispred nje ne odvijaju tijekom manjih obljetnica, poput ovogodišnje 183. obljetnice Deželićeva rođenja što će se detaljnije vidjeti i kasnije u analizi 180. obljetnice Deželićeva rođenja. Spomen ploča kao vektor sjećanja pripada službenim nositeljima pamćenja prema Henryju Roussou (Rouso 1991: 219). Karakteristike službenog nositelja pamćenja pokazuju se i na terenu jer komemoracije vezane uz ovaj vektor sjećanja organizira lokalna vlast i njezine institucije. Održavanjem komemorativnih aktivnosti ispred spomen ploče za vrijeme velikih obljetnica postiže se i performativnost čime se ispunjava glavni zadatak tih mjesta sjećanja (Wood 1999: 2).

Prilog 4. Obilježavanje 160. obljetnice rođenja Gjura Stjepana Deželića polaganjem vijenca kod spomen ploče na staroj gradskoj vijećnici. Izvor: Prilika 2007: 50.

3.2.3. Informativna ploča o Gjuri Stjepanu Deželiću

Informativna ploča o Gjuri Stjepanu Deželiću nalazi se ispred doma Dobrovoljnog vatrogasnog društva Ivanić-Grad preko puta stare gradske vijećnice u okružju povijesne jezgre

grada (Mavar 2008: 17). Ploču su postavili Grad Ivanić-Grad, Turistička zajednica grada Ivanić-Grada i Muzej Ivanić-Grada 2019. godine. Tekst ploče obuhvaća pregled njegova života koji započinje njegovim radom u izdavaštvu i novinarstvu te se zatim usmjerava na njegov rad u zagrebačkoj gradskoj službi, dok je kao posljednje istaknuto njegovo humanitarno i vatrogasno djelovanje. Unatoč tome, fotografije, kao i sam naslov informativne ploče „Gjuro Stjepan Deželić Otac hrvatskog vatrogastva (1838.-1907.)“, se i dalje usmjeravaju na njegovu vatrogasnu djelatnost. Tek dvije od osam fotografija nisu tematski vezane uz vatrogastvo, a tri fotografije nisu ni vezane uz Deželića, već isključivo uz vatrogastvo. Fokus na vatrogastvo dodatno potiče i njegovo pozicioniranje ispred vatrogasnog doma te citat na vanjskom zidu doma „Vatru gasi, brata spasi!“ iz Deželićeve Vatrogasne himne. Osim toga, kod informativne ploče nalazi se prostor za fotografiranje gdje prolaznici i posjetitelji Ivanić-Grada mogu otjeloviti suvremenog vatrogasca i Deželića odjevenog u vatrogasnu uniformu stojeći iza kartonskih prikaza.

Prilog 5. Informativna ploča posvećena Gjuri Stjepanu Deželiću kod vatrogasnog doma. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 19. prosinca 2019.

Društveno sjećanje se kroz informativnu ploču i okvir za fotografiranje obnavlja tijekom gradskih festivala za vrijeme kojih u interakciju s njima stupaju posjetitelji čime zadovoljavaju performativnost kao važnu odliku vektora sjećanja što ističe Nancy Wood (Wood 1999: 2). U

danima izvan festivala informativna ploča i prostor za fotografiranje postaju mjesto na kojem se uglavnom zaustavljaju osobni automobili. Ovaj vektor sjećanja također pripada službenim nositeljima pamćenja prema Henryju Roussou (Roussou 1991: 219), a pritom se na informativnu ploču može gledati i kao na pokušaj rekonstrukcije sjećanja prema suvremenim okolnostima. S obzirom na malu prostornu udaljenost od spomen ploče, informativna ploča je nadopunjuje. Već spomenuta spomen ploča je kontekstualizirana informativnom pločom na kojoj se ističu dimenzije Deželićeve ličnosti važne za suvremeno društvo—vatrogastvo i povijest Ivanić-Grada.

Prilog 6. Informativna ploča izvan gradskih festivala. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 27. ožujka 2021.

3.2.4. Osnovna škola Đure Deželića

Posljednja materijalizacija sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u gradskom prostoru vezana je uz Osnovnu školu Đure Deželića. Ona je također smještena u povijesnom dijelu grada (*Google maps: Ivanić-Grad* 2021). Škola je nazvana po Gjuri Stjepanu Deželiću u lipnju 1992. godine te je dan kada je rođen Deželić, 25. ožujka, proglašen Danom škole (Prilika 2007: 50-52). Škola je prije preimenovanja nosila ime po Marijanu Grozaju (*Statut Osnovne škole Đuro Deželić* 2008), učeniku srednje tehničke škole koji se priključio partizanskom pokretu (*Partizanske jedinice* 2021). Šest godina nakon preimenovanja, povodom 160. obljetnice rođenja Gjure Stjepana Deželića, u predvorju je podignuto reljefno poprsje s likom Gjure Stjepana Deželića

kipara Stipe Sikirice (Deželić i Gajdek 2015: 146). Natpis na poprsju tek navodi kome je posvećeno i kojom prilikom, no za analizu je zanimljiviji sam prikaz Deželićeva lika. Deželić je prikazan u odijelu iz sredine 19. stoljeća i s ogrtačem. Većina Deželićevih portreta je u modernijim ili u vatrogasnim odijelima te u literaturi postoji tek jedan portret koji odgovara takvom tipu odijela. Riječ je o portretu iz 80-ih godina 19. stoljeća na kojem ne nosi ogrtač (Deželić i Gajdek 2015: 33). Ogrtač svojim oblikom podsjeća na posljednju varijaciju pojednostavljene surke koje su se nosile do 1870-ih kada se zamjenjuju kaputima i frakovima (Simončić 2011: 250-251). Surke su uveli ilirci u gradsku modu iz seljačkog tradicionalnog odijevanja nastojeći putem odjeće istaknuti nacionalnu pripadnost (Muraj 2016: 337-338). Odabirom takve odjeće ponovno se stavio naglasak na Deželićev rad u promoviranju hrvatske kulture unutar Austro-Ugarske.

Dunja Rihtman-Auguštin navodi kako se imena ulica mogu čitati kao urbana naracija. Dinamika kojom se mijenjaju imena gradskih ulica i trgova može prikazati vodeću državnu ideologiju i njene promjene (Rihtman-Auguštin 2000: 31-39). Smatram kako se ova teza može primijeniti i na nazive škola jer je uzrok preimenovanju ove škole politička promjena nastala osamostaljenjem Republike Hrvatske. Deželić je odabran kao osoba koja je djelovala u isticanju hrvatskog nacionalnog identiteta unutar Austro-Ugarske umjesto dotadašnjeg Marijana Grozaja koji je kao pripadnik partizanskog pokreta karakterističan za jugoslavenski politički poredak. Krajobrazne arhitektice, Ebru Erbas Gurler i Basak Ozer, ističu kako javni spomenici omogućuju da prošlost ostane dijelom zajedničkog sjećanja kroz fizičke reprezentacije u gradskom prostoru te služe kako bi podsjetili društvo o važnim povijesnim narativima (Erbas Gurler i Ozer 2013: 858-859). Postavljanje reljef poprsja Gjure Stjepana Deželića s fokusom na poticanje hrvatskog nacionalnog identiteta odražava vremenski kontekst u kojem je postavljen, sedam godina nakon osamostaljenja Republike Hrvatske. Ispod reljefne spomen ploče nalazi se pano s naslovom „Đuro Stjepan Deželić (1838.-1907.), Otac hrvatskog vatrogastva“, a prikazuje Deželićev život u Ivanić-Gradu i njegov književni, vatrogasni i senatorski rad u Zagrebu. Dok su razlozi preimenovanja škole u čast Deželiću motivirani političkim promjenama, odabirom izgleda Deželićeva reljef poprsja se to pitanje zaokružuje stavljanjem naglaska na važnost Deželićeva rada u borbi za hrvatski nacionalni identitet. Tekstovi ispod reljefa pak odražavaju aspekte Deželićeva rada koji su bitni sadašnjem društvu – vatrogastvo i senatorstvo u Zagrebu.

Reljef ploča i školski prostor su kao mjesto sjećanja uključeni u komemorativne aktivnosti za vrijeme većih obljetnica Deželićeva rođenja i Dana škole koji se obilježavaju učeničkim radovima i starim vatrogasnim predmetima u predvorju škole. Ovaj vektor sjećanja, kao i prethodni, pripada Roussovoj kategoriji službenih nositelja pamćenja (Rousso 1991: 219). Također, ovaj vektor sjećanja je uključen u prethodno navedene komemorativne aktivnosti te se tim putem oživljava i koristi što Nancy Wood ističe važnim za vektore sjećanja (Wood 1999: 2). No komemorativne aktivnosti vezane uz školu i reljef poprsje ograničenog su pristupa jer se nalaze u prostoru škole. Uz to se može uočiti i da se putem pano ploče nastojalo dodatno pojasniti Deželićevo djelovanje istaknuto reljef poprsjem. Pritom se posebno istaknula njegova djelatnost u vatrogastvu i senatorstvo u Zagrebu kao aspekti Deželićeva lika važni suvremenoj zajednici Ivanić-Grada.

Prilog 7. Lijevo: portret Deželića datiran oko 1880. Izvor: Deželić i Gajdek 2015: 33. Desno: Reljef poprsje Deželića u Osnovnoj školi Đure Deželića. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 9. ožujka 2021.

3.3. Obilježavanje 180. obljetnice rođenja Gjure Stjepana Deželića u gradskim institucijama Ivanić-Grada

Rouso u svojem radu ističe kako su i obljetnice jedna vrsta vektora sjećanja. Navodi da je također riječ o službenom nositelju pamćenja (Rouso 1991: 219-220). Posljednja veća obljetnica obilježavala se 2018. godine povodom 180. godišnjice rođenja Gjure Stjepana Deželića. Obilježavanje te obljetnice organizirale su dvije gradske institucije: Osnovna škola Đure Deželića i Muzej Ivanić-Grada. U ovom poglavlju prikazat ću način i sadržaj kojim je obilježena 180. obljetnica Deželićeva rođenja u navedenim institucijama.

Osnovna škola Đure Deželića tom prigodom je u ožujku organizirala svečani program u prostorijama Pučkog otvorenog učilišta. Uz program je organizirana izložba učeničkih radova koji prikazuju „Deželićev život“, „izgled Ivanić-Grada nekad i sad“ te „znamenite osobe Ivanić-Grada“ (*Obiteljski radio Ivanić: Izbor iz današnjih vijesti* 2018). Uz likovne, izloženi su i literarni radovi s temama „Naša škola“ i „Gjuro Stjepan Deželić“ te plakat na kojem je prikazana njegova vatrogasna djelatnost. Izložbu su upotpunili i esej „Đuro Deželić: otac hrvatskog vatrogastva“ objavljen u školskom listu te radio-emisija o Deželiću na školskom radiju. Likovni radovi prikazuju Deželićeve portrete koji se referiraju na dva postojeća portreta – Deželić u građanskom odijelu i Deželić u vatrogasnoj uniformi. Navedeni radovi na izložbi su postavljeni s učeničkim radovima koji predstavljaju povijest Ivanića, tvrđavu Ivanić, tradicijsko graditeljstvo, stare predmete i razvoj vatrogastva u Ivaniću. Deželić se stoga u radovima učenika konstruira kao dio ivanićgradske povijesti, kao građanin Ivanić-Grada i kao *otac hrvatskog vatrogastva* (Osnovna škola Đure Deželića Ivanić-Grad: e-spomenica 2018: 31). Navedena izložba potom je u svibnju postavljena u prostoru Muzeja Ivanić-Grada kao uvod u izložbu Muzeja „*Vatru gasi, brata spasi!*“ (Muzej Ivanić-Grada: Izvješće o radu za 2018. godinu: 11). Uz izložbu je predstavljena i slikovnica *Gjuro Stjepan Deželić* sastavljena od učeničkih likovnih radova nastalih prema pripremljenim tekstovima o Deželićevu životu (Svoboda Arnautov 2018: 1-34). Slikovnica se primarno usredotočuje na rodoslovlje obitelji Deželić i njihov obrtnički život u Ivaniću čime se Deželićev lik ponovno veže uz povijest Ivanića, dok se tek u drugoj trećini slikovnice ističe njegovo školovanje u Zagrebu, rad u publicistici, vatrogastvu i senatorstvu. Izloženi predmeti i radovi za vrijeme obje izložbe oblikuju Deželićev lik kao dio povijesti Ivanić-Grada, stoga se ističe ono što ga usko povezuje s suvremenim Ivanić-Gradom – rodoslovlje i vatrogastvo. Učenici ove škole su,

s obzirom na svoju razvojnu dob, vještine i mogućnost sudjelovanja u kolektivnom sjećanju, komemorirali ovu obljetnicu što je u skladu i s onim što psihologinje Elaine Reese i Robyn Fivush ističu u analizi razvoja kolektivnog sjećanja kod djece (Reese i Fivush 2008: 209). Oni su u stvaranju društvenog sjećanja sudjelovali putem onog što antropolog Paul Connerton naziva tjelesnim ponašanjem. On ističe kako tijela komemoracijama izvode slike prošlosti. Oni koji se prisjećaju to čine naučenim postupcima koji zahtijevaju skladištenje i čuvanje informacija (Connerton 2004: 108). Učenici su to učinili putem stvaranja svojih radova za izložbu jer su i u sklopu školskog programa učeni da tako komemoriraju sjećanje na povijesnu osobu. Pritom su koristili informacije koje su naučili o Deželiću. Tijekom obilježavanja 180. obljetnice rođenja i Dana škole u Pučkom otvorenom učilištu učenici, nastavnici i roditelji su sudjelovali na školskoj priredbi, dok je posjetitelje kroz izložbu vodio Ivica Gregurec koji je prigodno otjelovio Deželića (Osnovna škola Đure Deželića Ivanić-Grad: e-spomenica 2018: 31).

Nancy Wood ističe da su vektori sjećanja uspješni tek kada su uključeni u memorijalne aktivnosti u određenom vremenu i prostoru (Wood 1999: 2). Tijekom obilježavanja ove obljetnice društveno sjećanje na Deželića bilo je uključeno u komemorativne aktivnosti u više faza. Komemorativne aktivnosti vidljive su u stvaranju učeničkih radova, ali i tijekom izložbe kroz svakog posjetitelja koji je sudjelovao u obilasku učeničkih radova uz otjelovljenog Deželića.

Prilog 8. Izložba Osnovne škole Đure Deželića u Muzeju Ivanić-Grada. Izvor: Arhiva fotografija Muzeja Ivanić-Grada, svibanj 2018.

Nakon izložbe radova učenika Osnovne škole, Muzej Ivanić-Grada u svojim prostorijama predstavlja izložbu punog naslova „*Vatru gasi, brata spasi*“ – izložba povodom 180. godišnjice

rođenja *Gjure Stjepana Deželića*. Prema riječima Muzeja na njihovom Facebook profilu: „Protokol uobičajenog otvaranja izložbi ustupio je mjesto svečanom protokolu dobrovoljnih vatrogasnih društava i opuštenom druženju uz sjećanja“ (*Facebook: Muzej Ivanić-Grada* 2018). Zamjenik zapovjednika Vatrogasne zajednice Ivanić-Grada koji sudjelovao u ceremoniji otvaranja izložbe to potvrđuje:

„Otvaranje izložbe je započelo svečanim postrojanjem ispred Muzeja u Ivanić-Gradu. Bila su tamo sva dobrovoljna vatrogasna društva iz naše Vatrogasne zajednice i Postrojba. Bili su prisutni i ostali službeni uzvanici, počasni predsjednik Hrvatske vatrogasne zajednice... izaslanici Vatrogasne zajednice zagrebačke županije... te još neki istaknutiji članovi iz naše Zajednice.⁸ Nakon postrojanja smo u svečanom ešalonu položili vijenac kod spomen ploče na gradskoj vijećnici, a onda smo se vratili pred Muzej i svečano je otvorena izložba uz govore predstavnika Vatrogasne zajednice grada, Grada i Muzeja. Kad su prošli govori i kad je napokon otvorena izložba slijedio je razgled te izložbe“ (Danijel Husarić, 30. prosinca 2019).

Zamjenik zapovjednika ističe da je sama ceremonija bila predvođena istaknutim članovima iz Vatrogasne zajednice i slijeđenjem propisanih vatrogasnih protokola na temelju čega se može vidjeti da je vatrogasnim strukturama i organizatorima bilo važno njihovo sudjelovanje u ovom načinu prenošenja sjećanja. Slijedio se niz pravila iz vatrogasne službe, od propisanih vježbovni postupaka pri postrojanju vatrogasnih jedinica preko mimohoda, protokola proslave na otvorenom nakon mimohoda do protokola polaganja vijenca (Pravila vatrogasne službe 2008: 71-124). Paul Connerton navodi da putem komemorativnih ceremonija zajednica daje smisao prošlosti kao vrsti kolektivnog životopisa. Pritom se komemorativne ceremonije prepoznaju putem performativnog i formaliziranog jezika te se odnose na arhetipske osobe ili događaje (Connerton 2004: 86-105). Tijekom ceremonije otvaranja izložbe bio je vidljiv specifičan performativni i formaliziran jezik u vatrogasnim protokolima, zapovijedima te govorima predstavnika muzejskih, gradskih i vatrogasnih struktura. U ceremoniji otvaranja arhetip se mogao uočiti u samom liku Gjure Stjepana Deželića s obzirom na to da mu se tijekom otvaranja izložbe dala središnja i gotovo mitska uloga isticanjem njegove važnosti za povijest i vatrogastvo Ivanić-Grada. Paul Connerton ističe kako je karakteristika komemorativnih ceremonija kalendarsko, verbalno i gestovno ponovno odigravanje na čemu se temelji njihova imaginativna uvjerljivost (Connerton 2004: 91-97). Prilikom ceremonije otvorenja ove izložbe kalendarsko ponovno odigravanje uočljivo je u

⁸ Kazivač se pod Zajednica referira na Vatrogasnu zajednicu Grada Ivanić-Grada.

namjeri da se proslavi obljetnica Deželićeva rođenja. Verbalno i gestovno ponovno odigravanje očitivalo se u izgovoru unaprijed formaliziranih vatrogasnih zapovjedi koje su uobičajene za te prilike te u samom načinu izvođenja ustaljenih vatrogasnih protokola.

Prilog 9. Ceremonija otvaranja izložbe „*Vatru gasi, brata spasi*“ – izložba povodom 180. godišnjice rođenja *Gjuro Stjepana Deželića*. Fotografija preuzeta: Facebook: Vatrogasna zajednica Ivanić-Grada, svibanj 2018.

Postav izložbe bio je podijeljen u tri dijela s osamdesetak izložbenih predmeta. Prvi dio bio je usredotočen na Deželića i njegov život koji su prikazani pomoću arhivskih dokumenata, faksimila i knjiga. U drugom dijelu izložbe predstavljeni su vatrogasni predmeti poput prvih vatrogasnih zastava dobrovoljnih vatrogasnih društava, medalja s *Memorijala Gjuro Stjepan Deželić*, vatrogasnih šljemova, mlaznica itd. Posljednji dio izložbe rezultat je fotografskog rada Damira Hoyke koji prikazuje posljedice šumskih požara na Korčuli i Pelješcu (Muzej Ivanić-Grada: Izvješće o radu za 2018. godinu: 12).⁹ Svaki dio izložbe postavljen je u odvojenom prostoru. Muzej je Deželića u svrhu promocije izložbe predstavljao kao „velikog sina Ivanić-Grada, književnika i kulturnog djelatnika, oca hrvatskog vatrogastva, rodoljuba i dobrotvora...“, no veći dio izložbe posvećen je vatrogastvu. To pokazuju i dojmovi Damira Marenića koji ističe da „je otvorena izložba vrijednih povijesnih vatrogasnih eksponata“ (Marenić 2018), kao i dojmovi kazivača koji navodi da je „to bila izložba vatrogastva, u vidu starih dokumenata i vatrogasne

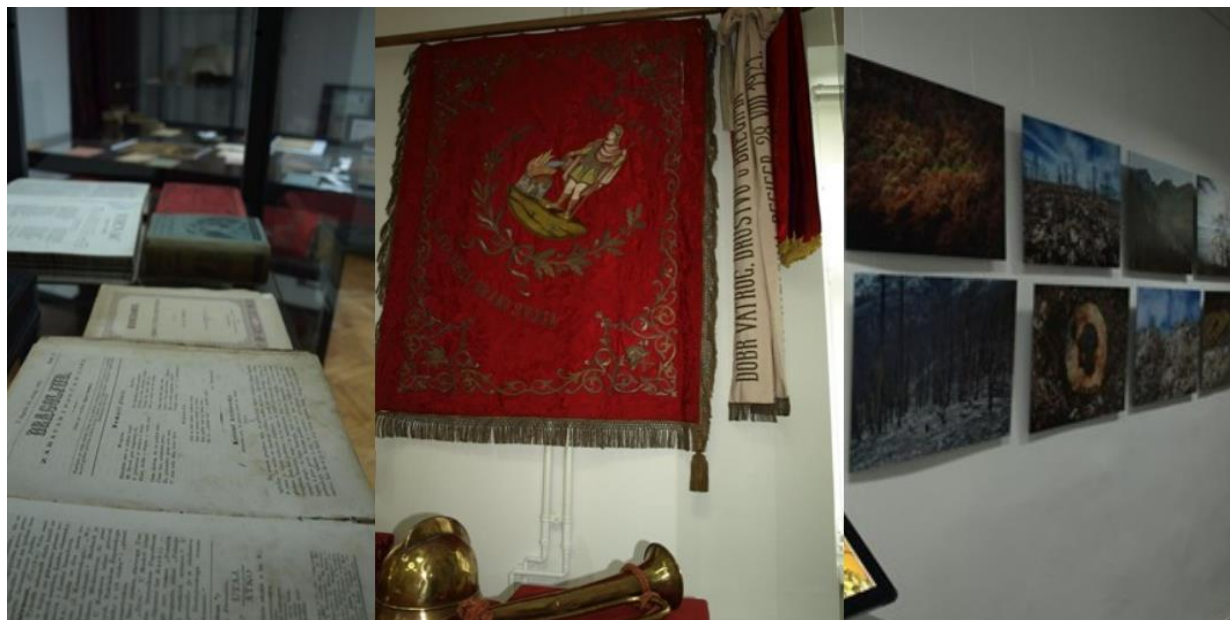
⁹ Damir Hoyka je u partnerstvu s Hrvatskom vatrogasnom zajednicom pokrenuo projekt nakon šumskih požara na otoku Korčuli i poluotoku Pelješcu u srpnju 2015. godine. Cilj projekta bio je prikazati posljedice neodgovornog ponašanja pojedinaca i na taj način senzibilizirati javnost na posljedice požara (Hoyka 2021: 1).

opreme i jedan dio o Deželiciu samome“ (Danijel Husarić, 30. prosinca 2019). Naime, u prostoriji u kojoj je fokus trebao biti na Deželicevom životu te na njegovom javnom i književnom radu nalazio se i dio vatrogasnih predmeta. Predmeta vezanih uz njegov život, književni i javni rad bilo je najmanje, a predmeta vatrogasne tematike bilo je najviše iako oni nisu bili autentični i vezani uz lik Gjura Stjepana Deželića. Unatoč tome predmeti koji nisu bili vezani uz Deželića uklopili su se u izložbu kroz konstrukciju Deželića kao *oca hrvatskog vatrogastva*. Tadašnja ravnateljica Muzeja istaknula je kako je razlog takve koncepcije činjenica da je Muzej osnovan 2016. godine te da još rade na prikupljanju građe. No navela je i kako su ovakvim konceptom izložbe htjeli potaknuti dobrovoljna vatrogasna društva Ivanić-Grada da čuvaju svoje nasljeđe s obzirom da je dio Deželiceva djelovanja bio usmjeren i na vatrogastvo (Vida Pust Škrgulja, 14. prosinca 2019). Prema riječima profesora muzejskih i baštinskih studija Grahama Blacka, kroz uključivanje predmeta koji predstavljaju lokalna sjećanja u muzejski postav omogućuje se direktna poveznica s proživljenom povijesti i sadašnjosti (Black 2011: 421-422). Stoga se uključivanjem predmeta koji su povezani s aktivnom zajednicom vatrogasaca na tom prostoru omogućuje i lakše sjećanje na Deželića. Uz to, muzeji se kao društvene organizacije konstantno prilagođavaju društvenim potrebama što ističe psihologinja Lorena Rivera-Orraca (Rivera-Orraca 2009: 32). Tadašnja ravnateljica prepoznala je potrebu čuvanja baštine lokalnih dobrovoljnih vatrogasnih društava.

Black također ističe kako posjetitelji muzeja nisu samo pasivni primatelji, već su aktivno uključeni u stvaranje dodatnih znanja i razumijevanja pritom stvarajući svoja vlastita značenja i ideje (Black 2011: 415-416). Stoga je važno da su pojedini vektori sjećanja uključeni u prakse sjećanja kako bi se ono tim putem moglo oživjeti i prenijeti (Wood 1999: 2). Društveno sjećanje je u slučaju ovih vektora bilo ponovno oživljeno tijekom opisanog protokola ceremonije otvaranja izložbe, kao i tijekom svakog od gotovo 600 posjeta u nešto više od 5 mjeseci trajanja izložbe. Osim građana, posjetitelji izložbe bili su i turisti koji su posjetili Ivanić-Grad tijekom Bučijade, festivala posvećenog proizvodima od buče (Vida Pust Škrgulja, 14. prosinca 2019).¹⁰ Sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića tijekom ceremonije otvaranja i temeljem postava izložbe konstruira se primarno kroz vatrogasnu dimenziju njegova djelovanja. Ovakva konstrukcija sjećanja je

¹⁰ Na Bučijadi sudjeluje preko 200 izlagača i proizvođača bučinih proizvoda. Osim njih, na manifestaciji sudjeluju umjetnici te gradske institucije. Pritom se cijeli gradski prostor pretvara u grad buče (*Pumpkin festival in Ivanić-Grad 2021*).

namjeravana i usklađena s potrebama suvremene zajednice Ivanić-Grada što se pokazalo i u intervjuu s ravnateljicom Muzeja.

Prilog 10. Tri dijela izložbe „*Vatru gasi, brata spasi*“ – izložba povodom 180. godišnjice rođenja *Gjуре Stjepana Deželića*. Izvor fotografija: Arhiva fotografija Muzeja Ivanić-Grada, svibanj 2018.

3.4. Konstrukcije sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića na festivalima u Ivanić-Gradu

Sociologinja Anka Mišetić u knjizi *Gradski rituali* kao jednu od kategorija gradskih rituala ističe *štovanje kultne figure/sveca zaštitnika* koja obuhvaća ritualne događaje u čast pojedinih osoba ili društvenih skupina (Mišetić 2004: 92-149). Upravo u tu skupinu mogu se svrstati i konstrukcije sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića tijekom gradskih festivala u Ivanić-Gradu. Na navedenim gradskim festivalima konstrukcija se odvija na dva načina: otjelovljenjem Deželićeva lika i održavanjem vatrogasnog memorijala koji nosi njegovo ime.

U prvom slučaju Ivica Gregurec, na zahtjev Turističke zajednice grada Ivanić-Grada, otjelovljuje lik Gjure Stjepana Deželića. Inicijativa je započela idejom manifestacije *Muzeja na otvorenom* – „*Šetnja Ivanićem uz poznate Ivanićane*“ Udruge Prijatelja baštine (*Prijatelji baštine:*

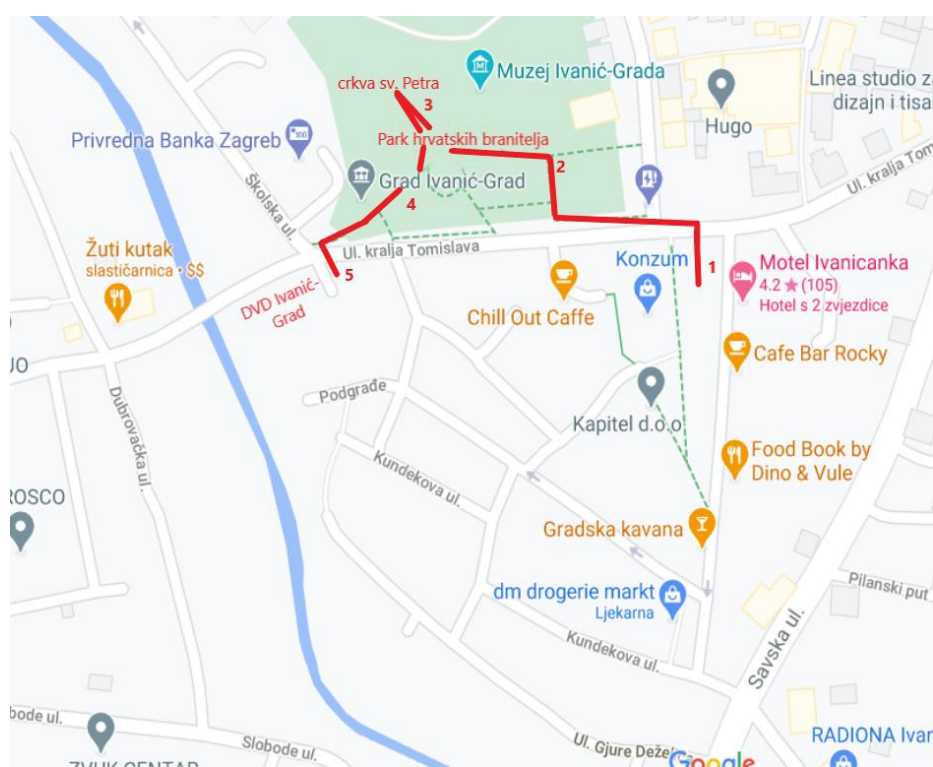
Muzejske manifestacije 2021).¹¹ Iako Ivica Gregurec tada nije sudjelovao, kasnije je uključen zbog fizičke sličnosti s Deželićem; „pitali su mene jer ja imam bradu, a Gjuro Deželić je bio poznat po tome jer je imao bradu i tako je to zapravo počelo“ (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021). Najprije se pojavljivao kao Deželić isključivo za vrijeme Bučijade, a s vremenom se ta inicijativa formirala u redovito turističko vodstvo *Šetnje sa znamenitim građanima*. Uz Deželića u *Šetnji* sudjeluje i njegova supruga Barbara (Betika) koju otjelovljuje Renata Hrstić. Ona je, za razliku od Gregurca, za ulogu Betike Deželić odabrana isključivo zbog svoje struke turističkog vodiča (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021). Stephen Gapps, povjesničar i muzeolog, navodi kako je igranje uloga u rekonstrukciji povijesnih događaja sve popularnije u muzejima na otvorenom i na turističkim lokacijama (Gapps 2019: 206-207). Kulturologinja, Juliane Tomann ističe kako su prakse izvođenja povijesnih događaja u teoriji društvenog sjećanja razjedinjene (Tomann 2019: 141), a u ovom otjelovljenju za analizu su zanimljive dvije točke. Prva je odabir Deželića i njegove supruge za voditelje *Šetnje*. Naime, unatoč tome što su na *Muzeju na otvorenom* otjelovljene i druge povijesne osobe Ivanić-Grada, poznati Ivanićanin koji vodi *Šetnje* ipak je Gjuro Stjepan Deželić (*YouTube: Noć muzeja na otvorenom u Ivanić-Gradu* 2011). Gregurec u svom kazivanju navodi da „se baš išlo na lik Gjura Deželića“. Kako bi se upotpunila slika o Deželiću za partnericu je odabrana Deželićeva supruga, a ne primjerice Milka Trnina (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021). Da je fokus stavljen na Deželićev lik pokazuje i videozapis s Bučijade 2014. godine kada su uz Deželića otjelovljeni i njegov sin Velimir i kumče Paula (*YouTube: Bučijada* 2014). Kazivač, Ivica Gregurec u intervjuu ističe kako je cilj *Šetnje* da:

„Jedan pod navodnicima bračni par šeta Ivanićem i govori o Gjuri Deželiću. To je na neki način trebalo biti brend, da li će se to i kako će se razvijati ne znam. Znači da bude poznat Ivanić kao grad, kao rodno mjesto Gjura Deželića“ (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021).

Povjesničar David Dean navodi kako se u rekonstrukcijama odabiru poznate osobe iz prošlosti koje imaju poveznicu s povijesnim mjestom o kojem se govori (Dean 2019: 121). Katherine Johnson, profesorica teatrologije i performativnih studija, tvrdi da je važna i publika pred kojom se rekonstrukcija izvodi (Johnson 2015: 38). Deželić je odabran jer je povezan s mjestom čija se prošlost prezentira, a zbog raznovrsnog djelovanja poznat je i stanovnicima Ivanić-Grada i onima izvan njega. Druga komponenta otjelovljenja zanimljiva za analizu jest način

¹¹ Manifestacija je održana povodom Noći muzeja 2011. godine s ciljem osvješćivanja građana o potrebi osnivanja muzeja. Večernju šetnju starim Ivanićem vodili su građani otjelovljeni u poznate Ivanićane (*Prijatelji baštine: Muzejske manifestacije* 2021).

prezentacije Deželića i lokacije obilaska tijekom razgleda. Turistički razgled odvija se na četiri lokacije na prostoru povijesnog dijela Ivanić tvrđe. Započinje na trgu Vladimira Nazora kao glavnom gradskom trgu, a Deželić zatim vodi posjetitelje do Parka hrvatskih branitelja i ulazi u crkvu sv. Petra Apostola. Nakon posjeta crkvi, turistički razgled zastaje kod spomen ploče na gradskoj vijećnici i u konačnici kod informativne ploče i vatrogasnog doma (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021). Sve lokacije ovog razgleda nalaze se u povijesnom dijelu tvrđe Ivanić ili na njenoj granici što odgovara stvaranju sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića kao osobe koja je bilježila taj dio ivanićgradske povijesti. Pritom se odabirom posljednje lokacije za *Šetnju sa znamenitim građanima* djelomično stvara i Deželićev lik u kontekstu vatrogastva.

Prilog 11. Lokacije turističkog razgleda *Šetnje sa znamenitim građanima*. Karta preuzeta s Google maps. Autor oznaka: Katarina Matkerić, 23. ožujka 2021.

David Dean bavi se načinima na koje se prošlost oživljava putem otjelovljenja, a u svom radu ističe kako se prošlost najčešće prezentira putem odjeće koja je izrađena za potrebe rekonstrukcije i izgledom odgovara originalu. Pri otjelovljenju izvođači preuzimaju pokrete i geste te često govore s intonacijom i vokabularom koji pripada povijesnom razdoblju koji reprezentiraju (Dean 2019: 121). Načini oživljavanja prošlosti koje je u svom radu istaknuo David Dean mogu se uočiti i na ovom primjeru. Kazivač u intervjuu ističe proces odabira rekvizita i pripovijesti

pomoću kojih će otjeloviti Gjuru Stjepana Deželića. Ističe kako pripovijeda u prvom licu, a bavi se temama vezanima uz Deželića i povijest Ivanića u vrijeme kada je on živio u njemu:

„Mi smo naravno našli puno pojedinosti vezano za život i rad Đure Deželića, ali više se recimo to odnosilo na povijest grada na neke sitne detalje koje ljudi nisu znali... ili iz samog života Gjure Deželića, o tome kako je živio, čime su se bavili roditelji, čime se on bavio... govorimo im o tvrđi koje danas nema... O tome kako je u to vrijeme izgledao Ivanić-Grad, u vrijeme Gjure Deželića... U odnosu na Turističku zajednicu imamo slobodu, znači moraju biti činjenice koje su donekle povijesno potkovanе. Što se tiče same odjeće to sam ja uvjetovao kako mora odjeća izgledati, odnosno po tim nekakvim replikama koje je našla gospođa koja je u liku Betike Deželić... Znači to je jedno opsežno istraživanje napravljeno o tome, koje zapravo još uvijek nije sto posto točno napravljeno. Znači replika samog odijela je dobra, ali što se tiče činova i toga, tu smo radili po priči... Ja sam dodao, što nigdje nema u zapisima, lulu jer je sigurno pušio jer ima žute brkove kao i ja, nigdje ga nema na slici s lulom, dodao sam onu kao torbu, crnu torbu u kojoj su unutra nosili kišobran te neke detalje koji su, povijesno stoje, ali on toga nema. Jer ako su svi na toj slici imali sat, on ga nema, ma ne vjerujem da ga nije imao, a zakaj ga nije nosio to nigdje nitko nije našao. I imaš one, ne znam kak se to zove, ja to velim frande, on to nikad nije imao, a svi su ostali na toj slici imali. Znači ako je on bio *di capo* i on je to morao imati. Zašto nije imao, nemam pojma“ (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021).

Zanimljivo je da je došlo i do promijene u prezentaciji Deželićeva lika. Tijekom Bučijade 2014. godine Deželić je predstavljen u crnom odijelu s crvenom trakom preko ramena vatrogasnog natpisa „*Pomoz Bog!*“ (YouTube: *Bučijada* 2014). Deželićev lik se temeljem toga konstruirao kroz dvije dimenzije: Deželić kao građanin i Deželić kao *otac hrvatskog vatrogastva*. S vremenom crno odijelo zamjenjuje tamnoplavo vatrogasno odijelo s vatrogasnim znakovljem i trobojnom trakom preko ramena. Razlog promjene u prezentaciji Deželića prema riječima kazivača je:

„Zato što je na svim slikama koje postoje upečatljiva baš ta slika vatrogasca, da je vatrogasac, otac vatrogastva i onda je bilo zgodnije da ga obučemo kao vatrogasca nego da je u odijelu. Iako je on zapravo bio u odijelu jer je bio, mi bismo to danas rekli počasni gradonačelnik grada Zagreba“ (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021).

Prilog 12. Betika i Gjure Stjepan Deželić tijekom Bučijade. Fotografija preuzeta: Facebook: Turistička zajednica grada Ivanić-Grada, listopad 2019.

Prema riječima Stephena Gappsa autentičnost izgleda i izvođenja pri otjelovljenjima varira jer je narativ o prošlosti koji se stvara rezultat suvremenog konteksta (Gapps 2019: 185). To je vidljivo i u ovom slučaju u kojem se Deželićev lik komemorira s obzirom na potrebe zajednice u sadašnjosti te temeljem interpretacija Ivica Gregurca i Renate Hršić. Sukladno tome prezentiraju se dvije dimenzije Deželićeva lika – *otac hrvatskog vatrogastva* i dio povijesti Ivanića. Gregurec je otjelovio Deželića i izvan *Šetnji* prilikom otvorenja izložbe povodom 180. obljetnice Deželićeva rođenja u Muzeju (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021), bio je vodič tijekom izložbe Osnovne škole Đure Deželića u Pučkom otvorenom učilištu (Osnovna škola Đure Deželića Ivanić-Grad: e-spomenuca 2018: 31), predstavio je Deželića i povijest Ivanića pred Udrugom „Mali princ“ i sl. (*Mali princ: Ivanić-Grad* 2018). Ceremonije prema Henryju Roussou također pripadaju službenim nositeljima pamćenja organiziranim s lokalnom vlasti (Rouso 1991: 2019). U skladu s time i *Šetnju sa znamenitim građanima* inicirala je Turistička zajednica Grada Ivanić-Grada. Ovaj vektor sjećanja zadovoljava i performativnost koju ističe Nancy Wood (Wood 1999: 2), a to pokazuje uključenost u komemorativne aktivnosti tijekom svakog turističkog razgleda i otjelovljenja Betike i Gjure Stjepana Deželića čime se društveno sjećanje na njih prenosi i stvara. Ivica Gregurec u kazivanju ističe kako u jednom turističkom razgledu sudjeluje 20-ak osoba, a uz turiste često sudjeluju i stanovnici Ivanić-Grada. Kazivač ističe kako je svako otjelovljenje prava atrakcija jer

polaznici i prolaznici koji ih susretnu na festivalima uvijek traže fotografiraju s njima (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021).

Memorijal Gjуре Stjepana Deželica jedini je gradski festival „koji je u čast života i rada prvog predsjednika Hrvatske vatrogasne zajednice“ (Rošin, 27. listopada 1997). Prvi je put održan 1998. godine povodom 160. godišnjice rođenja Gjуре Stjepana Deželica, a organizator je Vatrogasna zajednica Ivanić-Grada. Jedan od osnivača *Memorijala*, Mato Rošin, u svojim dnevnicima navodi:

„U svojem obraćanju Skupštini predložio je da se pokrene vatrogasno natjecanje kojim bi se prigodno obilježavao život i rad prvog predsjednika HVZ Stjepana Gjуре Deželica. Natjecanje bi bilo memorijalnog karaktera... Pošto je Stjepan Gjuro Deželić rođen u Ivanić-Gradu bila bi to prilika da se ivanić-gradski vatrogasci prihvate tog projekta“ (Rošin, 24. svibnja 2018).¹²

Slično kao prilikom otvorenja izložbe, povodom 180. obljetnice rođenja Gjуре Stjepana Deželica natjecanje započinje slijedenjem vatrogasnih pravila i protokola. To je vidljivo i u zapisima Mate Rošina:

„Natjecanje je prema sačinjenom programu počelo postrojavanjem ekipa učesnica i svečanim otvorenjem u kojem su učestvovali: zapovjednik VZG podnio je prijavak gradonačelniku Krunoslavu Oreškoviću. Predsjednik VZG pozdravio je nazočne. Zamjenik predsjednika HVZ obratio se nazočnim učesnicima iznijevši značaj Deželica i natjecanja posvećenog Deželiću. Gradonačelnik je pozdravio učesnike u ime Grada Ivanić-Grada otvorio Memorijal. Uz zvuke državne i vatrogasne himne koje je izvela limena glazba DVD-a Domagović na jarbol su podignute državna zastava i natjecateljska zastava Memorijala“ (Rošin, 19. lipnja 1998).¹³

Nakon obavljenog natjecanja također se slijede vatrogasna pravila službe pritom poštujući protokol za zatvaranje natjecanja s postrojavanjem članova, proglašenje rezultata te pozdravne riječi. Uz podjelu medalja i pehara najboljim ekipama, svaka ekipa dobiva plaketu i diplomu za sudjelovanje s likom Gjуре Stjepana Deželica (Rošin, 18. lipnja 2000). S obzirom na to da je organizator Vatrogasna zajednica grada Ivanić-Grada, promocijom *Memorijala* i sudjelovanjem na njemu Deželić se prikazuje isključivo kao *otac hrvatskog vatrogastva*.

¹² HVZ – Hrvatska vatrogasna zajednica.

¹³ VZG – Vatrogasna zajednica grada Ivanić-Grada, DVD – Dobrovoljno vatrogasno društvo.

Prilog 13. Spomen plakete natjecateljskim ekipama s *Memorijala Gjure Stjepan Deželić* 2013. godina i 2014. godina. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 4. siječnja 2020.

Održavanje *Memorijala* može se također protumačiti kao inicijativa Vatrogasne zajednice Ivanić-Grada da se sjeća Deželića putem proslava i komemorativnih ceremonija. S obzirom na to da je organizator Vatrogasna zajednica Ivanić-Grada, karakteristike komemorativnih ceremonija očituju se na gotovo jednak način kao i tijekom ceremonije otvaranja izložbe posvećene Gjuri Stjepanu Deželiću. Sjećanje na Deželića se putem *Memorijala* stvara i reproducira svake godine među pripadnicima vatrogasnih zajednica iz cijele Hrvatske, ali i iz samog Ivanić-Grada (Rošin, 6. lipnja 2007). *Memorijal* je najposjećenija komemoracija posvećena Deželiću jer je jedan od četiri domaćina kupa Hrvatske vatrogasne zajednice. To pokazuju i podaci prema kojima se 2016. godine očekivalo 600 natjecatelja (*Volim Ivanić: 19. Memorijal Đure Deželića* 2016). Time se potvrđuje i performativnost ovog vektora sjećanja što važnim ističe Nancy Wood (Wood 1999: 2). Sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića se na ovoj manifestaciji, kao i u prethodnom primjeru, stvara primarno u kontekstu *oca hrvatskog vatrogastva*, a mjestom održavanja nastoji se istaknuti njegova poveznica s Ivanić-Gradom. Ono što *Memorijal* razlikuje od otjelovljenja Gjura Stjepana Deželića je to što sudjelovanje pojedinaca na *Memorijalu* pretpostavlja njihovu pripadnost vatrogasnoj zajednici, dok je sudjelovanje na *Šetnji sa znamenitim građanima* otvoreno za sve.

4. RAZLOZI KONSTRUKCIJE DRUŠTVENOG SJEĆANJA NA GJURU STJEPANA DEŽELIĆA U IVANIĆ-GRADU

Aleida Assmann ističe kako odluka da se stvori aktivno sjećanje na prošlost zahtijeva poduzimanje postupaka s ciljem očuvanja, a kada prošlost postane dio društvenog sjećanja znači da je prošla kroz proces kanonizacije (Assmann 2008: 97-101). Kanon o Gjuri Stjepanu Deželiću u Ivanić-Gradu prisutan je od 1931. godine postavljanjem spomen ploče (Nosić i Pavunić 1931: 130), a njegovu stabilnost pokazuje to što od postavljanja nije skinuta (Mavar 2008: 5). Filozof i sociolog Maurice Halbwachs ističe važnost rekonstrukcije kolektivnih okvira sjećanja u svakom razdoblju u skladu s dominantnim mišljenjima društva kako bi se očuvalo jedinstvo pogleda među pojedincima (Halbwachs 1992: 40-183). Danas se ističu dvije dimenzije Deželićeva djelovanja koje nastoje uspostaviti jedinstvo unutar zajednice na prostoru Ivanić-Grada; ona o Deželiću kao ključnoj osobi u bilježenju ivanićgradske povijesti te ona o Deželiću kao ocu hrvatskog vatrogastva.

Važnost Deželića kao autora radova o ivanićgradskoj povijesti je u tome što upotpunjuje povijesni narativ o Ivanić-Gradu te služi kao dodirna točka između različitih dijelova povijesti grada; od Ivanić tvrđe, trgovišta Ivanić do vatrogastva i cjelokupne vojne povijesti. To pokazuje i promjena u konstrukciji vektora sjećanja koji se u posljednjem desetljeću usredotočuju na stvaranje komemorativnih praksi u koje se mogu uključiti različiti pojedinci, udruge i organizacije te ih pritom ujediniti. Starije komemorativne prakse vezane uz *Memorijal*, spomen ploču i Osnovnu školu uključuju pojedine članove ivanićgradske zajednice kroz organizacije i udruge, dok novije komemorativne prakse poput izložbe u Muzeju Ivanić-Grada i *Šetnje sa znamenitim građanima* uključuju pripadnike ivanićgradske zajednice bez obzira na institucije, organizacije i udruge kojima pripadaju.

U različitim intenzitetima, ali u gotovo svim vektorima sjećanja dominantna je ideja o Deželiću kao *ocu hrvatskog vatrogastva*. Dok narativ o Deželiću kao osobi koja je bilježila povijest Ivanića ima utemeljenje u njegovom publicističkom radu, narativ o važnosti Deželića za vatrogastvo u Ivanić-Gradu nema. To pokazuje i monografija Dobrovoljnog vatrogasnog društva Ivanić-Grad gdje nije istaknut Deželićev utjecaj u osnivanju Društva 1892. godine (Kauzlarić i dr.

2002: 10-11). Unatoč tome, Ivanić-Gradu je važno Deželićevo vatrogasno djelovanje, a o tome govori i gradonačelnik:

„Grad Ivanić-Grad i njegova povijest definitivno je okarakterizirana vatrogastvom, okarakterizirana je mjestom rođenja Gjure Stjepana Deželića, koji je kao osnivač vatrogastva pozicionirao Ivanić-Grad na kartu države kao grad koji ima neku posebnost u odnosu na druge... Drago mi je i da kroz Muzej koji smo osnovali prije par godina čuvamo tu tradiciju... Postoji ideja koja je već i krenula u razradu, a to je da se ovaj vatrogasni dom... stavi u funkciju vatrogasnog muzeja“ (*Volim Ivanić: izložba u čast 180. rođendana*, 2018).

Vidljivo je da se vatrogastvo u Ivanić-Gradu smatra dijelom tradicije, ali i dijelom identiteta grada. Tu tradiciju Ivanić-Grad otjelovljuje preko figure Gjure Stjepana Deželića (*Volim Ivanić: izložba u čast 180. rođendana* 2018). Putem njegove figure sjećanje na vatrogasnu prošlost nastoji se pretvoriti u kulturalno pamćenje koje ističe Jan Assmann. On razlikuje komunikacijsko pamćenje koje nije institucionalno i koje se temelji na svakodnevnim razgovorima i neformalnim tradicijama te kulturalno pamćenje koje je poduprto institucijama, ceremonijama i posebnim nositeljima pamćenja (Assmann 2006: 61-71). U skladu s time neformalno se pamćenje o vatrogasnoj prošlosti u Ivanić-Gradu nastoji vezati uz Deželića kako bi postalo visoko oblikovano kakvo je i sjećanje na Deželića. To se, osim u gradonačelnikovim namjerama o osnivanju vatrogasnog muzeja (*Volim Ivanić: izložba u čast 180. rođendana* 2018), može očitati i u namjeri Muzeja Ivanić-Grada da se posudbom predmeta potakne vatrogasna društva da čuvaju svoju građu i tradiciju (Vida Pust Škrkulja, 14. prosinca 2019).

Jan Assmann ističe kako se prošlost čuva iz dva motiva. Jedan od njih je očuvanje posebnosti u odnosu na druge, a drugi je motiv vezan uz očuvanje trajnosti identiteta (Assmann 2006: 55). Oba se mogu uočiti u ovom slučaju. S jedne strane odabran je Deželić jer je on „pozicionirao Ivanić-Grad na kartu države“ (*Volim Ivanić: izložba u čast 180. rođendana* 2018), kao i zato što je zamišljen kao „brend... Znači da bude poznat Ivanić kao grad, kao rodno mjesto Gjure Deželića“ (Ivica Gregurec, 9. ožujka 2021). S druge strane, putem Deželićeva lika upotpunjuju se različiti aspekti povijesti Ivanić-Grada u jedan cjelovit narativ potičući jedinstveni identitet i okvir sjećanja unutar zajednice. Etnologinja Nevena Škrbić Alempijević također ističe kako se zajednica može simbolički konstruirati na temelju povijesnih i tradicijskih motiva, a istovremeno isticati svoju jedinstvenost na van prema turističkom tržištu (Škrbić Alempijević 2012: 190). Putem odabira Gjure Stjepana Deželića kao središnje figure društvenog sjećanja u

Ivanić-Gradu pokušalo se prikazati i više od njegova života. Etnologinja Brigitta Svensson ističe da je korištenje biografije u društvenom sjećanju koristan metodološki alat putem kojeg se uz nečiji život prikazuju veći povijesni događaji u zajednici, kao i tradicijske specifičnosti i promjene (Svensson 1995: 38).

Tijekom prethodnih poglavlja analizirala sam način konstrukcije sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu te kako pojedini pripadnici ivanićgradske zajednice sudjeluju u konstrukciji tog sjećanja. Provođenjem ovakve analize i korištenjem teorijske podloge društvenog sjećanja u sklopu nastave sociologije učenicima bi se omogućilo postizanje odgojno-obrazovnih ishoda postavljenih *Kurikulumom za nastavni predmet Sociologija*. Uključivanjem učenika u ovakav tip istraživanja omogućuje im razvijanje domene *sociološke imaginacije*, domene *pojedince i društvo* te domene *analize suvremenih društvenih zbivanja*, odnosno ishoda A.1., B.1. i C.3. Osim toga, korištenjem društvenog sjećanja kao središnje teme nastavnih jedinica potiče se i povezanost s međupredmetnim temama s obzirom na njezin interdisciplinarni pristup (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 9-16). Pritom bi se u međupredmetnim temama posebno usmjeravalo na *osobni i socijalni razvoj* te *građanski odgoj i obrazovanje* koji su istaknuti u udžbeniku. Prema njemu *osobni i socijalni razvoj* doprinosi razumijevanju identiteta, normi, vrijednosti, stavova, društvenih procesa i promjena koje utječu na pojedinca i društvo. S druge strane, *građanski odgoj i obrazovanje* potiče kritičko promišljanje o društvenim odnosima i utjecaju osobnog doprinosa u razvoju uže i šire zajednice (Bošnjak i dr. 2020: 4-5). U skladu s time u sljedećem dijelu diplomskog rada prikazat ću kako se društveno sjećanje može koristiti u terenskoj nastavi sociologije, kao i proces njenog organiziranja i pripreme učenika.

5. ORGANIZIRANJE TERENSKE NASTAVE SOCIOLOGIJE U LOKALNOJ SREDINI

Prema *Pravilniku o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole* kojeg je u lipnju 2014. godine izdalo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, terenska nastava definira se kao oblik nastave koji podrazumijeva ostvarivanje planiranih programa izvan školske ustanove. Takva nastava odvija se u izvornoj stvarnosti, izvan učione u okolini koju se istražuje, s ciljem njena upoznavanja i primjene istraživačkih metoda (*Pravilnik* 2014: čl. 2). Iako pedagog Pavao Skok terensku nastavu veže sa strukovnim školama poput Geodetske tehničke škole ističući kako je uspješna terenska nastava ona koja ima svoje radionice za praktičnu nastavu (Skok 2002: 166), to nije uvijek nužno. Ona se može primijeniti i u osnovnim školama te gimnazijama s obzirom na to da je njezin cilj poticanje otkrivanja, istraživanja i stvaranja (Vilić-Kolobarić 2008: 15). Terenska nastava osmišljena za potrebe ovog rada usmjerit će se upravo na izvornu stvarnost i primjenu istraživačkih metoda u trećem razredu gimnazije u sklopu nastave sociologije. U ovom poglavlju prikazat ću postupke njene organizacije prema istaknutom *Pravilniku*.

Provođenje terenske nastave u prostoru grada u kojem se nalazi škola odabrala sam jer takav oblik terenske nastave predstavlja poveznicu između nastave usmjerene na učenika s istraživačkom komponentnom i izvanučioničke nastave. Lukša i suradnici, profesori biologije i prirode, ističu kako je izvanučionička nastava prilično složena za organiziranje, posebno zbog financijskih mogućnosti, nedovoljne podrške škole, problema prijevoza te previše posla i odgovornosti s kojima se suočavaju nastavnici (Lukša i dr. 2014: 75). Terenska nastava u blizini škole rješava većinu problema izvanučioničke nastave, posebice ako je predmet istraživanja smješten u javnom prostoru u okolici škole. Tim se putem smanjuju financijski troškovi, problemi prijevoza te se sa svojim kratkim trajanjem lakše uklapa unutar rasporeda učenika i nastavnika. Načelnica Sektora za rani, predškolski i osnovnoškolski odgoj i obrazovanje Zdenka Čukelj pritom navodi brojne prednosti terenske nastave u vlastitom zavičaju ističući kako ona dovodi do upoznavanja lokalne sredine i okoliša te, ako uključuje i istraživački dio projekta, omogućuje učenicima da u školama sustavno analiziraju, objedine i prezentiraju dobivene podatke o svom kraju. Prema njoj takav oblik nastave omogućuje uočavanje prednosti i nedostataka vlastitog zavičaja te razvoj kritičkog pogleda na vlastitu zajednicu (Čukelj 2009: 282). Pritom treba istaknuti

da terenska nastava osmišljena u ovom radu uključuje istraživanje interdisciplinarnog koncepta društvenog sjećanja koji će se istraživati kroz znanstveno područje sociologije te etnologije i kulturne antropologije. Etnologija i kulturna antropologija se unutar školske nastave uglavnom javljaju u sklopu nastave povijesti jer pružaju mogućnost istraživanja zavičajne povijesti. Unutar zbornika *Zavičajna povijest u interkulturalnom kontekstu* niz autora govori o nužnosti uvođenja multidisciplinarnog pristupa u nastavu povijesti, a pritom se ističu i važnost etnološke te kulturnoantropološke metodologije i perspektive (Marinović 2006: 9-11). Etnolog i kulturni antropolog Branko Đaković na primjeru tradicijskog ruralnog graditeljstva ističe da je za nastavu povijesti korisna etnografska građa, teorijski koncepti, kulturno-historijska perspektiva, mogućnost istraživanja okoline kroz simbolička značenja, kulturne promjene te estetske i etičke vrijednosti (Đaković 2006: 73-81). Profesorica s Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Tihana Petrović Leš ističe kako je doprinos etnološke i kulturnoantropološke metode u nastavi povijesti upoznavanje učenika s važnim osobama za lokalnu i nacionalnu povijest, lokalnim i nacionalnim ustanovama te ekonomskom povijesti svog kraja i šire (Petrović Leš 2006: 100-105). U narednim poglavljima prikazat ću kako metode, građa i teorijski koncepti etnologije i kulturne antropologije mogu doprinijeti školskoj nastavi i kroz druge nastavne predmete, poput nastave sociologije.

Kako bi nastavnik mogao osigurati produktivnu terensku nastavu, prema *Pravilniku* prvi korak koji mora učiniti je planiranje terenske nastave u skladu s godišnjim nastavnim planom i programom razreda u kojem se izvodi. Time se utvrđuje odredište, vrijeme trajanja, nositelji realizacije, način realizacije i vrednovanja te potrebna financijska sredstva (*Pravilnik* 2014: čl. 5). Osim godišnjeg nastavnog plana i programa, nastavnik za terensku nastavu mora izraditi plan sa svim odgojno-obrazovnim ciljevima, ishodima učenja, nastavnim sredstvima, oblicima rada, metodama, tehnikama i postupcima istraživanja, načinima i oblicima praćenja te elementima i kriterijima vrednovanja ostvarenih ciljeva i ishoda (*Pravilnik* 2014: čl. 10). Nakon početnog plana nastavnik mora organizirati samo izvođenje terenske nastave. Obveze su mu potom usmjerene na dogovor s davateljima usluga, institucijama i osobama koje će sudjelovati u izvođenju terenske nastave te dogovoriti vrijeme dolaska i trajanja terenske aktivnosti (*Pravilnik* 2014: čl. 19). Potom školska ustanova treba tjedan dana prije izvođenja terenske nastave zatražiti pisanu suglasnost roditelja za sudjelovanje djeteta u nastavi izvan škole (*Pravilnik* 2014: čl. 5). Roditelje prije potpisivanja suglasnosti treba informirati o ciljevima i programu izvođenja terenske nastave

(*Pravilnik* 2014: čl. 19). Stoga pedagog Pavao Skok predlaže organiziranje roditeljskog sastanka uz pomoć razrednika te potpisivanje suglasnosti (Skok 2002: 63-64). Posljednje što nastavnik mora osigurati je ispunjavanje svojih dužnosti prema učenicima. Potrebno im je pružati sve informacije vezane uz realizaciju planiranih aktivnosti (*Pravilnik* 2014: čl. 20). Pritom je vrlo važno da se učenike pripremi na zadatke i aktivnosti koje će se izvoditi na terenskoj nastavi (Vilić-Kolobarić 2008: 17).

U kontekstu ovog diplomskog rada i terenske nastave koju sam osmislila za njegove potrebe, određite terenske nastave je okružje Srednje škole Ivan Švear u Ivanić-Gradu. Nositelj realizacije će biti nastavnik sociologije, a održavanje nastave neće zahtijevati dodatne financijske troškove. Terenska nastava odvijat će se u lokalnoj sredini u Ivanić-Gradu u sklopu trećeg razreda gimnazije općeg smjera s programom A sociologije od 70 sati (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 26). Razlog tomu je što u navedenoj srednjoj školi postoji isključivo smjer opće gimnazije (*Srednja škola Ivan Švear: Usmjerenja* 2021). Kao dan održavanja nastave odabrala sam petak s dvostrukim nastavnim satom. Pri organizaciji nastavnih jedinica i terenske nastave vodila sam se *Nacrtom Odluke o početku i završetku nastavne godine, broju radnih dana i trajanju odmora učenika osnovnih i srednjih škola za školsku godinu 2021./2022 (Nacrt Odluke o početku i završetku nastavne godine 2021)*. Terenska nastava će se održati u posljednjem tjednu ožujka u terminu dvostrukog nastavnog sata, odnosno u 49. i 50. nastavnom satu u godini. S obzirom na to da je riječ o terenskoj nastavi u samoj blizini škole koja ne zahtijeva angažiranje dva ili više davatelja usluga prijevoza i smještaja, nije potrebno raspisivanje javnog poziva te škola može sama organizirati nastavu (*Pravilnik* 2014: čl. 12). Također, s obzirom na to da je riječ o terenskoj nastavi u blizini škole uz nastavnika nije potreban pratitelj (*Pravilnik* 2014: čl. 11). U ovom slučaju, pri organizaciji osmišljene terenske nastave, biti će potrebno dogovoriti posjet s ravnateljima Muzeja Ivanić-Grada i Osnovne škole Đure Deželića te ugovoriti *Šetnju sa znamenitim građanima* s predstavnicima Turističke zajednice Ivanić-Grada, Ivicom Gregurcem i Renatom Hrštić koji će otjeloviti Gjuru i Betiku Deželić. Ostale lokacije koje će učenici posjećivati su u javnom prostoru te ne zahtijevaju dogovor s nadležnim osobama. Posljednje faze pripreme terenske nastave uključivat će organiziranje roditeljskog sastanka te pripremnih nastavnih sati putem kojih će se roditelje i učenike upoznati s ciljem terenske nastave. Upravo o nastavnim pripremama, aktivnostima i ishodima terenske nastave te pripremnim nastavnim satima detaljnije ću se baviti u idućim poglavljima.

6. PRIPREMA UČENIKA ZA ISTRAŽIVANJE DRUŠTVENOG SJEĆANJA

Prema pedagogu Skoku jedan od najvažnijih aspekata pri pripremi izvanučioničke nastave je osmišljavanje nastavnih sadržaja na način koji će najbolje osposobiti učenike za planirane aktivnosti (Skok 2002: 43). Jedan od razloga zašto sam terensku nastavu smjestila u ožujak, u 49. i 50. nastavni sat, je pravilna priprema učenika za istraživanje. Vodeći se nastavnim sadržajima koje bi učenici trebali usvojiti prije sudjelovanja na terenskoj nastavi te udžbenikom *Sociologija*, nastavne cjeline koje bi se poučavale prije izvođenja terenske nastave su: *Društvo i sociologija*, *Od čega se sastoji društvo*, *Kako pojedinci postaju članovi društva*, *Obitelj i brak*, *Društvene nejednakosti* te *Sociološko tumačenje i istraživanje društva* (Bošnjak i dr. 2020: 8-187). Tako će učenici naučiti nastavne sadržaje sociologije koji će im pomoći u razumijevanju društvenog sjećanja, kao što će izvježbati i potrebnu kvalitativnu metodologiju. Pritom će se postići načelo postupnosti i sistematičnosti prema kojem se nastavni sadržaj moraju oblikovati tako da se učenike poučava od najjednostavnijih prema kompleksnijim sadržajima što važnim ističu pedagogi Mijo Cindrić, Dubravka Miljković i Vladimir Strugar (Cindrić i dr. 2016: 25). Drugi razlog je što posljednji nastavni tjedan u ožujku odgovara danu kada je obljetnica Deželićeva rođenja, 25. ožujka, kada će učenici iz prve ruke moći uočiti održavaju li se prakse konstrukcije sjećanja ili ne. To će dovesti do zornosti jer će omogućiti da ono što analiziraju neposredno iskuse osjetilima (Cindrić i dr. 2016: 25). Planirana su četiri sata usko vezana uz samu terensku nastavu; riječ je o *Uvodu u terensku nastavu* koji će se održati jedan nastavni sat prije terenske nastave te dvostruki nastavni sat *Zaključka terenske nastave* i jedan nastavni sat *Evalvacije terenske nastave*. Uz to, planirala sam i sedam nastavnih sati sa šest nastavnih jedinica kako bi se učenici mogli pripremiti za proučavanje koncepta društvenog sjećanja. Njih sam dodatno opisala u izvedbenom tematskom planu (Prilog 14).¹⁴ Pritom sam se u osmišljavanju nastavnih sati koristila nazivima konceptata kako su ih koristili autori od kojih sam ih preuzela kako bi se olakšalo snalaženje u literaturi. S obzirom na to da su ove aktivnosti namijenjene srednjoškolskom uzrastu, prije njihove primjene pojedine koncepte treba prilagoditi kako bi se osiguralo načelo pristupačnosti prema kojem sadržaji trebaju biti prilagođeni stupnju razvoja dječjih sposobnosti (Cindrić i dr. 2016: 25). Također, unatoč tome što su pripreme nastavnih sati srodne, one variraju ovisno o metodikama

¹⁴ Opsežniji prilozi se nalaze pod poglavljem Prilozi.

različitih nastavnih predmeta. U sklopu ovog rada vodila sam se metodikom nastave sociologije te oblikom nastavnih pripremi koje se koriste unutar nje. Uz metodiku nastave sociologije, iz didaktike i metodike povijesti preuzela sam korištenje Revidirane Bloomove taksonomije pomoću koje sam analizirala ishode nastavnih sati prema dimenzijama znanja i kognitivnim procesima.

Pripremne nastavne jedinice usmjerene na usvajanje činjeničnog i konceptualnog znanja		
1. Teorijska polazišta društvenog sjećanja	2. Vektori sjećanja	3. Društveno sjećanje i stvaranje mnemoničkih zajednica
<p>Ključne aktivnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Osmišljavanje vlastitog primjera životne priče i životne povijesti 2. Stvaranje umne mape na temelju tekstova Maurica Halbwachsa i Paula Connertona o društvenom sjećanju 3. Analiza odlomka Pierra Nore i Mauricea Halbwachsa o odnosu povijesti i društvenog sjećanja uz pomoć nastavnika 4. Učenici slušaju o društvenom i povijesnom kontekstu nastanka društvenog sjećanja 	<p>Ključne aktivnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Početna analiza vektora sjećanja o Matiji Gupcu na temelju radnih listića. 2. Nakon naučenih ključnih pojmova iz nastavne jedinice učenici na temelju pitanja iz radnog listića ulaze u dublju analizu vektora sjećanja 3. Uz pomoć nastavnice analizom odlomka Pierra Nore učenici saznaju zašto nastaju mjesta sjećanja 4. Učenici pišu osvrt na svoje iskustvo u stvaranju sjećanja putem vektora sjećanja. 	<p>Ključne aktivnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Usporedbom dva teksta uz pomoć nastavnice učenici dolaze do razloga nastanka društvenog sjećanja. 2. Na temelju primjera službenih stranica institucija i organizacija učenici uočavaju kako nastaju mnemoničke zajednice. 3. Učenici potvrđuju Zerubavelovu tezu o karakteristikama mnemoničkih zajednica na temelju vlastitog primjera.
Pripremne nastavne jedinice usmjerene na usvajanje proceduralnog i metakognitivnog znanja		
4. Stvaranje okvira kolektivnog pamćenja	5. Obiteljsko i komunikacijsko sjećanje	6. Društveno sjećanje u religijama i ideologijama – rad na primjerima
<p>Ključne aktivnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenici razgovorom s nastavnicom dolaze do definicije okvira sjećanja. 2. Učenici razgovorom s nastavnicom definiraju proces kanonizacije sjećanja i zaborava 3. Učenici ponovno rade na radnim listićima s nastavne jedinice <i>Vektori sjećanja</i>. Uz korištenje literature učenici će pokušati otkriti da li je u suvremenom kontekstu došlo do promjene okvira sjećanja na Matiju Gupca. 4. Učenici odgovaraju na ključno pitanje <i>Da li je društveno sjećanje stalno ili je promjenjivo?</i> 	<p>Ključne aktivnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stvaranje T tablice o odnosu između komunikacijskog i kulturalnog pamćenja. 2. Učenici s nastavnicom ponavljaju glavne korake pri provođenju intervjua (kreiranje pitanja, transkribiranje). Potom kreiraju smjernice za provođenje vlastitog intervjua s članovima obitelji na zadanu temu (oprimjerivanje komunikacijskog pamćenja). 3. Za domaću zadaću učenici provode i transkribiraju intervjua. 	<p>Ključne aktivnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Na temelju uputa učenici kodiraju vlastiti intervjua. 2. Učenici će uz tekst koji donosi teorijski okvir argumentirano obrazložiti koji oblik pamćenja se može očitati u njihovom intervjua (komunikacijsko/kulturalno) te se pritom dotaknuti zadanih kategorija: sadržaj narativa, medij kojim se prenosi sjećanje i tko su nositelji tog sjećanja. 3. Prema dobivenim kodovima u literaturi pronalaze kulturalno pamćenje koje odgovara njihovom komunikacijskom pamćenju dobivenom iz intervjua te u svom tekstu dodatno naglašavaju distinkciju. 4. Učenici pišu zaključak svog istraživanja te ga prezentiraju.

Prilog 15. Shematski pregled aktivnosti šest pripremnih nastavnih jedinica za terensku nastavu. Autor sheme: Katarina Matkerić, 22. srpnja 2021.

U prvom od navedenih pripremnih nastavnih sati poučava se nastavna jedinica *Osnovne teorijske postavke društvenog sjećanja*. Planirana je u sklopu nastavne cjeline *Društvo i sociologija* jer je prema udžbeniku tada planirano i poučavanje *okolnosti razvoja sociologije* (Bošnjak i dr. 2020: 8-9). Nastavni sadržaji koji će se poučavati su životna priča i životna povijest Brigitte Svensson (Svensson 1995: 25), društveno sjećanje kod Mauricea Halbwachsa te Paula Connertona (Halbwachs 1992: 39-40; Connerton 2004: 9), odnos povijesti i društvenog sjećanja koje ističu Pierre Nora i Maurice Halbwachs (Nora 2006: 24-26; Halbwachs 1992:23-29), kao i razvitak društvenog sjećanja kao znanosti prema radu Adriane Benčić (Benčić 2016: 4-88). Ishodi učenja za ovu nastavnu jedinicu su u kognitivnoj dimenziji razumijevanja činjeničnog i konceptualnog znanja prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji prikazanoj u knjizi Snježane Koren, profesorice didaktike povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (Koren 2014: 103). Razlog tome je načelo postupnosti (Cindrić i dr. 2016: 25) prema kojem će se učenici upoznati s konceptom društvenog sjećanja koji će kasnije istraživati. Prema ishodima za ovaj nastavni sat učenik će objasniti okolnosti nastanka društvenog sjećanja, objasniti društveno sjećanje, osmisлити vlastiti primjer životne priče i životne povijesti te razlikovati stajalište Pierra Nore i Mauricea Halbwachsa o odnosu povijesti i društvenog sjećanja. Nastavni sat započinje definiranjem životne priče i životne povijesti jer ti pojmovi omogućuju najjasnije razlikovanje osobnog i društvenog u sjećanju pojedinca što ističe i Brigita Svensson (Svensson 1995: 25). Pritom omogućuju povezivanje s vlastitim iskustvom ostvarujući nastavno načelo primjerenosti prema kojem se učenike usmjerava od poznatog prema nepoznatom (Cindrić i dr. 2016: 33). Na temelju analize teksta Mauricea Halbwachsa i Paula Connertona o društvenom sjećanju učenici će usvojiti definiciju društvenog sjećanja te se upoznati s tipom teksta koji tvori teorijski okvir društvenog sjećanja. Potom će analizom odlomaka Pierra Nore i Mauricea Halbwachsa o odnosu povijesti i društvenog sjećanja uvidjeti da postoje različite interpretacije fenomena unutar društvenog sjećanja te uočiti njegovu širinu putem ideje da i sama povijest može biti dio društvenog sjećanja. Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji iznesenoj u knjizi Snježane Koren (Koren 2014: 76-92), unatoč tome što su ishodi ovog nastavnog sata na kognitivnoj dimenziji razumijevanja, učenicima se omogućuje dostizanje viših dimenzija kognitivnih procesa poput primjene znanja i analize te viših dimenzija metakognitivnog i proceduralnog znanja. To je vidljivo u aktivnostima čitanja i rada na tekstu putem kojih se učenicima omogućuje analiziranje, odnosno raščlanjivanje na sastavne dijelove te primjenu obrazaca koji su potrebni za analizu.

Nastavna jedinica *Vektori sjećanja* također će se poučavati unutar nastavne cjeline *Društvo i sociologija* s obzirom na korelaciju nastavnog sata s nastavnim sadržajima istaknutima u udžbeniku poput *vrijednosti, društvena interakcija, kultura i simboli* (Bošnjak i dr. 2020: 8-19). Nastavni sadržaji ovog nastavnog sata obuhvaćaju vektore sjećanja prema Nancy Wood (Wood 1999: 2-6), okolnosti nastanka mjesta pamćenja prema Pierreu Nori (Nora 2006: 24-25), komemorativne i tjelesne prakse Paula Connerton (Connerton 2004: 108-124). Prema ishodima ovog nastavnog sata učenik će objasniti vektor sjećanja, osmisliti vlastiti primjer vektora sjećanja, obrazložiti zašto prema Pierreu Nori nastaju mjesta pamćenja te objasniti komemorativne i tjelesne prakse. Ovaj nastavni sat je važan jer će se učenicima putem aktivnosti analiziranja vektora sjećanja, mjesta pamćenja te komemorativnih i tjelesnih praksi omogućiti kvalitativna analiza društvenog sjećanja. Na temelju aktivnosti čitanja i rada na tekstu Pierrea Nore učenici će definirati Norin stav o tome zašto je nastalo društveno sjećanje, a time se pridonosi njihovom razumijevanju samog društvenog sjećanja. Posljednja aktivnost pisanja kratkog osvrta na vlastito iskustvo važna je u ostvarivanju načela trajnosti znanja koje se ostvaruje njegovim ponavljanjem što bitnim ističu Cindrić i suradnici (Cindrić i dr. 2016: 25). Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 76-92), ishodi ovog nastavnog sata usmjereni su na razumijevanje činjeničnog i konceptualnog znanja te na niže kognitivne razine pamćenja, razumijevanja i primjene. Aktivnosti poput analize teksta i vizualnih izvora podloga su za razvoj proceduralne dimenzije znanja te viših dimenzija kognitivnih procesa primjene i analize.

Posljednji pripremni sat usredotočen na usvajanje činjeničnog i konceptualnog znanja prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji je *Društveno sjećanje i stvaranje mnemoničkih zajednica*. On će se odvijati unutar nastavne cjeline *Kako pojedinci postaju članovi društva* s kojom korelira u planiranim udžbeničkim nastavnim sadržajima poput *socijalizacija, čimbenici socijalizacije, identitet i subkulture* (Bošnjak i dr. 2020: 41-63). Nastavni sadržaji ovog sata podrazumijevaju mnemoničke zajednice i ulogu društvenog sjećanja u njima prema Zerubavelu (Zerubavel 1996: 290), povijesno i autobiografsko pamćenje kod Maurica Halbwachsa (Škrbić Alempijević 2012: 14-15). Prema ishodima, učenik će objasniti mnemoničke zajednice, objasniti ulogu društvenog sjećanja unutar mnemoničke zajednice, razlikovati povijesno i autobiografsko sjećanje te prikazati vlastiti primjer mnemoničke zajednice i društvenog sjećanja na kojem se ona temelji. Sat započinje aktivnošću analize dva teksta – *Kulturna baština i povijest* na službenim stranicama Grada Ivanić-Grada i ishoda u Nastavnom planu povijesti za gimnazije (*Grad Ivanić-*

Grad: Kulturna baština 2021; Nastavni plan i program povijesti 1994: 162). Cilj aktivnosti je definiranje uloga društvenog sjećanja u zajednici i nastanak mnemoničkih zajednica. Razlog takvoj konstrukciji aktivnosti je to što je tekst na stranici *Kulturna baština i povijest* usmjeren na pregled povijesti ivanićgradske zajednice, a slična situacija je i s povijesnim udžbenicima. Pritom Nastavni plan povijesti u ishodima ističe važnost poznavanja hrvatske povijesti (*Nastavni plan i program povijesti* 1994: 162). Stoga učenici na primjeru bliskom njima i na nepoznatom primjeru mogu vidjeti kako je integracija važna funkcija društvenog sjećanja unutar mnemoničke zajednice. Tako će se poštovati i načelo primjerenosti usmjeravajući učenike od poznatog prema nepoznatom (Cindrić i dr. 2016: 33). Aktivnošću analize tekstova *O nama* i *Povijest* na nekoliko službenih stranica organizacija i institucija učenici će uočiti kako se društvenim sjećanjem stvara socijalni identitet. Tim putem učenici će lakše usvojiti definiciju mnemoničke zajednice povezujući ju s gradivom nastavne cjeline u kojoj se poučava. Važnost aktivnosti osmišljavanja vlastitog primjera kojim će potvrditi Zerubavelovu tezu o ulozi društvenog sjećanja u mnemoničkoj zajednici je u usvajanju znanja o argumentaciji i interpretaciji. Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 76-92), ovaj nastavni sat usmjeren je na usvajanje činjeničnih i konceptualnih znanja važnih za razumijevanje društvenog sjećanja, no pojedine aktivnosti poput analize teksta te parafraziranja sekundarnih izvora omogućuju razvijanje proceduralne i metakognitivne dimenzije znanja, kao i viših dimenzija kognitivnih procesa poput primjene i analize. Ovakvim osmišljavanjem prva tri nastavna sata pripreme terenske nastave nastojala sam osigurati teorijsku pripremljenost učenika te uvoditi aktivnosti koje zahtijevaju više kognitivne procese i više dimenzije znanja koje će morati postići i na terenskoj nastavi. U četiri priprema sata i tri nastavne jedinice koje slijede fokus je na metodološkom pripremanju učenika.

Četvrti priprema sat *Stvaranje okvira kolektivnog pamćenja* odvija se unutar nastavne cjeline *Od čega se društvo sastoji* s obzirom na tematsku sličnost s nastavnom jedinicom koja se poučava, a to pokazuju i nastavni sadržaji iz udžbenika koji su u korelaciji poput *društvene grupe*, *institucije* i *društvene mreže* (Bošnjak i dr. 2020: 22-39). Nastavni sadržaji ovog nastavnog sata obuhvaćaju okvir kolektivnog pamćenja Mauricea Halbwachsa (Halbwachs 1992: 40), kanon i arhiv prema radu Aleide Assmann (Assmann 2008: 97-104). Prema ishodima ovog nastavnog sata učenik će opisati proces konstrukcije okvira kolektivnog pamćenja, svojim riječima opisati odnos između kanona i arhiva, analizirati vektore sjećanja na temelju obrasca te primijeniti metode pronalaska adekvatnih sekundarnih izvora. Učenici uče o procesu konstrukcije okvira kolektivnog

sjećanja te procesu kanonizacije i zaborava te tim putem povezuju već usvojeno znanje o društvenim grupama i institucijama koje konstruiraju društveno sjećanje. Putem aktivnosti analize vektora sjećanja prema radnim listićima učenike će se podučiti načinu korištenja i pronalasku informacija vezanih uz društveni i politički kontekst vektora sjećanja. Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 77-78), ova nastavna jedinica uz činjeničnu i konceptualnu dimenziju znanja ističe razvoj proceduralne dimenzije jer podrazumijeva usvajanje i poznavanje metoda prikupljanja i obrade podataka. Osim toga, zahtijeva od učenika da primjeni naučene metode analize izvora u novim situacijama pritom rastavljajući vektore sjećanja na dijelove kako bi se vidjeli njihovi međusobni odnosi.

Nastavna jedinica *Obiteljsko i komunikacijsko sjećanje* poučavat će se unutar nastavne cjeline *Obitelj i brak* te se dotaknuti nastavnih sadržaja u udžbeniku poput *funkcija obitelji* (Bošnjak i dr. 2020: 66-68). Nastavni sadržaji koji će se poučavati u ovom satu su metoda intervjua prema korištenom udžbeniku (Bošnjak i dr. 2020: 182-188), uloga obitelji u društvenom sjećanju prema Astrid Erll (Erll 2011: 303-318), kulturno i komunikacijsko pamćenje prema Janu Assmannu (Assmann 2006: 61-67). Prema ishodima ove nastavne jedinice učenik će objasniti komunikacijsko i kulturalno pamćenje, pojasniti ulogu obitelji između individualnog i društvenog sjećanja, kreirati vlastiti strukturirani intervju te provesti strukturirani intervju. Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 76-92), u ovoj nastavnoj jedinici prva dva ishoda u dimenziji činjeničnog i konceptualnog znanja te u dimenziji kognitivnih procesa zahtijevaju učeničko razumijevanje. Posljednja dva ishoda usmjerena su na proceduralno znanje unutar dimenzije znanja, dok unutar dimenzije kognitivnih procesa zahtijevaju primjenu određene procedure pri provođenju strukturiranog intervjua, odnosno kreiranje novog i vlastitog intervjua. Prema Snježani Koren upravo su razumijevanje i primjena temelj za daljnje učeničke aktivnosti, dok je dimenzija stvaranja unutar kognitivnih procesa na vrhu težine kognitivnih procesa (Koren 2014: 78-90). Istraživanje razlike između komunikacijskog i kulturalnog pamćenja u ovom nastavnom satu odabrala sam iz dva razloga. S jedne strane komunikacijsko pamćenje učenici mogu istražiti unutar svoje obitelji te će na sjećanju s kojim su već upoznati lakše uočiti karakteristike komunikacijskog pamćenja pritom se ponovno vodeći načelom sistematičnosti i postepenosti kojeg ističu Cindrić i suradnici (Cindrić i dr. 2016: 25). Budući da će se istraživanje nastaviti u drugom pripremnom nastavnom satu, koji prema udžbeniku odgovara nastavnoj cjelini *Društvene nejednakosti*, tematski se otvara prostor za analiziranje religija i ideologija u sklopu širih obrazaca nejednakosti

(Bošnjak i dr. 2020: 90-91). Učenici će na temelju vlastitog istraživanja moći uočiti razliku te u praksi provesti metodu intervjua naučenu na satu, a komunikacijsko pamćenje koje će učenici istraživati i tematski je vezano uz iduću nastavnu cjelinu.

Posljednja nastavna jedinica u sklopu pripremnih sati je *Društveno sjećanje u religijama i ideologijama – rad na primjerima*. Nastavna jedinica odvija se u dvostrukom nastavnom satu u trajanju od 90 minuta u sklopu nastavne cjeline *Društvene nejednakosti* (Bošnjak i dr. 2020: 90-91). Nastavni sadržaji na kojima je osmišljen ovaj nastavni sat su komunikacijsko i kulturalno pamćenje (Assmann 2006: 61-67), kao i metoda intervjua prema korištenom udžbeniku (Bošnjak i dr. 2020: 182-188). Prema ishodima ovog nastavnog sata učenik će obraditi kvalitativne podatke, usporediti podatke dobivene istraživanjem s teorijskim okvirom, preispitati razliku između komunikativnog i kulturnog pamćenja te sažeti zaključke vlastitog istraživanja. Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 76-92), ishodi u ovoj nastavnoj jedinici usmjereni su prema proceduralnoj i konceptualnoj dimenziji znanja te su unutar dimenzije kognitivnih procesa na razini primjene, analize i vrednovanja. Razina kognitivne dimenzije primjene može se uočiti u ishodu obrade kvalitativnih podataka te sažimanja zaključaka vlastitog istraživanja na temelju kojeg učenici moraju koristiti specifičnu proceduru u određenoj situaciji. Razina analize vidljiva je u ishodu usporedbe podataka dobivenih istraživanjem s teorijskim okvirom pri čemu će se morati odlučiti o tome kako se teorijska podloga i istraživanje međusobno povezuju. Ishod u kojem se može uočiti razina vrednovanja unutar dimenzija kognitivnih procesa je preispitivanje razlike između komunikativnog i kulturnog pamćenja pri čemu će učenici moći prosuđivati o vrijednosti materijala primjenjujući teoriju na podatke iz vlastitog istraživanja. Aktivnosti ovog nastavnog sata su važne jer putem njih učenici savladavaju obradu podataka dobivenih vlastitim istraživanjem te ih uče usporediti s teorijskim okvirom od kojeg polaze. U zaključnom dijelu sata na temelju aktivnosti samoevaluacije učenici će naučiti evaluirati vlastiti istraživački rad. Profesorica na Filozofskom fakultetu u Ljubljani Danijela Trškan navodi kako se tim putem potiče kritičko mišljenje i refleksija učenika o vlastitim radovima (Trškan 2014: 25-26). S obzirom na zahtjevnost aktivnosti u kojima će učenici sudjelovati ova nastavna jedinica i aktivnosti izvode se u dvostrukom satu.

Putem planiranja šest nastavnih jedinica u sklopu nastave sociologije nastojala sam postići da se učenike postepeno pouči konceptu društvenog sjećanja, kvalitativnoj metodologiji koja se

koristi za njegovu analizu te fazama istraživanja koje će primijeniti na terenskoj nastavi. Prilikom osmišljavanja nastavnog plana usredotočila sam se na uključivanje dva tipa znanja u nastavu sociologije. S jedne strane, riječ je o uključivanju konceptualnog i činjeničnog znanja vezanog uz društveno sjećanje kako bi se učenici mogli upoznati s teorijskim okvirom i pristupom temeljem kojeg će istraživati na terenskoj nastavi. S druge strane, riječ je o proceduralnom znanju na temelju kojeg su učenici mogli izvježbati provođenje intervjua, analizu tekstualnih i vizualnih izvora, parafraziranje, argumentirano potvrđivanje teorijskih teza, pisanje tekstova o rezultatima vlastitog istraživanja i samoevaluaciju čime bi bili osposobljeni za vlastito istraživanje na terenskoj nastavi. Obje vrste znanja nastojala sam povezati s nastavnim sadržajima koje bi prema *Kurikulumu za nastavni predmet Sociologija* učenici trebali usvojiti. Pri osmišljavanju sam se vodila načelom sistematičnosti i postupnosti, ali i idejama integriranog poučavanja prilikom poučavanja koncepta društvenog sjećanja. Psihologinje Mira Čudina-Obradović i Sanja Brajković ističu kako se integriranim poučavanjem nastoje povezati različita područja i predmeti proučavanjem međupredmetnih tema tako potičući samostalnu aktivnost učenika (Čudina-Obradović i Brajković 2009: 23).

7. PROVOĐENJE TERENSKE NASTAVE USMJERENE NA ISTRAŽIVANJE DRUŠTVENOG SJEĆANJA

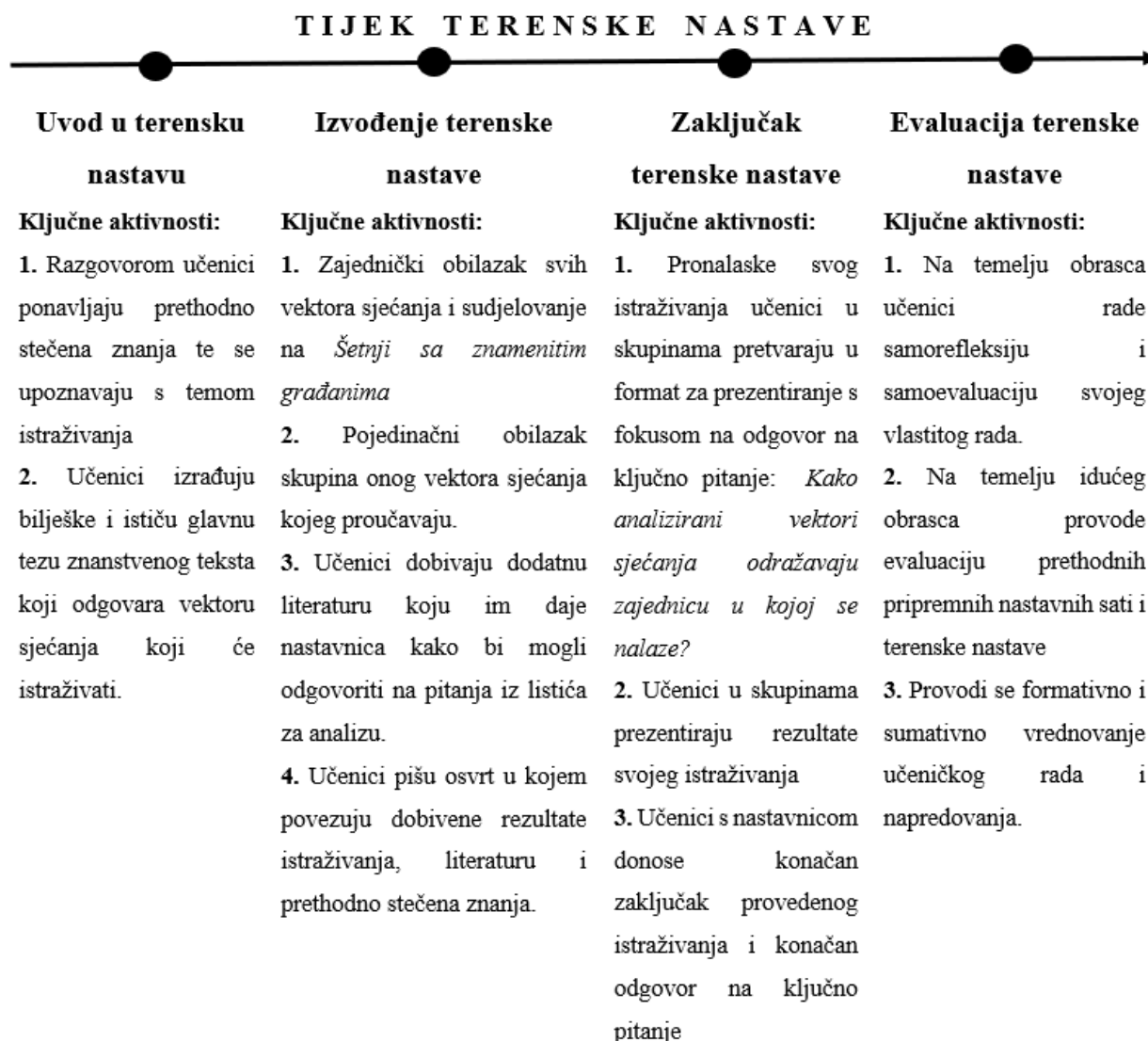
7.1. Upoznavanje učenika s ciljevima terenske nastave

Ova terenska nastava vođena je okvirom vođenog istraživačkog učenja kojeg iznose profesorica knjižničnih i informacijskih znanosti na Sveučilištu Rutgers u New Jerseyju Carol C. Kuhlthau, obrazovna savjetnica Leslie K. Maniotes i muzejska pedagoginja Ann K. Caspari iz Sjedinjenih Američkih Država. Autorice ističu kako je vođeno istraživačko učenje proces učenja iz brojnih izvora. Ono što je ključno za vođeno istraživačko učenje jest treći prostor koji povezuje školsko učenje sa svijetom učenika. Upravo se ta komponenta može povezati s terenskom nastavom u lokalnoj sredini škole. Četiri su faze procesa vođenog istraživačkog učenja objedinjene u nastavnoj jedinici *Uvod u terensku nastavu*, a one se mogu vidjeti i u pripremi za nastavni sat (Prilog 16). Prva faza ovog nastavnog sata koja odgovara procesu vođenog istraživačkog učenja jest faza otvaranja putem koje se potiče znatiželja. Pritom je potrebno pozvati učenike da sudjeluju i uspostave istraživačko stajalište određivanjem koncepata povezanih s temom istraživanja. Tim putem se potiče učenike da sadržaj istraživanja povežu s vlastitim iskustvom i znanjem (Kuhlthau i dr. 2015: 79-80). Ovoj fazi odgovara aktivnost planirana u uvodnom dijelu sata. Učenici će metodom razgovora s nastavnicom definirati lik Gjura Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu unutar društvenog sjećanja te primijeniti naučeno znanje o društvenom sjećanju na vlastitu zajednicu iz koje dolaze. Druga faza vođenog istraživačkog učenja je uranjanje. Cilj ove faze je usmjeriti učenike prema povezivanju naučenog i otkrivanju novih zanimljivih ideja koje će dalje istražiti (Kuhlthau i dr. 2015: 80). Do ove faze u *Uvodnom satu* dolazi se u trenutku kada se razgovor putem kojeg se definira Gjuro Stjepan Deželić preusmjerava u razgovor učenika i nastavnice o vektorima sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu. Tim putem se učenicima predstavlja tema koju će istraživati tijekom terenske nastave. Naredna faza vođenog istraživačkog učenja, prema Kuhlthau i ostalima, je eksploracija prema kojoj učenici pregledavaju informacijske izvore kako bi se pripremili za istraživanje (Kuhlthau i dr. 2015: 80). Ovoj fazi odgovara prva aktivnost u središnjem dijelu nastavnog sata. U njoj učenici podijeljeni u skupine u kojima će istraživati na terenskoj nastavi dobivaju po jedan ili dva kraća znanstvena teksta koji su prilagođeni njihovom uzrastu i koji će im poslužiti kao teorijski okvir za analizu pojedinog vektora sjećanja.

Cilj ove aktivnosti je pripremiti učenike za analizu vektora koje će istraživati, poput spomen ploče, informativne ploče, naziva Osnovne škole itd. Posljednja faza u *Uvodu u terensku nastavu* prema vođenom istraživačkom procesu je identificiranje kroz koje se uvode aktivnosti koje potiču učenike da odaberu važne informacije i ideje koje im pomažu u njihovom istraživanju i koje će biti okvir za ostatak istraživanja (Kuhlthau i dr. 2015: 80). Ona odgovara posljednjoj aktivnosti u nastavnoj jedinici *Uvod u terensku nastavu* u sklopu koje učenici moraju izraditi bilješke iz dobivene literature fokusirajući se na ključne informacije i središnju tezu. Svoje bilješke potom će usporediti s drugim članovima svoje skupine. Po završetku sata učenici dobivaju obrasce putem kojih će analizirati vektore sjećanja na terenskoj nastavi.

Skok ističe niz didaktičkih ciljeva terenske i izvanučioničke nastave poput toga da je riječ o učenju u neposrednoj životnoj praksi, upoznavanje novih načina učenja, odgoju i obrazovanju učenika za razumijevanje i čuvanje okoliša, kulturne baštine i vrijednosti te navikavanje učenika na primarne izvore znanja (Skok 2002: 13). Tako niti ova terenska nastava nije sama sebi svrha. *Uvodni* nastavni sat, kao i razrada te zaključak terenske nastave, osmišljeni su u skladu s odgojno-obrazovnim ishodima i domenama unutar *Kurikuluma za nastavni predmet Sociologija*. Obrazovni ishodi ovog nastavnog sata navode kako će na kraju poučavanja učenik razumjeti novi primjer osobe ili događaja unutar koncepta društvenog sjećanja, odabrati ključne točke iz novog znanstvenog teksta, koristiti znanje o izradi bilješki na novom znanstvenom tekstu te odabrati glavnu tezu u novom znanstvenom tekstu. Prvi obrazovni ishod podrazumijeva razvijanje domene *sociološke imaginacije* prema *Kurikulumu*. Prema toj domeni učenik kritički propituje društvene odnose, pojave i procese u neposrednoj okolini (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 9-10). Učenik će to učiniti prilikom definiranja Gjure Stjepana Deželića u kontekstu društvenog sjećanja u vlastitoj ivanić-gradskoj zajednici. Ostali ishodi ne potiču razvoj niti jedne od tri domene istaknute *Kurikulumom*, već potiču razvoj *iskustva učenja*. Prema *Kurikulumu* učenik treba usvajati i primjenjivati znanja i vještine, aktivno se uključiti u nastavni sat te primijeniti sociološka znanja i vještine na aktualnim primjerima iz suvremenog društva (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 15-16). U to se uklapaju ishodi vezani uz razvoj vještine odabira ključnih točaka, izrade bilješki i glavnih teza na novim i nepoznatim primjerima. Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji istaknutoj u radu Snježane Koren (Koren 2014: 95-99), prvi ishod je u konceptualnoj dimenziji znanja jer razvija razumijevanje koncepta društvenog sjećanja, dok je u dimenziji kognitivnih procesa na razini razumijevanja. Na temelju ovog ishoda omogućuje se ostvarivanje

ostala tri. Drugi i četvrti ishod će kod učenika razviti dimenziju činjeničnog znanja, ali kroz dimenziju kognitivnih procesa analize s obzirom na to da su ishodi usmjereni na razlikovanje važnih od nevažnih dijelova znanstvenog teksta kojeg će čitati, odnosno na odabir ključnih točaka i glavne teze teksta. Treći ishod razvija primjenu proceduralnog znanja prema kojem će učenici primijeniti već naučenu metodu izrade bilježaka na novi i nepoznati primjer.

Prilog 17. Shematski prikaz planiranih aktivnosti terenske nastave. Autor shematskog prikaza: Katarina Matkerić, 22. srpnja 2021.

7.2. Provedba terenske nastave

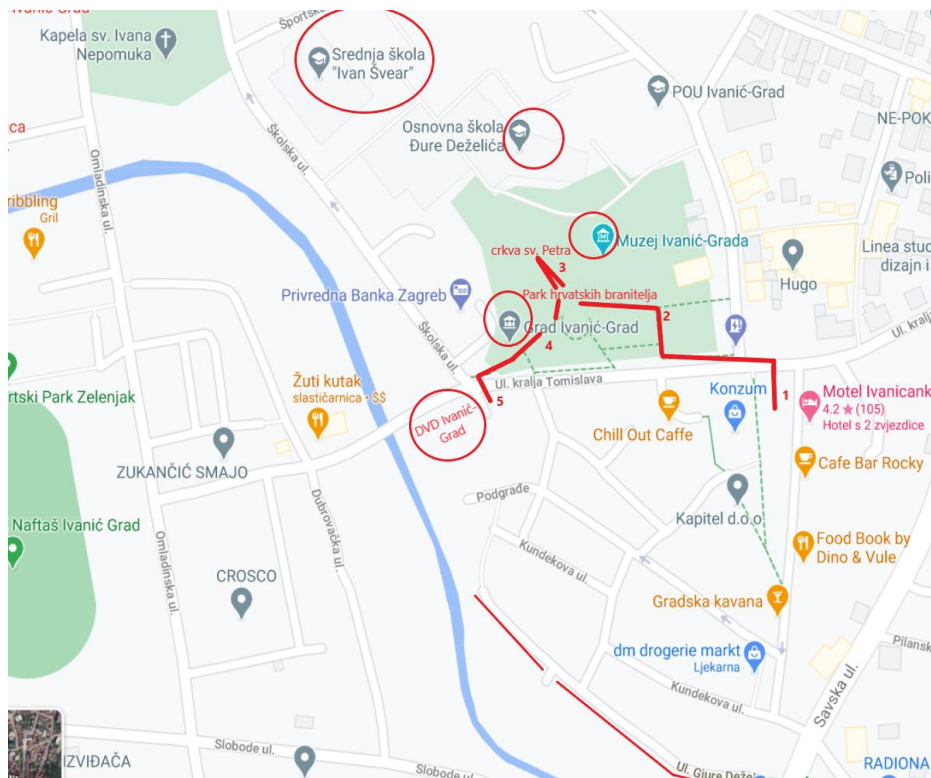
Prema izvedbenom nastavnom planu terenska nastava planirana je u 49. i 50. nastavnom satu, na dan obljetnice Deželićeva rođenja. Terenska nastava će se odvijati u dvostrukom nastavnom satu zbog čega će učenici imati dovoljno vremena za izvršenje svih planiranih aktivnosti. Terenska nastava detaljnije je razrađena u pripremi nastavnog sata (Prilog 18).

Nakon faze identificiranja u procesu vođenog istraživačkog učenja dolaze faze prikupljanja i stvaranja. Upravo su te dvije faze objedinjene u aktivnostima ove terenske nastave. Unutar faze prikupljanja učenici prikupljaju iscrpne informacije iz izvora. Učenika se usmjerava pri pronalaženju, vrednovanju i primjeni informacija zbog čega se pridonosi dubinskom učenju. Učenici pritom prvo odlaze u širinu kako bi pronašli niz izvora za razumijevanje istraživačkog pitanja, a potom ulaze u dubinu problema te odabiru skup najkorisnijih izvora koje će proučiti (Kuhlthau i dr. 2015: 82). U slučaju osmišljene terenske nastave ovu fazu opisuju dvije početne aktivnosti. Tijekom prve aktivnosti učenici s nastavnicom obilaze institucije i materijalizacije sjećanja u javnom prostoru koje proizvode vektore sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića pritom dobivajući širinu. Tijekom obilaska učenici upoznaju predstavnike pojedinih institucija koji ih poučavaju o njihovoj ulozi u konstrukciji društvenog sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića, dok ih o materijalizacijama sjećanja u javnom prostoru za koje nema nadležnih institucija poučava nastavnica. Nakon obilaska svih lokacija učenici sudjeluju u *Šetnji sa znamenitim građanima*. Potom učenici ulaze u fazu dubljeg istraživanja te se u skupinama vraćaju svom vektoru sjećanja. Pritom *skupina 1* analizira spomen ploču na gradskoj vijećnici, *skupina 2* reljef poprsje u Osnovnoj školi Đure Deželića, *skupina 3* informativnu ploču ispred vatrogasnog doma, *skupina 4* pano ploču posvećenu Gjuri Stjepanu Deželiću u Osnovnoj školi Đure Deželića, *skupina 5* nazive Osnovne škole i Deželićeve ulice, *skupina 6* *Šetnju sa znamenitim građanima* i posljednja *skupina 7* analizira postav Muzeja Ivanić-Grada povodom 180. obljetnice Deželićeva rođenja.¹⁵ Skupine svoje vektore sjećanja analiziraju pomoću obrasca za analizu koji su dobili na prethodnom nastavnom satu, a upotrebljavaju i dodatne izvore koji će im pomoći pri odgovoru na pitanja koja se nalaze na obrascu (Prilog 19). Prva skupina koristi *Spomenicu* koja je izdana uz otkrivenje spomen ploče na gradskoj vijećnici, dok druga i peta skupina koriste monografiju Osnovne škole

¹⁵ Razlog odabira izložbe „*Vatru gasi-brata spasi*“ za analizu jest što Muzej Ivanić-Grada nema stalni postav na kojem bi se mogla provesti učenička analiza.

Đure Deželića. Dvije skupine će informacije potrebne za uspješno ispunjavanje obrasca prikupiti pomoću metode intervjua. Šesta će skupina provesti intervju s Ivicom Gregurcem koji otjelovljuje Gjuru Stjepana Deželića, dok će sedma skupina svoje podatke prikupiti putem intervjua s predstavnikom Muzeja. Dodatne informacije za svoje istraživanje kod predstavnika Osnovne škole i Muzeja mogu potražiti i treća i četvrta skupina kako bi istražile kontekst nastanka pano ploče i informativne ploče. Obrazac za analizu tražit će od učenika analizu sadržaja vektora, društvenog i političkog konteksta nastanka, namjere s kojom je postavljen te uočenih komemorativnih aktivnosti. Prva grupa pitanja odnosi se na opisivanje prikaza samog vektora i teksta ili fotografije koje sadrže. Tako će učenici pokušati uvidjeti narativ koji se nastoji stvoriti putem tog vektora sjećanja. Druga skupina pitanja odnosi se na proučavanje vremena nastanka vektora, njegovu lokaciju te njegovog naručitelja pritom proširujući znanje o vektoru sjećanja na društveni i politički kontekst. Posljednja skupina pitanja potiče učenike da dodatno istraže društveni i politički kontekst nastanka te da ga povežu s ciljanom publikom kojoj je namijenjen i komemorativnim aktivnostima. Ova skupina pitanja očekuje i refleksiju učenika na to što preko vektora sjećanja mogu saznati o društvu u kojem je on nastao i u kojem se održava. Ta pitanja će biti uvod u posljednji zadatak pisanja osvrta u kojem će sakupljene informacije i znanje primijeniti u koherentnom tekstu. Pritom je obrazac sastavljen prema načelu postupnosti i sistematičnosti, od najjednostavnijih zadataka prema najkompleksnijem (Cindrić 2016: 25).

Nakon što učenici prikupe dovoljno informacija za stvaranje svojih vlastitih spoznaja spremni su to prezentirati na kreativan način. Putem ove faze učenici će prezentirati ono što su naučili istraživanjem. Pritom ih treba poticati da se ne zadržavaju na pronalaženju i iznošenju činjenica nego da ih sažmu, tumače i prošire im značenje. Učenike se potiče da konstruiraju vlastito razumijevanje (Kuhlthau i dr. 2015: 82). Faza učeničkog stvaranja može se uočiti u aktivnosti pisanja kratkog osvrta u kojoj će učenici povezati provedenu analizu, pročitane literature i znanje stečeno tijekom prethodnih pripremnih sati. U osvrta će opisati ulogu pojedinog vektora sjećanja u konstrukciji sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu čime će morati dati vlastito mišljenje koje će proizlaziti iz istraživanja i poznavanja literature.

Prilog 20. Prikaz plana terenske lokacije. Karta preuzeta: Google maps. Autor oznaka: Katarina Matekrić, 8. svibnja 2021.

Ishodi ovog nastavnog sata usmjereni su na razvoj vještina, ali i kritičkog mišljenja i znanja. Prema prvom obrazovnom ishodu učenik će interpretirati dotad nepoznate primarne izvore, zatim primijeniti obrazac za analizu primarnih izvora na dotad nepoznatim primjerima, primijeniti znanje o pisanju osvrta, preispitati ulogu društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici, procijeniti ulogu pojedinog vektora sjećanja u stvaranju društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici te prepoznati namjere i posljedice pojedinog vektora sjećanja. Navedeni ishodi osmišljeni su u skladu s *Kurikulumom nastavnog predmeta Sociologija za gimnazije*. Prva tri ishoda koja uključuju primjenu dotad naučenog znanja podrazumijevaju razvoj vještina i znanja prema kojem se učenike poučava *iskustvu učenja*. Riječ je o vještinama koje, osim što učeniku omogućuju razumijevanje socioloških znanja, pružaju mogućnosti njegove primjene na primjerima, kao i analizu socioloških pojmova i pristupa na suvremenom društvu te kritičko propitivanje društvenih odnosa, razvijanje komunikacijskih i interpretacijskih vještina (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija 2019: 16*). Učenici će u ovoj terenskoj nastavi primijeniti naučene metode istraživanja poput analize postojećih podataka, promatranja, intervjua te pisanja koherentnih radova i uočavanja koncepta kauzalnosti na primjerima. Posljednja tri ishoda vezana su uz odgojno obrazovne ishode

Kurikuluma. Obrazovni ishod prema kojem će učenici preispitati ulogu društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici odgovara odgojno-obrazovnom ishodu iz domene C kojom se razvija mogućnost *analize suvremenog društva* kod učenika. Riječ je o ishodu koji zahtijeva analizu suvremenih društvenih zbivanja na odabranim primjerima. Putem njih učenici analiziraju društvene odnose i procese na primjerima koji se odnose na društvo u cjelini ili na njegovu pojedinu sastavnicu (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 12). Peti obrazovni ishod putem kojeg učenici propituju ulogu vektora sjećanja u stvaranju društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici odgovara domeni B, odnosno *analizi odnosa pojedinca i društva* (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 11). Pritom uočavaju proces socijalizacije i kolektivno ponašanje. Posljednji ishod usmjeren je na *razvoj sociološke imaginacije*, odnosno domene A. Učenici će putem njega prepoznati namjeravane i nenamjeravane posljedice određenog društvenog djelovanja (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 9-10). Društveno djelovanje koje će pritom proučavati je konstrukcija pojedinog vektora sjećanja. Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 76-92), prva tri ishoda su na razini primjene proceduralnog znanja čine temelj za razvijanje viših dimenzija kognitivnih procesa i znanja kod učenika. One omogućuju primjenu metoda, postupaka i tehnika koje koristimo prilikom istraživanja poput prikupljanja podataka, njihove obrade, interpretacije i vrednovanja te pisanja jasnih i koherentnih radova. Snježana Koren ističe da su proceduralna znanja ona koja su potrebna za rješavanje problema prilikom vlastitog istraživanja te pri potrazi za odgovorima (Koren 2014: 84). Posljednja tri obrazovna ishoda odgovaraju dimenziji konceptualnog znanja s obzirom na to da se bave metakonceptima ili konceptima drugog reda. Snježana Koren navodi da pomoću njih razumijemo kako se konstruira znanje pojedine discipline i njezino razumijevanje (Koren 2014: 79-85), a koncepte u ovom slučaju čine koncept kauzalnosti i koncept društvenog sjećanja u kontekstu sociologije i drugih međupredmetnih tema. U dimenziji kognitivnih procesa posljednja tri ishoda nalaze se na razini analize. Putem dimenzije analize učenici će, prema Koren, odlučiti kako se određeni elementi uklapaju u strukturu i kako funkcioniraju unutar nje te prepoznati i utvrditi namjere prezentiranog materijala. Razina analize je, uz razinu vrednovanja, preduvjet za razvoj kritičkog mišljenja. Putem razvoja kritičkog mišljenja učenici razvijaju reflektivno i racionalno razmišljanje koje je usmjereno na odlučivanje o tome u što se vjeruje te uključuje proces aktivnog konceptualiziranja, primjenjivanja, analiziranja, sintetiziranja i vrednovanja informacija prikupljenih promatranjem, iskustvom, razmišljanjem, zaključivanjem ili komunikacijom (Koren 2014: 76-135). Ono što

ovakav oblik nastave i aktivnosti osigurava jest poštivanje načela zornosti prema kojem se učenicima omogućuje da iskuse nastavu svim osjetilima te da promatraju društveni problem u autentičnom okružju. Cindrić i suradnici navode da ovaj oblik nastave pruža mogućnost aktivnog uključivanja učenika u nastavni proces te potiče učenike na to da su sami osposobljeni za upravljanje, usmjeravanje i vrednovanje svojeg učenja (Cindrić 2016: 33-69).

7.3. Zaključak i evaluacija terenske nastave

Posljednju etapu terenske nastave čine dvostruki sat *Zaključka terenske nastave* te jedan nastavni sat *Evaluacije terenske nastave*. Oni se poklapaju s posljednje dvije faze procesa vođenog učenja, fazom dijeljenja i fazom vrednovanja. Iako je nastavna jedinica *Zaključka terenske nastave* osmišljena kako bi učenicima omogućila prikazivanje rezultata svojih istraživanja, ona uključuje i jedan dio faze stvaranja što je vidljivo u pripremi za taj nastavni sat (Prilog 21). U početnoj aktivnosti tijekom nastavnog sata *Zaključak terenske nastave* učenici još jednom promišljaju o svemu što su naučili te odabiru način prezentacije primjeren publici (Kuhlthau i dr. 2015: 82). Prva aktivnost tijekom *Zaključka terenske nastave* upućuje učenike u računalnu učionu u kojoj će u istraživačkim skupinama sastaviti *Power Point* prezentaciju tako da će uključiti predmet istraživanja, metode te rezultate. Pritom je važno da daju odgovor na ključno pitanje: *Kako analizirani vektori sjećanja odražavaju zajednicu u kojoj se nalaze?* Nakon sastavljanja *Power Point* prezentacija slijedi njihovo predstavljanje. U toj etapi se nastavna jedinica poklapa s fazom dijeljenja u procesu vođenog istraživačkog učenja. Ova faza je kulminacija istraživačkog procesa u kojem učenici dijele svoj istraživački rad s drugim učenicima. Ona je osmišljena kako bi učenici na zanimljiv i informativan način prenijeli i podijelili ono što su naučili tijekom cijelog procesa vođenog istraživačkog učenja (Kuhlthau i dr. 2015: 83). Prema ishodima, učenik će kreirati *Power Point* prezentaciju o rezultatima vlastitog istraživanja, odabrati ključne elemente iz rezultata dobivenih istraživanjem unutar skupine, primijeniti vještinu javnog predstavljanja rezultata svojih istraživanja, preispitati ulogu društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici, procijeniti ulogu pojedinog vektora sjećanja u stvaranju društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici te prepoznati namjere i posljedice pojedinog vektora. Obrazovni ishodi ove nastave jedinice odražavaju aktivnosti *Zaključka terenske nastave*, ali i terenske nastave. Posljednja tri ishoda jednaka su ishodima *Terenske nastave* s obzirom na to da podrazumijevanju njihovo nastavljanje te proširivanje učeničkih znanja na vektore sjećanja drugih istraživačkih skupina učenika. Osim toga, navedena

tri ishoda podrazumijevaju i ispunjavanje odgojno-obrazovnih domena *Kurikuluma nastavnog predmeta Sociologija za gimnazije* pritom ostvarujući domene *sociološke imaginacije, analize suvremenog društva te odnosa pojedinca i društva* (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 9-16). Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 76-99), ovi ishodi su ujedno ishodi koji razvijaju više kognitivne procese kod učenika jer su dio konceptualnog znanja i dimenzije analize. No to ne znači da su prva tri ishoda od manje važnosti. Oni omogućuju razvijanje i primjenu specifičnih znanja i vještina, a posebno komunikacijskih i interpretacijskih vještina što *Kurikulum* ističe važnim (*Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija* 2019: 15). Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 76-99), prvi ishod prema kojem učenici stvaraju *Power Point* prezentaciju predstavlja najzahtjevniju dimenziju kognitivnih procesa unutar taksonomske tablice. Prema Snježani Koren, razina kreacije je razina putem koje učenici povezuju i kombiniraju poznate elemente kako bi formirali koherentnu i funkcionalnu cjelinu te formuliraju nove strukture na temelju postojećeg znanja (Koren 2014: 98). Osim navedenog ishoda još je jedan koji izravno potiče kritičko mišljenje. Prema njemu učenik odabire ključne elemente iz rezultata dobivenih istraživanjem pri čemu se kod učenika razvija razina analize u dimenziji kognitivnih procesa s obzirom na to da u prezentiranom materijalu razlikuje važne od nevažnih dijelova. U oba ishoda riječ je o konceptualnoj dimenziji znanja. S obzirom na to da podrazumijeva praktičnu primjenu usvojenih procedura o načinu javnog prezentiranja, treći ishod usmjeren na primjenu vještine javnog predstavljanja i nalazi se u dimenziji proceduralnog znanja te na razini primjene unutar dimenzije kognitivnih procesa. Snježana Koren ističe da je takav tip ishoda često zanemaren u nastavi te da ga kod učenika treba razvijati jednako kao i konceptualno i činjenično znanje (Koren 2014: 84-86).

Nakon što je *Zaključak terenske nastave* zaokružio cijeli niz pripremnih nastavnih sati i rezultate terenske nastave u koherentnu cjelinu, nastavna jedinica *Evaluacija terenske nastave* omogućit će samoevaluaciju, kao i evaluaciju učeničkog i nastavničkog rada. Ovaj nastavni sat detaljno je razrađen u pripremi nastavnog sata u prilogu (Prilog 22). Ujedno je riječ o posljednjoj fazi procesa vođenog istraživačkog učenja, fazi vrednovanja. U ovoj fazi nastoji se učenike voditi kroz refleksiju radi samovrednovanja naučenog te napredovanja u istraživanju. Time se podupire učenje sadržaja i uspostavljanje dobrih navika za učenje (Kuhlthau i dr. 2015: 82). Tijekom nastavnog sata *Evaluacije terenske nastave* učenici će evaluirati i promisliti o vlastitom radu tijekom pripremnih nastavnih sati i terenske nastave putem obrazaca koje je pripremila nastavnica

(Prilog 23). Tim putem se učenike potiče na odgovornost, samostalnost i cjeloživotno učenje, a pritom ih se podučava kako da pravilno ocjenjuju i procjenjuju svoj rad (Trškan 2014: 33). Uz samoevaluaciju učenika potrebno je evaluirati terensku nastavu u kontekstu organizacije i nastavničkog rada (Vilić-Kolobarić 2008: 65). Skok ističe kako su nastavnici dužni uključivati u evaluaciju sve subjekte koji su sudjelovali na terenskoj nastavi, pa tako i učenike (Skok 2002: 45). Nakon što učenici završe procjenjivanje i vrednovanje vlastitog rada tijekom terenske nastave i pripremnih nastavnih sati nastavnica im daje obrasce za prosuđivanje uspješnosti organizacije pripremnih sati i terenske nastave kako bi dobila povratnu informaciju o svom radu (Prilog 24). Posljednja faza ove nastavne jedinice je evaluacija učeničkih radova. Nastavnica u ovom slučaju vrednuje portfolio koji su učenici sastavili tijekom svih pripremnih nastavnih sati i terenske nastave. Trškan ističe kako je vrednovanje učeničkih portfolia jedan od suvremenijih načina vrednovanja učeničkog rada (Trškan 2014: 29). Portfolio se pritom vrednuje sumativno i formativno. Sumativno će se vrednovati u obliku ocjene koja se formira s obzirom na ono naučeno, odnosno s obzirom na obrazovne ishode pripremnih nastavnih sati i terenske nastave. Svaki učenik će dobiti i formativnu ocjenu u obliku nastavničkog osvrta na dosadašnja postignuća. S obzirom na to da je prema pedagoginji, psihologinji i sociologinji Radi Spasić formativan tip vrednovanja tip vrednovanja za učenje, ovim putem se učenicima nastoje pokazati njihova uspješna i manje uspješna postignuća pritom im sugerirajući prostor i način za napredak (Spasić 2014: 165-170). Kriterij za formativni tip vrednovanja dugoročniji je u odnosu na sumativno vrednovanje te je postavljen u odnosu na odgojno-obrazovne ishode istaknute *Kurikulumom nastavnog predmeta Sociologija za gimnazije*. O važnosti provođenja evaluacije i samoevaluacije kod učenika govore i obrazovni ishodi ove nastavne jedinice. Prema njima, učenik će vrednovati svoj rad tijekom pripremnih nastavnih sati i terenske nastave, procijeniti svoj napredak tijekom pripremnih sati i terenske nastave te prosuditi o uspješnosti organizacije pripremnih sati i terenske nastave. Prema Revidiranoj Bloomovoj taksonomiji (Koren 2014: 76-92), sva tri ishoda nalaze se na petoj dimenziji kognitivnih procesa – vrednovanju. Razlog tome je što učenici odlučuju o vrijednosti pojedinog proizvoda ili djelovanja na temelju vanjskih kriterija. Pritom su posljednja dva ishoda na razini metakognitivnog znanja putem kojeg, prema Koren, učenici uče kako učiti na najučinkovitiji način evaluirajući vlastiti rad čime im se omogućuje da postižu bolje rezultate (Koren 2014: 86-99).

Tijekom ovako osmišljenih pripremnih nastavnih sati i terenske nastave naglasak je bio na razvijanju socioloških vještina i znanja kroz tri domene *Kurikuluma nastavnog predmeta Sociologija: sociološka imaginacija, pojedinac i društvo* te *analiza suvremenog društva*. Pritom su se kroz istraživanje društvenog sjećanja nastojale razviti vještine koje omogućuju razumijevanje i primjenu socioloških znanja, analizu socioloških pojmova i pristupa na suvremenom društvu te kritičko propitivanje društvenih odnosa, razvijanje komunikacijskih i interpretacijskih vještina. Osim toga, kroz istraživački rad naglasak je na primjeni naučenih metoda istraživanja poput analize podataka, promatranja, intervjua te pisanja koherentnog teksta. Ovako osmišljenom terenskom nastavom učenike se potiče na kritičko propitivanje vlastite zajednice, iskustveno učenje te primjenu teorijskih koncepata i kvalitativne metodologije na suvremeno društvo koje ih okružuje.

8. ZAKLJUČAK

Cilj rada bio je prikazati korištenje koncepta društvenog sjećanja u terenskoj nastavi sociologije na primjeru aktivnosti analize sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu. Ovaj diplomski rad temeljila sam na interdisciplinarnom pristupu dva znanstvena polja, sociologiji te etnologiji i kulturnoj antropologiji. Koristeći metodologiju i teorijske postavke oba znanstvena polja u ovom radu sam prikazala načine proizvodnje i sudjelovanja pojedinaca u konstrukciji društvenog sjećanja. Pritom sam putem društvenog sjećanja zahvatila dio kulturnih praksi i karakteristika suvremenog ivanićgradskog društva. U skladu s time, u prvom poglavlju sam prikazala Deželićevu kratku biografiju te sam definirala njegov lik u sklopu društvenog sjećanja. Prilikom definiranja pokazala sam kako je sjećanje na Deželića historijski uvjetovano jer se ističu dva razdoblja u kojima se stvaraju vektori sjećanja na njega: 1930-e i razdoblje od 1990-ih godina. Kako bi analizirala način sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića koristila sam se pojmom vektora sjećanja koji su u svojim radovima posebno istaknuli Henry Rousso i Nancy Wood. Analizom vektora sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu konkretizirala sam nositelje društvenog sjećanja i tako omogućila analizu konkretnih komemorativnih praksi. Vektori sjećanja koje sam analizirala u radu su: medijski sadržaji, materijalizacije sjećanja u gradskom prostoru, obilježavanje 180. obljetnice rođenja Gjуре Stjepana Deželića te konstrukcije sjećanja tijekom festivala u Ivanić-Gradu. Na temelju navedenih vektora sjećanja lik Gjуре Stjepana Deželića konstruirao se s obzirom na suvremene okolnosti uz isticanje njegove povezanosti s Ivanić-Gradom i njegovog vatrogasnog djelovanja. Kada se uzme u obzir da su se njegovim životom bavili stručnjaci iz područja poput povijesti, književnosti, vatrogastva i politologije, da je bio član niza različitih udruga poput *Matice Hrvatske*, *Arheologijskog društva*, *Društva čovječnosti* i *Društva za podporu otpuštenih kažnjenika*, da je bio poznat kao *otac hrvatskog vatrogastva*, *otac sirota* te *čuvar hrvatske pjesme*, tada se može uočiti da je tek mali dio Deželićeve biografije dio društvenog sjećanja u Ivanić-Gradu. Pritom neki vektori sjećanja nisu oživljeni interakcijom s pojedincima iz ivanićgradske zajednice poput Deželićeve ulice, dok neki vektori sjećanja zbog specifičnosti komemorativnih praksi i ograničenog pristupa služe samo određenim dijelovima ivanićgradske zajednice poput *Memorijala Gjуре Stjepana Deželića*, spomen ploče na gradskoj vijećnici i reljef poprsja u Osnovnoj školi Đure Deželića. U posljednjih deset godina stvaratelji službenih nositelja sjećanja konstruiraju vektore sjećanja na način da uključuju različite pojedince, udruge i organizacije u komemorativne prakse zbog čega nastaju vektori sjećanja poput *Šetnje sa znamenitim građanima!* i izložbe u Muzeju Ivanić-Grada te Pučkom otvorenom učilištu.

Sjećanje na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu čuva se iz dva motiva. S jedne strane kako bi se putem njegova lika pokazale razlike u odnosu na druge i tako privuklo turističko tržište. S druge strane se putem Deželića nastoji osigurati jedinstveni identitet i okvir sjećanja unutar ivanićgradske zajednice jer se putem Deželićeva djelovanja povezuju različiti aspekti povijesti i tradicije Ivanić-Grada: Ivanić tvrđa, trgovište Ivanić, vojna povijest te vatrogastvo. Vidljivo je i nastojanje Ivanić-Grada da se neformalno, komunikacijsko pamćenje vatrogasne tradicije Ivanić-Grada putem Gjure Stjepana Deželića pretvori u formalizirano, ceremonijalno kulturalno pamćenje.

Korištenjem teorijske podloge temeljene na studijama sjećanja i provođenjem ovakvog istraživanja postižu se odgojno-obrazovni ishodi nastave sociologije usmjereni na *sociološku imaginaciju, odnos pojedinca i društva te analizu suvremenih društvenih zbivanja*, kao i poticanje poučavanja međupredmetnih tema. Stoga sam u drugom dijelu diplomskog rada prikazala korištenje društvenog sjećanja u terenskoj nastavi sociologije, kao fenomena kojim se bavi i sociologija. Prilikom osmišljavanja terenske nastave temeljene na analizi društvenog sjećanja u lokalnoj sredini prikazala sam proces organiziranja terenske nastave u lokalnoj sredini u sklopu čega sam opisala postupak dogovora s davateljima usluga, informiranja roditelja i učenika. Potom sam stavila naglasak na pripremu učenika za istraživanje društvenog sjećanja. Prikazano je šest nastavnih jedinica unutar izvedbenog godišnjeg plana. Radi se o nastavnim jedinicama *Osnovne teorijske postavke društvenog sjećanja, Vektori sjećanja, Društveno sjećanje i stvaranje mnemoničkih zajednica, Stvaranje okvira kolektivnog pamćenja, Obiteljsko i komunikacijsko sjećanje i Društveno sjećanje u religijama i ideologijama – rad na primjerima*. Svaka nastavna jedinica pripremnih nastavnih sati osmišljena je da korelira s *Kurikulumom za nastavni predmet Sociologija*. Pripremni nastavni sati osmišljeni su i u skladu s integriranim poučavanjem te načelima postupnosti i sistematičnosti. Nakon što sam prikazala način pripreme učenika za poučavanje društvenog sjećanja, opisala sam postupak planirane terenske nastave. Ona je osmišljena unutar šest nastavnih sati, a uključuje nastavne jedinice *Uvod u terensku nastavu, dvostruki nastavni sat Terenske nastave, dvostruki nastavni sat Zaključka terenske nastave te Evaluaciju terenske nastave*. Ovi nastavni sati osmišljeni su prema osam faza vođenog istraživačkog učenja: otvaranje, uranjanje, eksploracija, identificiranje, prikupljanje, stvaranje, dijeljenje i vrednovanje. Učenici na terenskoj nastavi istražuju vektore sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu pomoću pripremljenih obrasca za analizu. Ovako osmišljenom terenskom nastavom sociologije nastojala su se potaknuti sociološka te međupredmetna znanja i vještine kod učenika, koja uključuju etnološku i kulturnu antropološku te povijesnu perspektivu.

9. PRILOZI

Prilog 14. Izvedbeni tematski plan s pripremnim nastavnim satima. Autor obrasca: dr.sc. Snježana Koren, v. pred. (kolegij: Didaktika povijesti I.), autor izvedbenog tematskog plana: Katarina Matkerić.

IZVEDBENI TEMATSKI PLAN

NASTAVNA CJELINA/TEMA: Priprema za terensku nastavu (Društveno sjećanje)
RAZRED: 3. opće gimnazije

Nast. jedinica Tip sata Mjesto i vrije-me izvođenja sata	Ishodi učenja	Aktivnosti	Oblici rada Metode učenja i poučavanja Nastavna sredstva i pomagala (nastavni mediji)	Korelacija	Napomena
1	2	3	4	5	6
<p>7. Teorijska polazišta društvenog sjećanja</p> <p>Priprema za terensku nastavu</p> <p>45 minuta</p> <p>Učiona</p> <p>4. tjedan</p> <p>1. listopada 2021.</p>	<p>Učenik:</p> <p>1. objasniti okolnosti nastanka društvenog sjećanja.</p> <p>2. objasniti društveno sjećanje.</p> <p>3. osmisliti vlastiti primjer životne priče i životne povijesti.</p> <p>4. razlikovati stajalište Pierra Nore i Mauricea Halbwachsa o odnosu povijesti i društvenog sjećanja</p>	<p>Ključno pitanje:</p> <p>Postoji li sjećanje bez društvenog utjecaja?</p> <p>Ključni pojmovi: životne priče i životna povijest, društveno sjećanje, povijest u kontekstu društvenog sjećanja, Maurice Halbwachs, Pierre Nora, Paul Connerton</p> <p>Ključne aktivnosti:</p> <p>1. Nastavni sat započinje razgovorom između učenika i nastavnika. Raspravlja se o njihovom sjećanju iz najranijeg djetinjstva. Metodom razgovora i izlaganjem nastavnika navedena rasprava se povezuje s životnom pričom i životnom povijesti Brigitte Svensson. Nakon rasprave učenici moraju osmisliti primjer iz vlastitog života koji oslikava dva navedena tipa sjećanja i zapisati ga u svoje bilježnice (Ishod 2, 3).</p> <p>2. Jedan učenik u klupi dobiva odlomak u kojem Maurice Halbwachs govori o kolektivnom sjećanju, a drugi učenik odlomak u kojem Paul Connerton govori o društvenom sjećanju. Učenici potom zajednički stvaraju umnu mapu sa središnjim pojmom društveno sjećanje</p>	<p>Oblici rada:</p> <p>Frontalni rad, individualni rad, rad u paru</p> <p>Nastavne metode:</p> <p>Metoda izlaganja, metoda razgovora, metoda rada čitanja i rada na tekstu, metoda pisanja, metoda izrade grafičkih prikaza</p> <p>Nastavna sredstva:</p> <p>Power Point prezentacija, projektor, računalo,</p>	<p>Sadržaji u korelaciji s Nastavnim planom i programom sociologije (unutar nastavne cjeline u kojoj se poučava):</p> <p>Okolnosti razvoja sociologije</p>	<p>Literatura korištena za osmišljavanje predavanja:</p> <p>BENČIĆ, Adriana. 2016. „Teorijska konceptualizacija kolektivnih sjećanja u sociologiji i srodnim znanostima“ <i>Društvena istraživanja Zagreb</i> 25/1 :1-19.</p> <p>CINDRIĆ, Mijo, Dubravka MILJKOVIĆ i Vladimir STRUGAR. <i>Didaktika i kurikulum</i>. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.</p> <p>CONNERTON, Paul. 2004. <i>Kako se društva sjećaju</i>. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.</p> <p>BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. <i>Sociologija:</i></p>

		razmjenjujući znanje. Pritom na središnji pojam vežu njegove karakteristike. Nakon završene vlastite umne mape učenici s nastavnicom kreiraju umnu mapu na ploči na temelju koje u slučaju potrebe mogu dopuniti svoje (Ishod 2).	prilozi s odlomcima teorijskih tekstova, umna mapa i tablica		<p><i>udžbenik sociologije za srednje škole.</i> Zagreb: Profil Klett.</p> <p>d.o.o.HALBWACHS, Maurice. 1992. <i>On collective memory.</i> Chicago - London: The University Chicago Press.</p> <p>KOREN, Snježana. 2014. <i>Čemu nas uči povijest?</i> Zagreb: Profil.</p> <p>NORA, Pierre. 2006. „Između pamćenja i historije. Problematika mjesta“ U <i>Kultura pamćenja i historija</i>, ur. Maja Brkljačić i Sandra Prlenda, Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga. 23-43.</p>
<p>16. Vektori sjećanja</p> <p>Priprema za terensku nastavu</p> <p>45 minuta</p> <p>Učiona</p> <p>8. tjedan</p> <p>29. listopada 2021.</p>	<p>Učenik će:</p> <p>1. objasniti vektor sjećanja.</p> <p>2. osmisлити vlastiti primjer sjećanja vektora</p> <p>3. obrazložiti zašto nastaju mjesta pamćenja.</p> <p>4. objasniti što su komemorativne ceremonije i tjelesne prakse.</p>	<p>Ključno pitanje: Kako se stvara društveno sjećanje?</p> <p>Ključni pojmovi: mjesta pamćenja, vektori sjećanja, komemorativne ceremonije i tjelesne prakse, Pierre Nora, Paul Connerton, Nancy Wood</p> <p>Ključne aktivnosti:</p> <p>1. U uvodnom dijelu sata učenici odgovaraju na pitanja nastavnice pritom ponavljajući naučeno iz prethodnog pripremnog sata. Učenici potom u paru dobivaju listić s prikazom jednog načina sjećanja na Seljačku bunu i Matiju Gupca. Pritom različite klupe dobivaju različit način sjećanja (poster filma Seljačka buna iz 1975. godine, prikaz dijela postava Muzeja seljačkih buna, spomenik Matiji Gupcu Antuna Augustinčića, plakat kao poziv na rekonstrukciju Seljačke bune, dio školskog udžbenika koji govori o Matiji Gupcu i Seljačkoj buni itd.). Uz prikaz na listiću odgovaraju na pitanje „U kontekstu društvenog sjećanja, čemu služi ovaj prikaz?“. Učenici potom u paru osmišljavaju odgovor. Na temelju postavljenog pitanja i učenici s nastavnicom raspravljaju o načinima na koji se proizvodi društveno sjećanje (Ishod 1).</p> <p>2. Učenici potom slušaju izlaganje nastavnice o tome što su vektori sjećanja, komemorativne ceremonije i tjelesne prakse. Navedeni pojmovi se povezuju s primjerima sjećanja na Seljačku bunu i Matiju Gupca. Potom učenici s Power Point prezentacije na radni listić prepisuju njihovo objašnjenje. Učenici zatim imaju zadatak da odgovore na naredna dva pitanja na radnom listiću: „Na koji način se putem ovog prikaza prenosi sjećanje? i Kako se sudionici sjećanja uključuju u proces stvaranja</p>	<p>Oblici rada:</p> <p>Frontalni rad, rad u paru, individualni rad</p> <p>Nastavne metode:</p> <p>Metoda izlaganja, metoda razgovora, metoda rada s vizualnim izvorima, metoda rada čitanja i rada na tekstu, metoda pisanja</p> <p>Nastavna sredstva:</p> <p>Power Point prezentacija, projektor, računalo, radni listić</p>	<p>Sadržaji u korelaciji s Nastavnim planom i programom sociologije (umutar nastavne cjeline u kojoj se poučava):</p> <p>Vrijednosti</p> <p>Društvena interakcija</p> <p>Kultura</p> <p>Simboli</p>	<p>Literatura korištena za osmišljavanje predavanja:</p> <p>ARI, Zrinka. 2021. <i>Kulturno sjećanje i pamćenje o Seljačkoj buni u hrvatskoj književnoj kulturi 19. stoljeća s ekskursom u 20. stoljeće i suvremenost.</i> Diplomski rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile Filozofski fakultet.</p> <p>CINDRIĆ, Mijo, Dubravka MILJKOVIĆ i Vladimir STRUGAR. <i>Didaktika i kurikulum.</i> Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.</p> <p>CONNERTON, Paul. 2004. <i>Kako se društva sjećaju.</i> Zagreb: Izdanja Antibarbarus.</p> <p>BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. <i>Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole.</i> Zagreb: Profil Klett</p> <p>KOREN, Snježana. 2014. <i>Čemu nas uči povijest?</i> Zagreb: Profil.</p>

		<p>sjećanja putem ovog prikaza? Nakon toga nekoliko učenika pročita svoje odgovore (Ishod 1, 4).</p> <p>3. Nastavnica potom postavlja pitanja „Zašto su nam potrebna mjesta pamćenja? Kada nekom događaju ili osobi postaje potrebno mjesto pamćenja?“ Nakon kratke rasprave s učenicima nastavnica na Power Point prezentaciji prikazuje odlomak Pierra Nore „Da još uvijek živimo u svom pamćenju, ne bi smo osjećali potrebu da mu posvećujemo mjesta...“ (Ishod 3).</p> <p>4. U zaključnom dijelu sata učenici u kratkom osvrtu od 150 riječi pišu o svojem iskustvu stvaranja sjećanja putem vektora sjećanja (Ishod 2).</p>			<p>NORA, Pierre. 2006. „Između pamćenja i historije. Problematika mjesta“ U <i>Kultura pamćenja i historija</i>, ur. Maja Brkljačić i Sandra Prlenda, Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga. 23-43.</p>
<p>20. Društveno sjećanje i stvaranje mnemoničkih zajednica</p> <p>Priprema za terensku nastavu</p> <p>45 minuta</p> <p>Učiona</p> <p>10. tjedan</p> <p>12. studeni 2021.</p>	<p>Učenik će:</p> <ol style="list-style-type: none"> objasniti mnemoničke zajednice. obrazložiti ulogu društvenog sjećanja unutar mnemoničke zajednice. razlikovati povijesno i autobiografsko sjećanje. prikazati mnemoničku zajednicu i društveno sjećanje na kojoj se temelji ta zajednica pomoću konkretnog primjera. 	<p>Glavno pitanje: Čemu služi društveno sjećanje?</p> <p>Glavni pojmovi: mnemoničke zajednice, identitet, integracija, povijesno i autobiografsko sjećanje, Eviatar Zerubavel, Maurice Halbwachs</p> <p>Glavne aktivnosti:</p> <p>1. Učenici u uvodnom dijelu sata odgovarajući na pitanja nastavnice ponavljaju naučeno iz prethodna dva sata. Potom čitaju tekst <i>Kulturna baština i Povijest</i> koji se nalaze na službenim stranicama Grada Ivanić-Grada. Tekst je projiciran preko projektora. Nakon pročitane teksta slijedi njegova analiza. Učenici odgovaraju na pitanja: „Što ste saznali iz teksta? O kome tekst govori? Može li se ovaj tekst sagledati kao jedan vektor društvenog sjećanja i ako da zašto? Koja je svrha ovakvog teksta? S obzirom na to da je ovaj tip vektora sjećanja narativno vrlo sličan školskim udžbenicima, učenicima potom na prezentaciji nastavnica pokazuje ciljeve Nastavnog plana i programa za povijest: (npr. „...pomagat će učenicima u izgrađivanju cjelovite osobnosti, koja također obuhvaća domoljublje, poštovanje i razumijevanje cjelokupne povijesne baštine...“). Učenici s nastavnicom dolaze do zaključka da društveno sjećanje služi integriranju pojedinaca u zajednicu. Učenici zatim slušaju kako su i sami dio obje mnemoničke zajednice s obzirom na to da dijele sjećanja na ivanić-gradsku i hrvatsku povijest, a samim događajima nisu prisustvovali (Ishod 1, 2)</p> <p>2. Učenici zatim slušaju kako Halbwachs razlikuje povijesno i autobiografsko sjećanje te odgovaraju na pitanje <i>Kako pojedinci stječu povijesno sjećanje? Što pojedinci stvaraju usvajanjem povijesnog sjećanja? Zašto je važno da pojedinci usvoje socijalni identitet?</i> Nastavnik zatim pokazuje učenicima kako gotovo različite organizacije, institucije, pravne osobe i društva na svojim službenim stranicama imaju istaknute informacije o njihovom nastanku i o zajedničkoj prošlosti. Učenici</p>	<p>Oblici rada:</p> <p>Frontalni rad, individualni rad</p> <p>Nastavne metode:</p> <p>Metoda izlaganja, metoda razgovora, metoda čitanja i rada na tekstu, metoda pisanja ili izrade grafičkih organizatora</p> <p>Nastavna sredstva:</p> <p>Power Point prezentacija, projektor, računalo</p>	<p>Sadržaji u korelaciji s Nastavnim planom i programom sociologije (unutar nastavne cjeline u kojoj se poučava):</p> <p>Socijalizacija</p> <p>Čimbenici socijalizacije</p> <p>Identitet</p> <p>subkulture</p>	<p>Literatura korištena za osmišljavanje predavanja:</p> <p>CINDRIĆ, Mijo, Dubravka MILJKOVIĆ i Vladimir STRUGAR. <i>Didaktika i kurikulum</i>. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.</p> <p>BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. <i>Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole</i>. Zagreb: Profil Klett.</p> <p>KOREN, Snježana. 2014. <i>Čemu nas uči povijest?</i>. Zagreb: Profil.</p> <p>Kulturna baština. Grad Ivanić-Grad. http://www.ivanic-grad.hr/grad/kulturna-bastina/ (pristup 5.4.2021.).</p> <p>Ministarstvo prosvjete i športa. 1994. Nastavni plan i program povijesti za gimnazije.</p> <p>MISZTAL, Barbara A. 2003. <i>Theories of Social Remembering</i>. Maidenhead - Philadelphia: Open University Press.</p> <p>ZERUBAVEL, Eviatar. 1996. „Social Memories: Stepst to a Sociology of the</p>

		odgovaraju na pitanje <i>Zašto je nekoj zajednici zajedničko sjećanje na prošlost toliko važno i što se time postiže?</i> (Ishod 3, 2)			Past“ <i>Qualitative Sociology</i> 19/3: 283-299.
		3. Učenicima su potom na prezentaciji prikazane rečenice u kojima Zerubavel ističe karakteristike mnemoničke zajednice i važnost društvenog sjećanja za nju. Njihov je zadatak da ključne informacije iz Zerubavelih rečenica te vlastiti primjer kojim će potvrditi Zerubavelovu tezu interpretiraju u obliku kratkog teksta ili prikažu u nekom obliku grafičkog organizatora (učenici sami biraju formu u koju će ih pretvoriti) (Ishod 4).			
25. Stvaranje okvira kolektivnog pamćenja Priprema za terensku nastavu 45 minuta Učiona 13. tjedan 3. prosinac 2021.	Učenik će: 1. opisati proces konstrukcije okvira kolektivnog pamćenja. 2. svojim riječima opisati odnos između kanona i arhiva Aleide Assmann. 3. analizirati vektore sjećanja na temelju obrasca. 4. primijeniti metode pronalaska adekvatnih sekundarnih izvora	Ključno pitanje: Da li je društveno sjećanje stalno ili je promjenjivo? Ključni pojmovi: , okvir kolektivnog pamćenja, kanon i arhiv, društveni zaborav Ključne aktivnosti: 1. Učenici odgovaraju na uvodna pitanja nastavnika. Putem pitanja se ponavlja njihovo znanje o društvenom sjećanju te znanje iz nastavne cjeline unutar koje se odvija sat (socijalna interakcija, grupe i organizacije). Pri posljednjem se stavlja poseban fokus na to kako se putem interakcija stvara i mijenja društvena zbilja. Početak rasprave započinje s pitanjem <i>Možemo li povezati društvenu zbilju i društveno sjećanje? Utječe li socijalna interakcija na društveno sjećanje?</i> Učenike potom nastavnica informira o Halbwachsovom o okviru kolektivnog sjećanja (Ishod 1) 2. Učenici potom odgovaraju na pitanja: <i>Što se događa sa sjećanjem koje se izostavi prilikom rekonstrukcije sjećanja?</i> Potom učenici slušaju nastavnicu kako objašnjava proces kanonizacije sjećanja i njegova zaborava te gledaju shematski prikaz procesa na Power Point prezentaciji (Ishod 2). 3. Učenici zatim dobivaju radne listiće koji se nastavljaju na radne listiće koje su dobili pri obradi u nastavnom satu <i>Vektori sjećanja</i> . Na listiću se nalazi obrazac za analizu vektora sjećanja, a učenici će analizirati onaj vektor sjećanja na Matiju Gupca i Seljačku bunu koji su dobili na prethodnom satu. Obrazac se sastoji od pitanja na koja učenici odgovaraju u jednoj do dvije rečenice. Vektore sjećanja učenici analiziraju u paru. Uz sam prikaz vektora sjećanja, prilikom analize učenici će se služiti i literaturom koju je nastavnica osigurala te internetskim portalima poput Hrčka i Googla scholar. Učenici se u svakom trenutku mogu konzultirati s nastavnikom. Analiza vektora sjećanja preko obrasca će rezultirati uočavanjem da je došlo do promjene kolektivnog okvira pamćenja na	Oblici rada: Frontalni rad, individualni rad, rad u paru Nastavne metode: Metoda izlaganja, metoda razgovora, metoda rada s vizualnim izvorima, metoda čitanja i rada na tekstu Nastavna sredstva: Power Point prezentacija, računalo, projektor, radni listić s obrascem za analizu, radni listić s prikazom vektora sjećanja, literatura, mobilni telefoni učenika	Sadržaji u korelaciji s Nastavnim planom i programom sociologije: Društvene grupe Institucije Društvene mreže	Literatura korištena za osmišljavanje predavanja: ARI, Zrinka. 2021. <i>Kulturno sjećanje i pamćenje o Seljačkoj buni u hrvatskoj književnoj kulturi 19. stoljeća s ekskursom u 20. stoljeće i suvremenost</i> . Diplomski rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile Filozofski fakultet. ASSMANN, Aleida. 2008. „Canon and Archive“ U <i>Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook.</i> , ur. Astrid Erll i Ansgar Nunning. Berlin - New York: Walter de Gruyter, 97-107 CINDRIĆ, Mijo, Dubravka MILJKOVIĆ i Vladimir STRUGAR. <i>Didaktika i kurikulum</i> . Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. <i>Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole</i> . Zagreb: Profil Klett. HALBWACHS, Maurice. 1992. <i>On collective memory</i> . Chicago - London: The University Chicago Press.

		Matiju Gupca i Seljačku bunu promjenom državne vlasti iz Jugoslavije u Republiku Hrvatsku (Ishod 3, 4). 4. Nakon provedene učeničke analize učenici s nastavnicom raspravljaju o rezultatima njihove analize te pokušavaju odgovoriti na ključno pitanje: <i>Da li je društveno sjećanje stalno ili je promjenjivo?</i> (Ishod 1)			KOREN, Snježana. 2014. <i>Čemu nas uči povijest?</i> . Zagreb: Profil.
35. Obiteljsko i komunikacijsko sjećanje Priprema za terensku nastavu 45 minuta Učiona 18. tjedan 28. siječanj 2022.	Učenik će: 1. objasniti komunikacijsko i kulturno pamćenje 2. pojasniti ulogu obitelji između individualnog i društvenog sjećanja 3. kreirati vlastiti strukturirani intervju 4. provoditi strukturirani intervju s članovima svoje obitelji.	Ključno pitanje: Imaju li obitelji društveno pamćenje? Ključni pojmovi: komunikativno i kulturalno pamćenje, kolektivno sjećanje obitelji, Jan Assmann, Maurice Halbwachs Ključne aktivnosti: 1. Učenici odgovarajući na pitanja nastavnice ponavljaju do sad naučeno gradivo vezano uz društveno sjećanje te naučeno iz nastavne cjeline Obitelj i društvo. Učenici potom odgovaraju na pitanje <i>Ima li obitelj ulogu u reprodukciji društvenog sjećanja? Koje sve oblike društvenog sjećanja može obitelj stvarati i reproducirati? Kojim vektorima sjećanja se sjećanje unutar obitelji prenosi?</i> (Ishod 2) 2. Učenici zatim slušaju od nastavnika o komunikacijskom i kulturalnom pamćenju i njegovim razlikama. Potom imaju zadatak stvoriti T tablicu koja će staviti u odnos različite komponente obje vrste sjećanja. Pritom tvrdnje kojima moraju popuniti tablice nalaze se nerazvrstane na Power Point prezentaciji. Nakon što učenici završe svoje odgovore provjeravaju s nastavnicom (Ishod 1). 3. Učenici potom odgovaraju na pitanje <i>Koja bi vaša sjećanja vezana uz obitelj bila primjer komunikacijskog sjećanja, a koja kulturalnog pamćenja?</i> Učeničke odgovore nastavnik zapisuje na ploču. Kao temu za kratko istraživanje koje će provesti u svojoj obitelji učenici će odabrati jednu od tema: obiteljsko iskustvo u jednom religijskom obredu ili jedno obiteljsko iskustvo karakteristično za život u Jugoslaviji. Cilj zadatka će biti da učenici kreiraju vlastite smjernice za strukturirani intervju koji će provesti na jednu od navedenih tema koja oprimjeruje komunikacijsko sjećanje. Nakon što se učenici upoznaju sa zadatkom s nastavnikom će kratkim razgovorom ponoviti intervju kao metodu istraživanja te će im nastavnik ponoviti kako pitanja moraju biti formulirana te kako intervju snimiti i transkribirati. Tijekom osmišljavanja pitanja za strukturirani intervju učenici se mogu konzultirati s nastavnicom oko nejasnoća te nastavnica obilazi učenike tijekom aktivnosti i savjetuje ih (Ishod 3, 4).	Oblici rada: Frontalni rad, Individualni rad Nastavne metode: Metoda izlaganja, metoda razgovora, metoda istraživanja Nastavna sredstva: Power Point prezentacija, računalo, projektor	Sadržaji u korelaciji s Nastavnim planom i programom sociologije: Obitelj Funkcije obitelji	Literatura korištena za osmišljavanje predavanja: ASSMANN, Jan. 2006. „Kultura sjećanja“. U <i>Kultura pamćenja i historija</i> , ur. Maja Brkljačić i Sandra Prlenda, Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga. 47-75. CINDRIĆ, Mijo, Dubravka MILJKOVIĆ i Vladimir STRUGAR. <i>Didaktika i kurikulum</i> . Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. ERLL, Astrid. 2011. „Locating Family in Cultural Memory Studies“. <i>Journal of Comparative Family Studies</i> 42/3: 303-318. BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. <i>Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole</i> . Zagreb: Profil Klett. KOREN, Snježana. 2014. <i>Čemu nas uči povijest?</i> . Zagreb: Profil.

		4. Učenici za domaću zadaću imaju provesti i transkribirati kratki intervju u trajanju do 10 minuta prema bilješkama izrađenima na satu. Rok za izvršenje zadaje je dva tjedna, do idućeg pripremnog sata (Ishod 4).			
<p>40. i 41. Društveno sjećanje u religijama i ideologijama - rad na primjerima</p> <p>Priprema za terensku nastavu</p> <p>90 minuta</p> <p>Učiona</p> <p>20. tjedan</p> <p>11. veljače 2022.</p>	<p>Učenik će:</p> <ol style="list-style-type: none"> obraditi kvalitativne podatke. usporediti podatke dobivene istraživanjem s teorijskim okvirom preispitati razliku između komunikacijsko i kulturnog pamćenja. sažeti zaključke vlastitog istraživanja. 	<p>Ključno pitanje: Kako istražiti ulogu obiteljskog sjećanja u proizvodnji i reprodukciji društvenog sjećanja na nacionalnoj i religijskoj razini?</p> <p>Ključni pojmovi: komunikacijsko i kulturno pamćenje, Jan Assmann, ideologije i religije</p> <p>Ključne aktivnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> U uvodnom dijelu sata učenici kroz razgovor s nastavnicom ponavljanju gradivo vezano uz komunikacijsko i kulturalno pamćenje. Potom učenici slušaju upute o kodiranju transkripta intervjua te nakon uputa koje im je dala nastavnica kodiraju vlastite intervjue koji tematiziraju obiteljsko iskustvo u jednom religijskom obredu ili jedno obiteljsko iskustvo života u Jugoslaviji (Ishod 1). Učenici potom dobivaju nekoliko odlomaka Jana Assmanna u kojem on iznosi razliku kulturalnog i komunikacijskog pamćenja. Učenici potom moraju sastaviti odlomak pomoću kojeg će potvrditi da li su tijekom svojeg intervjua dobili komunikacijsko pamćenje te taj rezultat argumentirano obrazložiti. Pritom dobivaju upute da se u analizi moraju fokusirati na sadržaj narativa, medij kojim se prenosi sjećanje i tko su nositelji tog sjećanja (Ishod 2). Potom učenici prema kodovima koje su dobili u transkriptu intervjua mogu u literaturi potražiti kulturalno sjećanje koje tematski odgovara njihovom komunikacijskom pamćenju (literaturu im je osigurala nastavnica na prethodnom satu sociologije kada su učenici iznijeli temu o kojoj su raspravljali u intervjuu na temelju kojih je nastavnica pripremila literaturu). Informacije preuzete iz literature dalje iskorištavaju kako bi poduprli svoju tezu (Ishod 3). Učenici će potom u svom istraživanju napisati jasan zaključak prema uputama nastavnice. Nekoliko učenika će potom prezentirati svoje zaključke razredu. Za kraj će na temelju obrasca koje će dobiti evaluirati vlastiti istraživački proces te pomoću njega uvidjeti koje komponente istraživanja su dobro proveli, a na kojima trebaju poraditi (Ishod 4). 	<p>Oblici rada: Frontalni rad, individualni rad</p> <p>Nastavne metode: Metoda razgovora, metoda izlaganja, metoda pisanja, metoda čitanja i rada na tekstu, metoda istraživanja</p> <p>Nastavna sredstva: Power Point prezentacija, računalo, projektor, literatura, odlomci Jana Assmanna, transkripti provedenih intervjua, obrazac za samoevaluaciju</p>	<p>Sadržaji u korelaciji s Nastavnim planom i programom sociologije:</p> <p>Društvena nejednakost</p> <p>Religija</p> <p>Ideologija</p>	<p>Literatura korištena za osmišljavanje predavanja:</p> <p>ASSMANN, Jan. 2006. „Kultura sjećanja“. U <i>Kultura pamćenja i historija</i>, ur. Maja Brkljačić i Sandra Prlenda, Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga. 47-75.</p> <p>CINDRIĆ, Mijo, Dubravka MILJKOVIĆ i Vladimir STRUGAR. <i>Didaktika i kurikulum</i>. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.</p> <p>ERLL, Astrid. 2011. „Locating Family in Cultural Memory Studies“. <i>Journal of Comparative Family Studies</i> 42/3: 303-318.</p> <p>BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. <i>Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole</i>. Zagreb: Profil Klett.</p> <p>KOREN, Snježana. 2014. <i>Čemu nas uči povijest?</i>. Zagreb: Profil.</p>

Prilog 16. Priprema nastavne jedinice Uvod u terensku nastavu. Autor obrasca: dr.sc. Zvonimir Bošnjak, pred. (kolegij: Metodika nastave sociologije), autor pripreme: Katarina Matkerić.

PRIPREMA NASTAVNOG SATA

Nastavna jedinica: **UVOD U TERENSKU NASTAVU**

Datum: 48. nastavni sat

Oblik rada: frontalni rad, individualni rad, rad u skupinama

Nastavna metoda: metoda razgovora, metoda čitanja, metoda rada na tekstu, metoda pisanja, metoda izlaganja

Nastavna sredstva i pomagala: literatura koju će osigurati nastavnica, portfolio s bilješkama učenika s pripremnih nastavnih sati

Trajanje nastavnog sata: 45 minuta

Tip nastavnog sata: ponavljanje, obrada gradiva

Obrazovni ishodi (znanje i vještine; sadržajni i procesni ciljevi/ishodi/zadaće):

Tijekom ovog sata učenik će:

- 1. razumjeti novi primjer osobe ili događaja unutar društvenog sjećanja*
- 2. odabrati ključne točke iz znanstvenog teksta*
- 3. koristiti znanje o izradi bilješki na novom primjeru znanstvenog teksta*
- 4. odabrati glavnu tezu u novom primjeru znanstvenog teksta*

Odgojni ishodi: razvijati odnos prema vlastitom individualnom radu, razvijati odnos prema suradničkom učenju i radu u skupinama, razvijati komunikacijske vještine, razvijati svijest o društvenom sjećanju u svakodnevnom životu.

ETAPA 1. UVOD (5 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

U uvodnom dijelu sata učenicima nastavnica predstavi da će se na terenskoj nastavi u idućem tjednu baviti društvenim sjećanjem na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu. Potom metodom razgovora učenici definiraju Deželića u kontekstu društvenog sjećanja te odgovaraju na pitanja: *Postoji li društvena grupa ili zajednica koja se sjeća Gjure Stjepana Deželića? Što znate o Gjuri Stjepanu Deželiću kao pripadnici ivanić-gradske zajednice?* Učeničke odgovore zatim nadopunjava nastavnica. Učenici potom odgovaraju na pitanja: *Zašto vama kao članovima ivanić-gradske zajednice nije poznata ukupnost Deželićeva djelovanja, povežite te to s onim što Nora i Halbwachs ističu o odnosu povijesti i društvenog sjećanja? Što Connerton ističe o društvenom sjećanju? Uklapa li se Deželić u njegovu definiciju društvenog sjećanja? Koje vektore sjećanja na Deželića prepoznajete u gradskom prostoru? Gdje ste sve susretali njegovo ime u Ivanić-Gradu?* Učenici se tijekom odgovaranja na ova pitanja mogu konzultirati sa svojim bilješkama tijekom pripremnih predavanja. (Ishod 1)

ETAPA 2. RAZRADA (30 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

Učenici se potom podijele u pet skupina u kojima će raditi tijekom terenske nastave. Svaka skupina potom dobiva literaturu ovisno o vektoru sjećanja koji će proučavati na terenskoj nastavi.

Literaturu na engleskom jeziku nastavnica će prilagoditi učeničkim potrebama te ih prevesti za njihove potrebe.

Prva skupina - proučava reljef poprsje u Osnovnoj školi Đure Deželića

Druga skupina - proučava spomen ploču posvećenu Gjuru Stjepana Deželića

Tekst za literaturu prve i druge skupine:

FOOTE Ken i Maoz AZARYAHU. 2007. „Toward a geography of memory: Geographical dimensions of public memory and commemoration“. *Journal of Political and Military Sociology* 35/1: 125-145.

Treća skupina - proučava informativnu ploču posvećenu Gjuri Stjepanu Deželiću

Četvrta skupina - proučava pano ploče u Osnovnoj školi Đuro Deželić

Tekst za literaturu treće i četvrte skupine:

EDY, Jill A. 1999. „Journalistic Uses of Collective Memory“. *Journal of Communication*. 42/2: 71-85.

Peta skupina - proučava naziv Osnovne škole Đuro Deželića te Deželićevu ulicu

Tekst za literaturu pete skupine:

RIHTMAN AUGUŠTIN, Dunja. 2000. *Ulice moga grada: antropologija domaćeg terena*. Zemun: Biblioteka XX vek.

Šesta skupina - proučava *Šetnju sa znamenitim građanima* te otjelovljenje u Betiku i Gjuru Stjepana Deželića

Dva kratka teksta za literaturu šeste skupine:

DEAN, David. 2020. „Living history“ U *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in Field*, ur. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb i Juliane Tomann. London - New York: Routledge. 120-124

GAPPS, Stephen. 2020. „Role-play“ U *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in Field*, ur. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb i Juliane Tomann. London - New York: Routledge. 206-209.

Sedma skupina - proučava Muzej Ivanić-Grada te njihovu građu i djelovanje u održavanju sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića.

Tekst za literaturu sedme skupine:

BLACK, Graham. 2011. „Museums, Memory and History“. *Cultural and Social History* 8/3: 415-427.

Nakon što učenici dobe pripadajuće tekstove njih će pročitati te izraditi bilješke na posebnom papiru prema uputama nastavnice. Učenici će sastaviti do 10 bilješki u natuknicama kako bi pritom istaknuli ključne točke iz znanstvenog teksta. Za aktivnost čitanja i sastavljanja bilješki učenici imaju 20 minuta. (Ishod 2, 3)

Učenici će se potom grupirati u svoje skupine te s drugim članovima skupine razmijeniti i potvrditi svoje bilješke i definirati središnju tezu teksta. Osim toga ukoliko imaju nejasnoća vezanih uz tekst mogu osmisлити pitanja za nastavnicu. Za razmjenu bilješki, definiranje središnje teze i osmišljavanje pitanja učenici imaju 10 minuta. (Ishod 3, 4)

ETAPA 3. ZAKLJUČAK (10 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

U posljednjem dijelu sata učenici postavljaju pitanja vezana uz tekst za nastavnicu. Ukoliko nemaju pitanja po jedan učenik iz skupine predstavlja središnju tezu teksta kojeg je njegova

grupa čitala. Na samom kraju sata nastavnica dijeli učenicima obrasce za analizu vektora sjećanja kojima će se baviti na terenskoj nastavi. (Ishod 3, 4)

Domaća zadaća: Provjeriti postoje li nejasnoće u obrascima za analizu vektora sjećanja na terenskoj nastavi.

Plan ploče: ova nastavna jedinica nema plan ploče.

Korišteni udžbenik:

BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. *Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole*. Zagreb: Profil Klett.

Dodatni nastavni materijal:

BLACK, Graham. 2011. „Museums, Memory and History“ *Cultural and Social History* 8/3: 415-427.

DEAN, David. 2020. „Living history“ U *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in Field*, ur. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb i Juliane Tomann. London - New York: Routledge. 120-124.

EDY, Jill A. 1999. „Journalistic Uses of Collective Memory“. *Journal of Communication*. 42/2: 71-85.

FOOTE Ken i Maoz AZARYAHU. 2007. „Toward a geography of memory: Geographical dimensions of public memory and commemoration“. *Journal of Political and Military Sociology* 35/1: 125-145.

GAPPS, Stephen. 2020. „Role-play“ U *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in Field*, ur. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb i Juliane Tomann. London - New York: Routledge. 206-209.

RIHTMAN AUGUŠTIN, Dunja. 2000. *Ulice moga grada: antropologija domaćeg terena*. Zemun: Biblioteka XX vek.

Prilozi: Tekstovi navedeni u razradi scenarija nastavne jedinice.

Prilog 18. Priprema nastavne jedinice Održavanje terenske nastave. Autor obrasca: dr.sc. Zvonimir Bošnjak, pred. (kolegij: Metodika nastave sociologije), autor pripreme: Katarina Matkerić.

PRIPREMA NASTAVNOG SATA

Nastavna jedinica: **ODRŽAVANJE TERENSKE NASTAVE**

Datum: 49. i 50. nastavni sat

Oblik rada: frontalni rad, individualni rad, rad u skupinama

Nastavna metoda: metoda izlaganja, metoda razgovora, metoda praktičnih radova, metoda rada na tekstu, metoda rada na vizualnim izvorima

Nastavna sredstva i pomagala: obrasci za analizu, olovka, mobilni uređaji,

Trajanje nastavnog sata: 90 minuta

Tip nastavnog sata: terenska nastava

Obrazovni ishodi (znanje i vještine; sadržajni i procesni ciljevi/ishodi/zadaće):

Tijekom ovog sata učenik će:

- 1. interpretirati dotad nepoznate primarne izvore*
- 2. primijeniti obrazac za analizu primarnih izvora na dotad nepoznati primjer*
- 3. primijeniti znanje o pisanju osvrta*
- 4. preispitati ulogu društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici*
- 5. procijeniti ulogu pojedinog vektora sjećanja u stvaranju društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici*
- 6. prepoznati namjere i posljedice pojedinog vektora sjećanja*

Odgojni ishodi: razvijati odnos prema suradničkom učenju i radu u skupinama, razvijati komunikacijske vještine, razvijati svijest o društvenom sjećanju u svakodnevnom životu, kritičko promišljanje vlastite zajednice.

ETAPA 1. UVOD (5 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

Učenici se nalaze s nastavnicom ispred škole te slušaju upute nastavnice o zadaćama koje moraju izvršiti tijekom. Nakon uputa učenici s nastavnicom kreću na terensku nastavu.

ETAPA 2. RAZRADA (80 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

U prvom dijelu terenske nastave učenici obilaze sve vektore sjećanja. Obilazak započinje s najbližom lokacijom, Osnovnom školom Đure Deželića te učeničkim razgledom reljef poprsja i pano ploče u predvorju škole. Potom učenici s nastavnicom odlaze u Muzej Ivanić-Grada te zatim zastaju kod gradske vijećnice i vatrogasnog doma tim putem razgledajući spomen ploču i informativnu ploču. Posljednja lokacija je ulica Gjura Stjepana Deželića. Tijekom obilazaka učenici upoznaju predstavnike pojedinih institucija koji ih ukratko upoznaju s njihovom ulogom u konstrukciji društvenog sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića. Nastavnica upoznaje učenike s materijalizacijama sjećanja u javnom prostoru za koje nema nadležnih institucija. Učenici s nastavnicom na kraju odlaze do Trga Vladimira Nazora gdje započinje *Šetnja sa znamenitim građanima*. Po završetku *Šetnje* učenici se s nastavnicom vraćaju u gradski park (Ishod 4, 5, 6).

Iz gradskog parka učenici odlaze k vektorima sjećanja koja će analizirati tijekom terenske nastave prema obrascima koji su im podijeljeni na prethodnom satu. **Skupina 1** analizira spomen ploču na gradskoj vijećnici, **skupina 2** reljef poprsje u Osnovnoj školi Đure Deželića, **skupina 3** informativnu ploču ispred vatrogasnog doma, **skupina 4** pano ploču posvećenu Gjuri Stjepanu Deželiću u Osnovnoj školi Đure Deželića, **skupina 5** naziv Osnovne škole i Deželićeve ulice, **skupina 6** *Šetnju sa znamenitim građanima* i posljednja **skupina 7** analizira postav Muzeja Ivanić-Grada povodom 180. obljetnice Deželićeva rođenja. Pritom skupine dobivaju dodatne izvore koji će im pomoći pri odgovoru na pitanja. Prva skupina dobiva *Spomenicu* koja je izdana uz otkrivenje spomen ploče na gradskoj vijećnici, druga i peta skupina dobivaju monografiju Osnovne škole Đure Deželića. Dvije skupine će dodatne informacije prikupiti pomoću metode intervjua. Skupina 6 provest će intervju s Ivicom Gregurcem koji otjelovljuje Gjuru Stjepana Deželića tijekom *Šetnje sa znamenitim građanima*. Skupina 7 svoje će podatke prikupiti putem intervjua s predstavnikom Muzeja koji će ih upoznati s izložbom održanom povodom 180. obljetnice Deželićeva rođenja. Dodatne informacije za svoje istraživanje kod predstavnika Osnovne škole i Muzeja mogu potražiti i skupine 3 i 4, kako bi istražile kontekst nastanka pano ploče i informativne ploče. Učenici imaju zadatak analizirati navedene vektore sjećanja pomoću dobivenog obrasca te vektore sjećanja koje analiziraju fotografirati (Ishod 1, 2, 5, 6).

Učenici će potom napisati kratki osvrt u kojem će povezati provedenu analizu, pročitane literaturu i znanje stečeno tijekom prethodnih pripremnih sati. U osvrtu će opisati ulogu pojedinog vektora sjećanja u konstrukciji sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu. Dok analizu skupine provode zajedno, osvrt pišu zasebno. Pritom je pri pisanju osvrta poželjno da se međusobno konzultiraju i razmjenjuju ideje (Ishod 3, 4, 5, 6). Učenici se tijekom cijelog samostalnog rada i rada u skupinama mogu konzultirati o nejasnoćama s nastavnikom koji će biti u gradskom parku, lokaciji koja je središnja većini vektora sjećanja.

ETAPA 3. ZAKLJUČAK (5 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

Povratak učenika u školsku zgradu. Učenici slušaju upute nastavnika za naredni nastavni sat u kojem će zaključiti terensku nastavu.

Domaća zadaća: U slučaju da učenici ne dovrše osvrt moraju ga dovršiti za domaću zadaću.

Plan ploče: Ovaj nastavni sat nema plana ploče.

Korišteni udžbenik:

BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. *Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole*. Zagreb: Profil Klett.

Dodatni nastavni materijal:

NOSIĆ, Cvjetko i Ivo PAVUNIĆ, ur. 1931. *Ivanić-grad. Spomenica izdana uz otkriće spomen-ploče Đuri Stjepanu Deželiću*. Zagreb: Tiskara Merkantile (Juriša i Sedmak).

PRILIKA, Kristina ur. 2007. *Osnovna škola Đure Deželića Ivanić-Grad 1957.-2007*. Ivanić-Grad: Impresum.

Prilozi: Sedam obrazaca za analizu vektora sjećanja. Nalaze se pod Prilogom 18.

Prilog 19. Obrasci za analizu vektora sjećanja na terenskoj nastavi. Autor obrazaca: Katarina Matkerić.

SKUPINA 1

Vektor sjećanja: *Spomen ploča posvećena Gjuri Stjepanu Deželiću*

Tema i sadržaj vektora:

1. Što prikazuje vektor sjećanja? _____

2. Ima li vektor sjećanja tekst? O čemu govori? _____

3. Što se može doznati o osobi na prikazu iz vektora sjećanja? Kojim društvenim klasama pripadaju? Kakva im je odjeća? _____

Nastanak vektora:

4. Postoji li naziv ili tema vektora sjećanja? _____

5. Vrijeme nastanka, lokacija postavljanja te naručitelj vektora sjećanja? _____

Adresanti i namjere vektora:

6. Koji je društveni i politički kontekst u kojem je nastao vektor sjećanja? Po kojem kriteriju je odabran? Što lokacija na kojoj se vektor nalazi govori o njemu? _____

7. Da li je namijenjen za javni ili privatni prostor? Tko je ciljana publika? _____

SKUPINA 2

Vektor sjećanja: *Reljef poprsje* posvećeno Gjuri Stjepanu Deželiću

Tema i sadržaj vektora:

1. Što prikazuje vektor sjećanja? _____

2. Ima li vektor sjećanja tekst? O čemu govori? _____

3. Što se može doznati o osobi na prikazu iz vektora sjećanja? Kojim društvenim klasama pripada? Kakva mu je odjeća? _____

Nastanak vektora:

4. Postoji li naziv ili tema vektora sjećanja? _____

5. Vrijeme nastanka, lokacija postavljanja te naručitelj vektora sjećanja? _____

Adresanti i namjere vektora:

6. Koji je društveni i politički kontekst u kojem je nastao vektor sjećanja? Po kojem kriteriju je odabran? Što lokacija na kojoj se vektor nalazi govori o njemu? _____

7. Da li je namijenjen za javni ili privatni prostor? Tko je ciljana publika? _____

8. Što ovaj vektor znači ciljanoj publici? Da li ste uočili poseban odnos prema vektoru sjećanja na dan obljetnice rođenja? _____

SKUPINA 3

Vektor sjećanja: *Informativna ploča posvećena Gjuri Stjepanu Deželiću*

Tema i sadržaj vektora:

1. Što prikazuje vektor sjećanja? _____

2. Ima li vektor sjećanja tekst ili fotografije? O čemu govore? _____

3. Što se može doznati o osobi na prikazu iz vektora sjećanja? Kojim društvenim klasama pripadaju? Kakva im je odjeća? _____

Nastanak vektora:

4. Postoji li naziv ili tema vektora sjećanja? _____

5. Vrijeme nastanka, lokacija postavljanja te naručitelj vektora sjećanja? _____

Adresanti i namjere vektora:

6. Koji je društveni i politički kontekst u kojem je nastao vektor sjećanja? Po kojem kriteriju je odabran? Što lokacija na kojoj se vektor nalazi govori o njemu? _____

7. Da li je namijenjen za javni ili privatni prostor? Tko je ciljana publika? _____

8. Što ovaj vektor znači ciljanoj publici? Da li ste uočili poseban odnos prema vektoru sjećanja na dan obljetnice rođenja? _____

9. Omogućava li nam vektor sjećanja da doznamo više o samoj osobi ili onome što su ljudi mislili o njemu kada je postavljen i što misle o njemu danas? Ako da što? _____

10. Može li se reći da vektor sjećanja odražava određeni način razmišljanja? Koja je njegova poruka? _____

Prostor za osvrt:

Povežite provedenu analizu, pročitane literature i znanja stečena tijekom pripremnih sati i opišite ulogu ovog vektora sjećanja u Ivanić-Gradu u trenutku nastanka i sada.

SKUPINA 4

Vektor sjećanja: *Pano ploča* posvećena Gjuri Stjepanu Deželiću u Osnovnoj školi Đure Deželića

Tema i sadržaj vektora:

1. Što prikazuje vektor sjećanja? _____

2. Ima li vektor sjećanja tekst ili fotografije? O čemu govore? _____

3. Što se može doznati o osobi na prikazu iz vektora sjećanja? Kojim društvenim klasama pripadaju? Kakva im je odjeća? _____

Nastanak vektora:

4. Postoji li naziv ili tema vektora sjećanja? _____

5. Vrijeme nastanka, lokacija postavljanja te naručitelj vektora sjećanja? _____

Adresanti i namjere vektora:

6. Koji je društveni i politički kontekst u kojem je nastao vektor sjećanja? Po kojem kriteriju je odabran? Što lokacija na kojoj se vektor nalazi govori o njemu? _____

7. Da li je namijenjen za javni ili privatni prostor? Tko je ciljana publika? _____

8. Što ovaj vektor znači ciljanoj publici? Da li ste uočili poseban odnos prema vektoru sjećanja na dan obljetnice rođenja? _____

9. Omogućava li nam vektor sjećanja da doznamo više o samoj osobi ili onome što su ljudi mislili o njemu kada je postavljen i što misle o njemu danas? Ako da što? _____

10. Može li se reći da vektor sjećanja odražava određeni način razmišljanja? Koja je njegova poruka? _____

Prostor za osvrt:

Povežite provedenu analizu, pročitane literature i znanja stečena tijekom pripremnih sati i opišite ulogu ovog vektora sjećanja u Ivanić-Gradu u trenutku nastanka i sada.

SKUPINA 5

Vektor sjećanja: naziv Osnovne škole Đuro Deželića te ulice Gjuro Stjepan Deželić

Naziv Osnovne škole Đure Deželića

1. Kada je škola preimenovana i koje je ime nosila prije? _____

2. Koji je društveni i politički kontekst u kojem je nastao vektor sjećanja? Po kojem kriteriju je odabran taj naziv i zašto je prethodni izostavljen? Što lokacija na kojoj se vektor nalazi govori o njemu? _____

3. Tko je ciljana publika kojem je namijenjen ovaj vektor sjećanja? _____

4. Što ovaj vektor znači ciljanoj publici? Da li ste uočili poseban odnos prema vektoru sjećanja na dan obljetnice rođenja? _____

5. Omogućava li nam vektor sjećanja da doznamo više o samoj osobi ili onome što su ljudi mislili o njemu kada je postavljen i što misle o njemu danas? Ako da što? _____

6. Može li se reći da vektor sjećanja odražava određeni način razmišljanja? Koja je njegova poruka? _____

Deželićeva ulica

7. Ima li vektor sjećanja tekst? O čemu govori? _____

8. Što lokacija na kojoj se vektor nalazi govori o njemu? _____

3. Tko je ciljana publika kojem je namijenjen ovaj vektor sjećanja? _____

4. Što ovaj vektor znači ciljanoj publici? Da li ste uočili poseban odnos prema vektoru sjećanja na dan obljetnice rođenja? _____

5. Omogućava li nam vektor sjećanja da doznamo više o samoj osobi ili onome što su ljudi mislili o njemu kada je postavljen i što misle o njemu danas? Ako da što? _____

6. Može li se reći da vektor sjećanja odražava određeni način razmišljanja? Koja je njegova poruka? _____

Prostor za osvrt:

Povežite provedenu analizu, pročitane literaturu i znanja stečena tijekom pripremnih sati i opišite ulogu ovog vektora sjećanja u Ivanić-Gradu u trenutku nastanka i sada.

SKUPINA 6

Vektor sjećanja: *Šetnja sa znamenitim građanima*

Tema i sadržaj:

1. Što prikazuje vektor sjećanja? _____

2. Što se može doznati o osobi prema prikazu vektora sjećanja? Kakav im je govor? Kakva im je odjeća? _____

3. Što vektor sjećanja prilikom otjelovljenja priopćava? Iz koje perspektive govori? O čemu govori? _____

4. Koje lokacije posjećuje tijekom *Šetnje sa znamenitim građanima* i koja je važnost odabira upravo tih lokacija? _____

5. Zašto su odabrane te lokacije te takva odjeća i govor? _____

Nastanak vektora:

6. Vrijeme nastanka ideje te tko je njen organizator? _____

7. Kada se održava *Šetnja sa znamenitim građanima*? _____

Adresanti i namjere vektora:

7. Tko je ciljana publika? _____

8. Ispunjava li vektor ulogu sjećanja kod ciljane publike? _____

9. Zašto je odabran Deželić kao voditelj *Šetnje sa znamenitim građanima* ? _____

10. Može li se reći da vektor sjećanja odražava određeni način razmišljanja? Koja je njegova poruka? _____

Prostor za osvrt:

Povežite provedenu analizu, pročitane literature i znanja stečena tijekom pripremnih sati i opišite ulogu ovog vektora sjećanja u Ivanić-Gradu.

SKUPINA 7

Vektori sjećanja u Muzeju Ivanić-Grada

Postav izložbe povodom 180. obljetnice Deželićeva rođenja:

1. Što prikazuje navedena izložba? Koji su njeni dijelovi? _____

2. Postoji li naziv ili tema izložbe? _____

3. Koji predmeti su korišteni u postavu izložbe? O čemu govore? _____

4. Što se prema predmetima može doznati o osobi koju prikazuju? _____

5. Zašto su za izložbu odabrani upravo ti predmeti? _____

6. Tko je ciljana publika? _____

7. Da li se mogao uočiti poseban odnos prema publike prema izložbi tijekom njena trajanja? _____

8. Koju funkciju je trebala izložba imati u vrijeme svojeg održavanja? U kojem je političkom i društvenom kontekstu otvorena? _____

9. Koje su sve institucije sudjelovale i pomagale u organizaciji izložbe i njenog postava? _____

10. Može li se reći da vektor sjećanja odražava određeni način razmišljanja? Koja je njegova poruka? _____

Prostor za osvrt:

Povežite provedenu analizu, pročitane literaturu i znanja stečena tijekom pripremnih sati i opišite ulogu ovog vektora sjećanja u Ivanić-Gradu u trenutku nastanka.

Prilog 21. Priprema nastavne jedinice Zaključak terenske nastave. Autor obrasca: dr.sc. Zvonimir Bošnjak, pred. (kolegij: Metodika nastave sociologije), autor pripreme: Katarina Matkerić.

PRIPREMA NASTAVNOG SATA

Nastavna jedinica: **ZAKLJUČAK TERENSKE NASTAVE**

Datum: 51. i 52. nastavni sat

Oblik rada: frontalni rad, rad u skupinama

Nastavna metoda: metoda razgovora, metoda izlaganja, metoda praktičnih radova, metoda pisanja

Nastavna sredstva i pomagala: računala, projektor, učenički portfolio terenske nastave

Trajanje nastavnog sata: 90 minuta

Tip nastavnog sata: ponavljanje

Obrazovni ishodi (znanje i vještine; sadržajni i procesni ciljevi/ishodi/zadaci):

Na kraju ovog sata učenik će:

- 1. stvoriti Power Point prezentaciju o rezultatima vlastitog istraživanja*
- 2. odabrati ključne elemente iz rezultata dobivenih istraživanjem unutar skupine*
- 3. primijeniti vještinu javnog predstavljanja rezultata svojih istraživanja*
- 4. preispitati ulogu društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici*
- 5. procijeniti ulogu pojedinog vektora sjećanja u stvaranju društvenog sjećanja u vlastitoj zajednici*
- 6. prepoznati namjere i posljedice pojedinog vektora sjećanja*

Odgojni ishodi: razvijati odnos prema vlastitom individualnom radu, razvijati odnos prema suradničkom učenju i radu u skupinama, razvijati komunikacijske vještine, razvijati informacijsku pismenost, razvijati svijest o društvenom sjećanju u svakodnevnom životu.

ETAPA 1. UVOD (5 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

U uvodnom dijelu sata učenike nastavnica upoznaje s njihovim zadacima tijekom ove nastavne jedinice. Potom učenici s nastavnicom odlaze u računalnu učionu gdje će se odvijati prva aktivnost unutar ove nastavne jedinice.

ETAPA 2. RAZRADA (80 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

Učenici se po ulasku u računalu učionu grupiraju u skupine u kojima su istraživali tijekom terenske nastave. Potom na temelju provedenih analiza, prikupljenih fotografija, napisanog osvrta te prethodno stečenog znanja sastavljaju Power Point prezentaciju. Power Point prezentacija koju učenici sastavljaju mora odgovoriti na ključno pitanje nastavne jedinice: *Kako analizirani vektori sjećanja odražavaju zajednicu u kojoj se nalaze?* Uz odgovor na ključno pitanje u Power Point prezentaciju će učenici uključiti predmet svojeg istraživanja, metode kojima su se služili te dobivene rezultate. Power Point prezentacija mora biti tako da će pratiti učeničko izlaganje u trajanju od 7 minuta. Učenici imaju 30 minuta da izrade Power Point prezentaciju te plan izlaganja

rezultata svojih istraživanja. Tijekom izvođenja aktivnosti učenici se mogu konzultirati i s nastavnicom (Ishod 1, 2, 4, 5, 6).

Nakon završetka izrade Power Point prezentacije te plana izlaganja rezultata istraživanja učenici dijele rezultate svojih istraživanja. Svaka skupina ima 7 minuta da uz Power Point prezentaciju predstave predmet svojeg istraživanja, metode, rezultate te odgovor svoje skupine na ključno pitanje (Ishod 3, 4, 5, 6).

ETAPA 3. ZAKLJUČAK (5 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

Nakon svih učeničkih izlaganja i skupljenih saznanja učenici u razgovoru s nastavnicom razgovaraju o ključnom pitanju te donose zajednički zaključak (Ishod 4, 5, 6). Na kraju sata učenici predaju nastavnici svoje portfolije koji su rezultat rada terenske nastave te svih pripremnih sati prije tog.

Domaća zadaća: ova nastavna jedinica nema domaće zadaće.

Plan ploče: ova nastavna jedinica nema plana ploče

Korišteni udžbenik:

BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. *Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole*. Zagreb: Profil Klett.

Dodatni nastavni materijal:

Učenički portfolio terenske nastave.

Prilozi: Ova nastavna jedinica nema priloga.

Prilog 22. Priprema nastavne jedinice Evaluacija terenske nastave. Autor obrasca: dr.sc. Zvonimir Bošnjak, pred. (kolegij: Metodika nastave sociologije), autor pripreme: Katarina Matkerić.

PRIPREMA NASTAVNOG SATA

Nastavna jedinica: **EVALUACIJA TERENSKE NASTAVE**

Datum: 53. nastavni sat

Oblik rada: frontalni rad, individualni rad

Nastavna metoda: metoda razgovora, metoda pisanja, metoda čitanja

Nastavna sredstva i pomagala: obrazac za samoevaluaciju, obrazac za evaluaciju terenske nastave, učenički portfolio s pripremnih nastavnih sati te terenske nastave.

Trajanje nastavnog sata: 45 minuta

Tip nastavnog sata: vrednovanje

Obrazovni ishodi (znanje i vještine; sadržajni i procesni ciljevi/ishodi/zadaće):

Na kraju ovog sata učenik će:

- 1. vrednovati svoj rad tijekom pripremi nastavnih sati i terenske nastave na temelju kriterija iznesenih u obrascu*
- 2. procijeniti svoj napredak tijekom pripremi nastavnih sati i terenske nastave na temelju kriterija iznesenih u obrascu*
- 3. prosuditi o uspješnosti organizacije pripremi sati i terenske nastave na temelju kriterija iznesenih u obrascu*

Odgojni ishodi: razvijati odnos prema vlastitom individualnom radu, razvijati komunikacijske vještine, razvijati sposobnost samorefleksije i samoevaluacije.

ETAPA 1. UVOD (5 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

U uvodnom dijelu sata učenike nastavnica upozna s njihovim zadacima tijekom ovog nastavnog sata te pritom dobivaju obrasce za samorefleksiju i samoevaluaciju svojeg rada tijekom pripremi nastavnih sati i terenske nastave.

ETAPA 2. RAZRADA (35 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

Učenici rješavaju obrazac za samorefleksiju i samoevaluaciju svojeg rada tijekom pripremi nastavnih sati i terenske nastave. Za rješavanje obrasca učenici imaju 15 minuta. U slučaju pitanja ili nedoumica učenici mogu konzultirati nastavnicu (Ishod 1,2).

Nakon rješavanja obrasca za samorefleksiju i samoevaluaciju svojeg rada tijekom pripremi nastavnih sati i terenske nastave učenici dobivaju obrazac za evaluaciju pripremi nastavnih sati i terenske nastave. Za rješavanje ovog obrasca učenici imaju 10 minuta. U slučaju pitanja ili nedoumica učenici ponovno mogu konzultirati nastavnicu (Ishod 3).

Potom skupina po skupina dolazi do nastavnice te im nastavnica govori o njihovoj konačnoj sumativnoj ocjeni te na temelju posebnog obrasca daje svakom učeniku njegovu formativnu ocjenu.

ETAPA 3. ZAKLJUČAK (5 MINUTA)

AKTIVNOSTI:

Učenici potom metodom razgovora s nastavnicom mogu podijeliti svoje dojmove o terenskoj nastavi, procesu samorefleksije i samoevaluacije te evaluiranju pripremnih nastavnih sati i terenske nastave.

Domaća zadaća: ova nastavna jedinica nema domaće zadaće.

Plan ploče: ova nastavna jedinica nema plana ploče

Korišteni udžbenik:

BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. *Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole*. Zagreb: Profil Klett.

Dodatni nastavni materijal:

Učnički portfolio terenske nastave.

Prilozi: Ova nastavna jedinica nema priloga.

Prilog 23. Obrazac za samovrednovanje učeničkog rada. Autor obrasca: Katarina Matkerić.

Refleksija o portfoliu **Ime i prezime:** _____

1. Na sljedeće tvrdnje odgovori pomoću skale. Ocjeni svoj rad tijekom pripremnih sati i terenske nastave. Ljestvica:

- 1 - U potpunosti nisam zadovoljna/an svojim radom
- 2 - Uglavnom nisam zadovoljna/an svojim radom
- 3 - Moj rad je bio dobar, no trebam još raditi
- 4 - Većinom sam zadovoljna/an svojim radom
- 5 - U potpunosti sam zadovoljna/an sa svojim radom

Konstrukcijom umne mape tijekom nastavne jedinice *Teorijska polazišta društvenog sjećanja*.

1 2 3 4 5

Analizom vektora sjećanja na Matiju Gupca i Seljačku bunu tijekom nastavnih jedinica *Vektori sjećanja* te *Stvaranje okvira kolektivnog pamćenja*.

1 2 3 4 5

Kratkim osvrtom od 150 riječi o svojem iskustvu na mjestu pamćenja u nastavnoj jedinici *Vektori sjećanja*.

1 2 3 4 5

Tekstom/grafičkim organizatorom kojim sam potvrdila/o Zerubavelovu tezu o karakteristikama mnemoničkih zajednica i važnosti društvenog sjećanja za nju tijekom nastavne jedinice *Društveno sjećanje i stvaranje mnemoničkih zajednica*.

1 2 3 4 5

Korištenjem sekundarne literature prilikom analize pojedinih vektora sjećanja tijekom nastavnih jedinica *Stvaranje okvira kolektivnog pamćenja* i *Društveno sjećanje u religijama i ideologijama*.

1 2 3 4 5

Sastavljanjem strukturiranog intervjua u nastavnoj jedinici *Obiteljsko i komunikacijsko pamćenje*.

1 2 3 4 5

Provedenim intervjuom s članom obitelji.

1 2 3 4 5

Obrađenim podacima dobivenima iz intervjua (kodiranjem i transkribiranjem)

1 2 3 4 5

Pisanim radom u kojem si razlikovala/o komunikacijsko i kulturalno pamćenje Jana Assmanna na temelju teorijskog okvira, sekundarne literature i provedenog intervjua.

1 2 3 4 5

Aktivnošću na nastavnim satima pripreme i terenske nastave.

1 2 3 4 5

Ispunjavanjem obrasca za analizu vektora sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića na terenskoj nastavi.

1 2 3 4 5

Zaključcima proizašlima iz analize vektora sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića na terenskoj nastavi.

1 2 3 4 5

Korištenjem sekundarnih i primarnih izvora kako bi shvatila/o društveni i politički kontekst nastanka i održavanja proučavanog vektora sjećanja.

1 2 3 4 5

Pisanim osvrtom na ulogu pojedinog vektora sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu.

1 2 3 4 5

Izrađenom Power Point prezentacijom kojom se predstavljao rad skupine i javnim predstavljanjem pred kolegama.

1 2 3 4 5

Odgovorom skupine na ključno pitanje nastavne jedinice *Zaključak terenske nastave*: Kako analizirani vektori sjećanja odražavaju zajednicu u kojoj se nalaze?

1 2 3 4 5

2. Odgovori na pitanja i pritom obrazloži!

Koji rad smatraš svojim najboljim radom?	
U kojem radu si najviše napredovala/o?	

Na koji rad si najponosnija/i?	
Koji rad ti je bio najzabavniji?	
S kojim radom si imao najviše teškoća?	
S kojim radom si najnezadovoljniji?	
Koji rad bi htjela/htio ispraviti da imaš priliku?	
U kojem radu smatraš da možeš još napredovati?	
Stvaranjem kojeg rada si najviše napredovala/o?	
Na kojem radu bi željela/želio nastaviti raditi?	

Prilog 24. Obrazac za vrednovanje organizacije terenske nastave. Autor: Katarina Matkerić.

1. Na sljedeće tvrdnje odgovori pomoću skale. Ocjeni pripremne sate i terensku nastavu. Ljestvica:

1 - U potpunosti nisam

2 - Uglavnom nisam

3 - Uglavnom jesam

4 - Većinom jesam

5 - U potpunosti jesam

Zadovoljna/an izborom društvenog sjećanja za proučavanje na terenskoj nastavi.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an izborom teme i sadržaja pripremnih sati.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an aktivnostima u kojima sam sudjelovala/o tijekom pripremnih sati.

1 2 3 4 5

Osjećala/o se pripremljenim za izvođenje aktivnosti tijekom pripremnih sati.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an razinom znanja i vještina koju sam stekla/o tijekom pripremnih sati.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an odlukom o odvijanju nastave izvan učionice u regionalnom okružju.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an načinom na koji su organizirane aktivnosti na terenskoj nastavi.

1 2 3 4 5

Osjećala/o se spremnim za izvođenje aktivnosti na terenskoj nastavi.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an temom terenske nastave.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an lokacijama odabranima za terensku nastavu.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an sam stručnošću osoba u institucijama koji su sudjelovali na terenskoj nastavi.

1 2 3 4 5

Zadovoljna/an sam razinom dostupnosti resursa (literature, predmeta, osoba) koji su mi pomogli u analizama tijekom pripremnih sati i terenske nastave.

1 2 3 4 5

2. Ispunite ukoliko želite (nije obavezno):

Ovdje istaknite primjedbe i sugestije koje imate na pripravne nastavne sate te terensku nastavu (na čemu smatrate da još treba poraditi, svoje vlastite prijedloge, što vam se posebno svidjelo itd.):

10. POPIS KORIŠTENIH PRILOGA

Prilog 1. Karta Ivanić-Grada s označenim materijalizacijama sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića. Karta preuzeta s Google maps. Autor oznaka: Katarina Matkerić, 27. veljače 2021.

Prilog 2. Deželićeva ulica. Ivanić-Grad. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 4. listopada 2020.

Prilog 3. Spomen ploča Gjuri Stjepanu Deželiću na staroj gradskoj vijećnici u Ivanić-Grad. Autor lijeve fotografije: Katarina Matkerić 9. ožujka 2021., desna fotografija preuzeta: Prijatelji baštine – Amici Hereditatis Gradska vijećnica.

Prilog 4. Obilježavanje 160. obljetnice rođenja Gjure Stjepana Deželića polaganjem vijenca kod spomen ploče na staroj gradskoj vijećnici. Izvor: Prilika 2007: 50.

Prilog 5. Informativna ploča posvećena Gjuri Stjepanu Deželiću kod vatrogasnog doma. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 19. prosinca 2019.

Prilog 6. Informativna ploča izvan gradskih festivala. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 27. ožujka 2021.

Prilog 7. Lijevo: portret Deželića datiran oko 1880. Izvor: Deželić i Gajdek 2015: 33. Desno: Reljef poprsje Deželića u Osnovnoj školi Đure Deželića. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 9. ožujka 2021.

Prilog 8. Izložba Osnovne škole Đure Deželića u Muzeju Ivanić-Grada. Izvor: Arhiva Muzeja Ivanić-Grada, svibanj 2018.

Prilog 9. Ceremonija otvaranja izložbe „*Vatru gasi, brata spasi*“ – izložba povodom 180. godišnjice rođenja Gjure Stjepana Deželića. Fotografija preuzeta: Facebook: Vatrogasna zajednica Ivanić-Grada, svibanj 2018.

Prilog 10. Tri dijela izložbe „*Vatru gasi, brata spasi*“ – izložba povodom 180. godišnjice rođenja Gjure Stjepana Deželića. Izvor fotografija: Arhiva Muzeja Ivanić-Grada, svibanj 2018.

Prilog 11. Lokacije turističkog razgleda *Šetnje sa znamenitim građanima*. Karta preuzeta s Google maps. Autor oznaka: Katarina Matkerić, 23. ožujka 2021.

Prilog 12. Betika i Gjuro Stjepan Deželić tijekom Bučijade. Fotografija preuzeta: Facebook: Turistička zajednica grada Ivanić-Grada, listopad 2019.

Prilog 13. Spomen plakete natjecateljskim ekipama s *Memorijala Gjuro Stjepan Deželić* 2013. godina i 2014. godina. Autor fotografije: Katarina Matkerić, 4. siječnja 2020.

Prilog 14. Izvedbeni tematski plan s pripremnim nastavnim satima. Autor obrasca: dr.sc. Snježana Koren, v. pred. (kolegij: Didaktika povijesti I.). Autor izvedbenog tematskog plana: Katarina Matkerić.

Prilog 15. Shematski pregled aktivnosti šest pripremnih nastavnih jedinica za terensku nastavu. Autor sheme: Katarina Matkerić, 22. srpnja 2021.

Prilog 16. Priprema nastavne jedinice Uvod u terensku nastavu. Autor obrasca: dr.sc. Zvonimir Bošnjak, pred. (kolegij: Metodika nastave sociologije), autor pripreme: Katarina Matkerić.

Prilog 17. Shematski prikaz planiranih aktivnosti terenske nastave. Autor shematskog prikaza: Katarina Matkerić, 22. srpnja 2021.

Prilog 18. Priprema nastavne jedinice Terenska nastava. Autor obrasca: dr.sc. Zvonimir Bošnjak, pred.(kolegij: Metodika nastave sociologije), autor pripreme: Katarina Matkerić.

Prilog 19. Obrasci za analizu vektora sjećanja na terenskoj nastavi. Autor obrazaca: Katarina Matkerić.

Prilog 20. Prikaz plana terenske lokacije. Karta preuzeta: Google maps. Autor oznaka: Katarina Matkerić, 8. svibnja 2021.

Prilog 21. Priprema nastavne jedinice Zaključak terenske nastave. Autor obrasca: dr.sc. Zvonimir Bošnjak, pred. (kolegij: Metodika nastave sociologije), autor pripreme: Katarina Matkerić.

Prilog 22. Priprema nastavne jedinice Evaluacija terenske nastave. Autor obrasca: dr.sc. Zvonimir Bošnjak, pred. (kolegij: Metodika nastave sociologije), autor pripreme: Katarina Matkerić.

Prilog 23. Obrazac za samovrednovanje učeničkog rada. Autor obrasca: Katarina Matkerić.

Prilog 24. Obrazac za vrednovanje organizacije terenske nastave. Autor obrasca: Katarina Matkerić.

11. POPIS KORIŠTENE LITERATURE I IZVORA

LITERATURA

ALDERMAN, Derek H. 2003. „Street names and the scaling od memory: The politics of commemorating Martin Luther King, Jr within the African American community“. *Area* 35/2:163-173.

ASSMANN, Aleida. 2008. „Canon and Archive“. U *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook.*, ur. Astrid Erll i Ansgar Nunning. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 97-107.

ASSMANN, Jan. 2006. „Kultura sjećanja“. U *Kultura pamćenja i historija*, ur. Maja Brkljačić i Sandra Prlenda. Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga, 47-75.

BENČIĆ, Adriana. 2016. „Teorijska konceptualizacija kolektivnih sjećanja u sociologiji i srodnim znanostima“. *Društvena istraživanja* 25/1:1-19.

BERLINER, David. 2005. „Social Thought & Commentary: The Abuses of Memory: Reflections on the Memory Boom in Anthropology“. *Anthropological Quarterly* 78/1: 197-211.

BLACK, Graham. 2011. „Museums, Memory and History“. *Cultural and Social History* 8/3: 415-427.

BRKLJAČIĆ, Maja i Sandra PRLENDA. 2006. „Zašto pamćenje i sjećanje?“. U *Kultura pamćenja i historija*, ur. Maja Brkljačić i Sandra Prlenda. Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga, 9-18.

BRUSINA, Branimir. 1906. *Gjuro Stjepan Deželić: na spomen 50-godišnjice njegova književnoga rada*. Zagreb: Tisak Antuna Scholza.

CINDRIĆ, Mijo, Dubravka MILJKOVIĆ i Vladimir STRUGAR. *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.

CONNERTON, Paul. 2004. *Kako se društva sjećaju*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.

ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, Mira i Sanja BRAJKOVIĆ. 2009. *Integrirano poučavanje*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

ČUKELJ, Zdenka. 2009. „Mogućnost stjecanja znanja i spoznaja o prirodnoj i kulturnoj baštini u osnovnim školama Republike Hrvatske“. *Socijalna ekologija Zagreb* 18/3-4:267-288.

- DEAN, David. 2020. „Living history“. U *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in Field*, ur. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb i Juliane Tomann. London – New York: Routledge. 120-124.
- DEŽELIĆ, Đuro i Đuro GAJDEK. 2015. *Gjuro Stjepan Deželić – otac hrvatskog vatrogastva*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica.
- DEŽELIĆ, Velimir sin. 2011. *Knjiga I. U Kakvi smo bili? Zapisi mojoj unučadi: život zagrebačke obitelji od 1827. do 1953*. Zagreb: Družba Braća Hrvatskoga Zmaja.
- DEŽELIĆ, Velimir sin. 2011. *Knjiga II. U Kakvi smo bili? Zapisi mojoj unučadi: život zagrebačke obitelji od 1827. do 1953*. Zagreb: Družba Braća Hrvatskoga Zmaja.
- ĐAKOVIĆ, Branko. 2006. „Tradicijsko ruralno graditeljstvo i zavičajna povijest“ U *Zavičajna povijest u interkulturalnom kontekstu*, ur. Marijana Marinović i Drago Roksandić. Zagreb: FF press, 73-96.
- EDY, Jill A. 1999. „Journalistic Uses of Collective Memory“. *Journal of Communication*. 42/2:71-85.
- ERBAS GURLER, Ebru i Basak OZER. 2013. „The Effects of Public Memorials on Social Memory and Urban Identity“. *Procedia: Social and Behavioral Sciences* 82:858-863.
- ERLL, Astrid. 2008. „Cultural Memory Studies: An Introduction“. U *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook.*, ur. Astrid Erll i Ansgar Nunning. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1-13.
- ERLL, Astrid. 2011. „Locating Family in Cultural Memory Studies“. *Journal of Comparative Family Studies* 42/3:303-318.
- FOOTE Ken i Maoz AZARYAHU. 2007. „Toward a geography of memory: Geographical dimensions of public memory and commemoration“. *Journal of Political and Military Sociology* 35/1:125-145.
- FRYKMAN, Jonas. 2003. „Makins Sense of Memory – Monuments and Landscape in Croatian Istria“. *Etnologia Europea* 32/2:107-120.
- GAPPS, Stephen. 2020. „Practices of authenticity“. U *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in Field*, ur. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb i Juliane Tomann. London – New York: Routledge, 183-186.

- GAPPS, Stephen. 2020. „Role-play“. U *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in Field*, ur. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb i Juliane Tomann. London – New York: Routledge, 206-209.
- GOLDSTEIN, Ivo. 2008. *Hrvatska 1918—2008*. Zagreb: Europapress holding, Novi Liber.
- HALBWACHS, Maurice. 1992. *On collective memory*. Chicago – London: The University Chicago Press.
- JOHNSON, Katherine. 2015. „Performing Pasts for Present Purposes: Reenactment as Embodied, Performative History“. U *History, Memory, Performance*, ur. David Dean, Yana Meerzon i Kathryn Prince. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 36-52.
- JURČIĆ, Daniela. 2017. „Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj“. *Mostariensia* 21:127-136.
- KAUZLARIĆ, Nevenka, Davor LEBOVIĆ i Borislav ŠELAJ. 2002. *DVD Ivanić-Grad: 1892-2002*. Ivanić-Grad: Dobrovoljno vatrogasno društvo Ivanić-Grad.
- KOREN, Snježana. 2014. *Čemu nas uči povijest?*. Zagreb: Profil.
- KUHLTHAU, Carol C., Leslie K. MANOITES i Ann K. CASPARI. 2015. *Vodeno istraživačko učenje: učenje u 21. stoljeću*. Zagreb: Školska knjiga.
- LUKŠA, Žaklin, Maja ŽAMARIJA, Tea DRAGIĆ RUNJAK i Nevenka SINKOVIĆ. 2014. „Terenska nastava prirode i biologije u osnovnoj školi“. *Educatio Biologiae* 1:69-79.
- MARINOVIĆ, Marijana. 2006. „Uvod“. U *Zavičajna povijest u interkulturalnom kontekstu*, ur. Marijana Marinović i Drago Roksandić. Zagreb: FF press, 9-11.
- MAVAR, Zofia. 2008. *Ivanić-Grad. Građevine kulturno-povijesnih vrijednosti na području povijesne jezgre*. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Grad Ivanić-Grad.
- MISZTAL, Barbara A. 2003. *Theories of Social Remembering*. Maidenhead – Philadelphia: Open University Press.
- MIŠETIĆ, Anka. 2004. *Gradski rituali: retradicionalizacija društvenog života u hrvatskim gradovima nakon 1990*. Zagreb: Sveučilišna naklada.
- MURAJ, Aleksandra. 2016. „Svakodnevni život u 19. stoljeću“. U *Temelji moderne Hrvatske, Hrvatske zemlje u „dugom“ 19. stoljeću*, ur. Vlasta Švoger i Jasna Turkalj. Zagreb: Matica Hrvatska, 309-339.

NORA, Pierre. 2006. „Između pamćenja i historije. Problematika mjesta“. U *Kultura pamćenja i historija*, ur. Maja Brkljačić i Sandra Prlenda. Zagreb: Golden marketing i Tehnička knjiga, 23-43.

NOSIĆ, Cvjetko i Ivo PAVUNIĆ, ur. 1931. *Ivanić-grad. Spomenica izdana uz otkriće spomenploče Đuri Stjepanu Deželiću*. Zagreb: Odbor za otkriće spomenploče Đuri Stjepanu Deželiću.

PAIĆ, Žarko, ur. 2000. *Gjuro Stjepan Deželić: obrisi moderne hrvatske kulture i politike: zbornik radova*. Ivanić-Grad – Zagreb: Narodno sveučilište, Lukom.

PETROVIĆ LEŠ, Tihana. 2006. „Rukotvorstvo u nastavi zavičajne povijesti“ U *Zavičajna povijest u interkulturalnom kontekstu*, ur. Marijana Marinović i Drago Roksandić. Zagreb: FF press, 97-108.

PRILIKA, Kristina, ur. 2007. *Osnovna škola Đure Deželića Ivanić-Grad 1957.-2007*. Ivanić-Grad: Impresum.

REESE, Elaine i Robyn FIVUSH. 2008. „The development of collective remembering“. *Memory* 16/3:201-212.

RIHTMAN AUGUŠTIN, Dunja. 2000. *Ulice moga grada: antropologija domaćeg terena*. Beograd: Biblioteka XX vek.

RIVERA-ORRACA, Lorena. 2009. „Are museums sites of memory?“. *The New School Psychology Bulletin* 6/2:32-37.

ROUSSO, Henry. 1991. *The Vichy Syndrome. History and Memory in France since 1944*. Harvard: President and Fellows of Harvard College.

SIMONČIĆ, Katarina Nina. 2011. „Moda u vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda“. *Radovi - Zavod za hrvatsku povijest* 43:235-254.

SKOK, Pavao. 2002. *Izvanučionička nastava*. Zagreb: Pedagoški servis.

SPASIĆ, Rada. 2014. „Vrednovanje“. U *Poučavanje za učenje: priručnik za nastavnike usmjerene na postignuća*, ur. Lorin. W. Anderson. Solun: Centar za demokraciju i pomirenje u Jugoistočnoj Europi, 161-187.

SVENSSON, Brigita. 1995. „Lifetimes – Life History and Life Story. Biographies of Modern Swedish Intellectuals“. *Ethnologia Scandinavica* 25:25-42.

SVOBODA ARNAUTOV, Nataša, ur. 2018. *Gjuro Stjepan Deželić*. Ivanić-Grad: Osnovna škola Đure Deželića.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena. 2012. *Priručnik za pripremu ispita za kolegij Antropologija društvenog sjećanja*. Zagreb.

ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ, Nevena. 2012. „Festivali i sjećanje studija slučaja: Ogulinski festival bajke“. U *Grad kakav bi trebao biti: etnološki i kulturnoantropološki osvrti na festivale*, ur. Petra Kelemen i Nevena Škrbić Alempijević. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 185-270.

TOMANN, Juliane. 2020. „Memory and commemoration“. U *The Routledge Handbook of Reenactment Studies. Key Terms in Field*, ur. Vanessa Agnew, Jonathan Lamb i Juliane Tomann. London – New York: Routledge. 138-141.

TRŠKAN, Danijela. 2014. „Portfolio u nastavi povijesti“. *Povijest u nastavi* 12/23:23-34.

VILIĆ-KOLOBARIĆ, Ksenija. 2008. *Terenska nastava i suodnosi nastavnih sadržaja. Priručnik za učitelje*. Đakovo: Tempo d.o.o.

WOOD, Nancy. 1999. *Vectors of Memory: Legacies of Trauma in Postwar Europe*. Oxford – New York: Berg.

ZERUBAVEL, Eviatar. 1996. „Social Memories: Steps to a Sociology of the Past“. *Qualitative Sociology* 19/3:283-299.

IZVORI

Arhiva fotografija Muzeja Ivanić-Grada za 2018. godinu. Ivanić-Grad: Muzej Ivanić-Grada.

BOŠNJAK, Zvonimir, Zlata PAŠTAR i Anton VUKELIĆ. 2020. *Sociologija: udžbenik sociologije za srednje škole*. Zagreb: Profil Klett d.o.o.

BOŠNJAK, Zvonimir. 2020. Obrazac pripreme nastavnog sata. Kolegij: Metodika nastave sociologije. Filozofski fakultet Sveučilište u Zagrebu.

KOREN, Snježana. 2018. Obrazac tematskog plana nastave. Kolegij: Didaktika povijesti I. Filozofski fakultet Sveučilište u Zagrebu.

Ministarstvo prosvjete i športa. 1994. *Nastavni plan i program povijesti za gimnazije*.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. *Kurikulum nastavnog predmeta Sociologija za gimnazije*. Zagreb: Narodne novine 7/2019.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. 2014. *Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole*. Zagreb: Narodne novine 67/2014.

ROŠIN, Mato. *Dnevnik organizatora Memorijala Gjuro Stjepan Deželić: kolovoz 1997 – lipanj 2002*. Privatna arhiva Mate Rošina.

ROŠIN, Mato. *Dnevnik organizatora Memorijala Gjuro Stjepan Deželić: lipanj 2005 – lipanj 2007*. Privatna arhiva Mate Rošina.

ROŠIN, Mato. *Izvešće o 20 godina održavanja Memorijala Gjuro Stjepan Deželić iz 2018. godine*. Privatna arhiva Mate Rošina.

Statut Osnovne škole Đure Deželića. 2008. Ivanić-Grad: Osnovna škola Đure Deželića.

Transkript Izveštaja tajnika Gradske čitaonice za 1931. godinu. Autor transkripta Marko Grdan. Privatna arhiva Marka Grdana.

INTERNETSKI IZVORI

16. Memorijal Rudolf Perešin. *Grad Ivanić-Grad*, 26. listopada 2020. <http://www.ivanic-grad.hr/clanci/2020/october/16-memorijal-rudolf-peresin/> (pristup 3. 4. 2021.).

19. Memorijal Đure Deželića. *Volim Ivanić*, 17. lipnja 2016. <https://www.volimivanic.info/19-memorijal-dure-dezelica> (pristup 11. 4. 2021.).

Aktivnosti udruge: Muzejske manifestacije. *Prijatelji baštine – Amici Hereditatis*. <https://www.prijatelji-bastine.hr/aktivnosti-udruge/muzejske-manifestacije> (pristup 11. 4. 2021.).

Bučijada 2014. *YouTube: Turistička zajednica Ivanić-Grad*, 23. listopada 2014. https://www.youtube.com/watch?v=2QY1fQTCS_8 (pristup 11. 4. 2021.).

Energetska obnova zgrade Civilne zaštite i vatrogasaca. *Grad Ivanić-Grad*, 7. prosinca 2020. <http://www.ivanic-grad.hr/clanci/2020/december/energetska-obnova-zgrade-civilne-zastite-i-vatrogasaca/> (pristup 7. 4. 2021.).

Fotografija Gjura Stjepana Deželića i Betike Deželić na Bučijadi 2019. *Facebook: Turistička zajednica Ivanić-Grada*. <https://www.facebook.com/Turistička-zajednica-Ivanić-Grada-145561235470374/photos/a.2537937829566024/2537938199565987> (pristup 22. 4. 2021.).

Fotografija s ceremonije otvaranja izložbe „Vatru gasi, brata spasi!“. *Facebook: Vatrogasna zajednica Ivanić-Grada*. <https://www.facebook.com/photo?fbid=379488965904328&set=pcb.379490749237483> (pristup 22. 4. 2021.).

Gradska vijećnica. *Prijatelji baštine – Amici Hereditatis*. <http://www.prijatelji-bastine.hr/znamenitosti-ivanica/gradska-vijecnica> (pristup 22. 4. 2021.).

HOYKA, Damir. Katalog izložbe Crna šuma. *Muzej hrvatskog vatrogastva*. <https://mhv.hr/wp-content/uploads/2019/09/Katalog-izlo%C5%BEbe-CRNA-%C5%A0UMA.pdf> (pristup 10. 4. 2021.).

Ivanić-Grad, tak te imam rad'!. *Mali princ*, 18. lipnja 2018. <https://www.mali-princ.hr/udruga/projekti-i-aktivnosti/3713-ivanic-grad-tak-imam-te-rad> (pristup 11. 4. 2021.).

Ivanić-Grad. *Google maps*. <https://www.google.com/maps/place/Ivanić+Grad/@45.7037173,16.3922056,17.91z/data=!4m5!3m4!1s0x47665fbddc1d410b:0x400ad50862bb640!8m2!3d45.7071022!4d16.3959765> (pristup 3. 4. 2021.).

Ivanić-Grad. *YouTube*, 8. lipnja 2015. <https://www.youtube.com/watch?v=DMx4O2114PY> (pristup 3. 4. 2021.).

Izbor iz današnjih vijesti. *Obiteljski radio Ivanić*, 22. ožujka 2018. <https://www.ori.hr/225-izbor-iz-danasnjih-vijesti-145> (pristup 10. 4. 2021.),

Izložba o Stjepanu Grgacu u muzeju Ivanić-Grada. *Biciklistički klub Ivanić*, 25. kolovoza 2016. <https://www.bk-ivanic.hr/2016-08/izlozba-o-stjepanu-grgacu-u-muzeju-ivanic-града/> (pristup 3. 4. 2021.).

Izložba za vrijeme Bučijade. *Facebook: Muzej Ivanić-Grada*, 25. listopada 2018. <https://www.facebook.com/521954354677226/posts/989982197874437/> (pristup 10. 4. 2021.).

Izješće o radu Muzeja Ivanić-Grad za 2018. godinu. *Muzejski dokumentacijski centar*. https://www.mdc.hr/files/pdf/Izvjescja/2018/Muzej-Ivanić-Grada-2018_mdc.pdf (pristup 10. 4. 2021.).

KARZEN I KAZRZEN d.o.o. Strategija razvoja turizma Ivanić-Grada 2018-2023. *Grad Ivanić-Grad*, 6. rujna 2017. <http://www.ivanic-grad.hr/media/725174/Strategija%20razvoja%20turizma%20Grada%20Ivanic-Grada.pdf> (pristup 11. 4. 2021.).

Kulturna baština. *Grad Ivanić-Grad*. <http://www.ivanic-grad.hr/grad/kulturna-bastina/> (pristup 5. 4. 2021.).

MARENIĆ, Damir. Izložba u čast 180. rođendana Gjüre S. Deželića. *Vatrene vijesti*, 28. svibnja 2018. <https://blog.dnevnik.hr/vatrenevijesti49/2018/05/1632144442/izlozba-u-cast-180-rodendana-gjüre-s-dezelica.html> (pristup 10. 4. 2021.).

Noć Muzeja na otvorenom u Ivanić-Gradu. *YouTube: Ga zelin*, 1. veljače 2011. <https://www.youtube.com/watch?v=Xg4Rj7butkM> (pristup 11. 4. 2021.).

O gradu. *Turistička zajednica grada Ivanić-Grada*. <http://www.tzig.hr/o-gradu/> (pristup 5. 4. 2021.).

O nama. *Osnovna škola Đure Deželića*. <http://os-gjdezeliica-ivanicgrad.skole.hr/o%20nama/povijest> (pristup 5. 4. 2021.).

O udruzi. *Prijatelji baštine – Amici Hereditatis*. <http://www.prijatelji-bastine.hr/o-udruzi> (pristup 5. 4. 2021.).

Obavijest – Prvi pucanj iz topa u spomen na našeg znamenitog sugrađanina Đuru Deželića. *Grad Ivanić-Grad*, 19. lipnja 2020. <http://www.ivanic-grad.hr/clanci/2020/june/obavijest-prvi-pucanj-iz-topa-u-spomen-na-naseg-znamenitog-sugradanina-duru-dezelica/> (pristup 7. 4. 2021.).

Obitelj Deželić. *Vodič kroz fondove i zbirke Državnog arhiva u Zagrebu*. 19. lipanj 2020. <http://www.daz.hr/vodic/site/article/hr-dazg-823-obitelj-dezelic> (pristup 26. 8. 2021.).

Održan je 20. Memorijal Gjuro Stjepan Deželić. *Volim Ivanić*, 19. lipnja 2018. <https://www.volimivanic.info/odrzan-je-20-memorijal-gjuro-stjepan-dezelic> (pristup 7. 4. 2021.).

Osnovna škola Đure Deželića Ivanić-Grad: e-spomenica 2017-2018. http://os-gjdezeliica-ivanicgrad.skole.hr/spomenica_2018./2019. (pristup 11. 4. 2021.).

Otkrivena spomen ploča Stjepanu Grgcu. *Grad Ivanić-Grad*, 6. ožujka 2015. <http://www.ivanic-grad.hr/clanci/2015/march/otkrivena-spomen-ploca-stjepanu-grgcu/> (pristup 3. 4. 2021.).

Otvorena izložba u čast 180. rođendana Gjura Stjepana Deželića. *Muzej Ivanić-Grada*, 26. svibnja 2018. <http://www.muzejivanicgrada.hr/otvorena-izlozba-u-cast-180-rodendana-gjura-stjepana-dezelica/> (pristup 3. 4. 2021.).

Otvorena izložba u čast 180. rođendana Gjura Stjepana Deželića. *Volim Ivanić*, 25. svibnja 2018. <https://www.volimivanic.info/otvorena-izlozba-u-cast-180-rodendana-gjura-stjepana-dezelica> (pristup 7. 4. 2021.).

Partizanske jedinice. *Zagreb se bori*. <https://sites.google.com/site/zagrebsebori/partizanskejedinice> (pristup 9. 4. 2021.).

Povijesna postrojba – 10. Satnija Ivanić. *Facebook*. <https://www.facebook.com/Povijesna-postrojba-10-Satnija-Ivanić-175823576265946/> (pristup 7. 4. 2021.).

Povijest. *Javna vatrogasna postrojba Ivanić-Grad*. <http://www.vpig.hr/povijest/> (pristup 5. 4. 2021.).

Povijest Ivanića. *Muzej Ivanić-Grada*. <https://www.muzejivanicgrada.hr/povijest-ivanica/> (pristup 28. 7. 2021.)

Predavec. *Wikipedia*. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Predavec> (pristup 16 .4. 2021.).

Program 15. Bučijade 4-6. listopada 2019. godine u Ivanić-Gradu. *Turistička zajednica Ivanić-Grad*, 27. rujna 2019. <http://www.tzig.hr/program-15-bucijade-4-6-listopada-2019-godine-u-ivanic-gradu/> (pristup 3. 4. 2021.).

Pumpkin Day. *Turistička zajednica grada Ivanić-Grada*. <http://www.tzig.hr/turisticke-manifestacije/pumpkin-day/?lang=en> (pristup 1. 6. 2021.).

Razvoj kulturnog i društvenog života u Ivaniću. *Prijatelji baštine – Amici Hereditatis*. <http://www.prijatelji-bastine.hr/povijest-i-bastina/razvoj-kulturnog-i-drustvenog-zivota-u-ivanicu> (pristup 5. 4. 2021.).

Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o Nacrtu odluke o početku i završetku nastavne godine broju radnih dana i trajanju odmora učenika osnovnih i srednjih škola za školsku godinu 2021/2022. *Ministarstvo znanosti i obrazovanja*. <https://mzo.gov.hr/savjetovanje-sa-zainteresiranom-javnoscu-o-nacrtu-odluke-o-pocetku-i-zavrsetku-nastavne-godine-broju-radnih-dana-i-trajanju-odmora-ucenika-osnovnih-i-srednjih-skola-za-skolsku-godinu-2021-2022/4282> (pristup 25. 4. 2021.).

Škole i učenički domovi. *Grad Ivanić-Grad*. <http://www.ivanic-grad.hr/servisne-informacije/skole-i-ucenicki-dom/> (pristup 3. 4. 2021.).

Urbanističko-arhitektonska studija mogućnosti uređenja povijesne jezgre grada Ivanić-Grada. *Volim Ivanić*, 14. travnja 2016. <https://www.volimivanic.info/urbanisticko-arhitektonska-studija-mogucnosti-uredenja-povijesne-jezgre-grada-ivanic-grada> (pristup 8. 4. 2021.).

Usmjerenja. *Srednja škola Ivan Švear Ivanić-Grad*. <http://ss-isvear-ivanic-grad.skole.hr/nastava/Usmjerenja> (pristup 25. 4. 2021.).

Zavirimo u prošlost – iz Muzeja Ivanić-Grada. *Muzej Ivanić-Grada*, 16. ožujka 2021. <http://www.muzejivanicgrada.hr/zavirimo-u-proslost-iz-muzeja-ivanic-grada/> (pristup 18. 4. 2021.).

Završen je 49. Memorijal Stjepana Grgca. *Grad Ivanić-Grad*, 21. kolovoza 2019. <http://www.ivanic-grad.hr/clanci/2019/august/završen-je-49-memorijal-stjepana-grgca/> (pristup 3. 4. 2021.).

Znamenite osobe: Đuro Deželić. *Prijatelji baštine – Amici Hereditatis*. <http://www.prijatelji-bastine.hr/znamenite-osobe-ivanica/duro-dezelic> (pristup 5. 4. 2021.).

12. SAŽETAK

Koncept društvenog sjećanja u terenskoj nastavi sociologije – primjer sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu

Ovaj diplomski rad tematizira uvođenje koncepta društvenog sjećanja u terensku nastavu sociologije na primjeru analize sjećanja na Gjuru Stjepana Deželića u Ivanić-Gradu. Prvi cilj rada je prikazati načine na koje se konstruira sjećanje na Deželića u Ivanić-Gradu te razloge takvoj konstrukciji sjećanja. Drugi cilj je prikazati korištenje koncepta društvenog sjećanja u terenskoj nastavi sociologije. Prvi dio diplomskog rada sastoji se od biografije i definiranja Deželića u Ivanić-Gradu u kontekstu društvenog sjećanja, kao i analize vektora sjećanja te razloga takve konstrukcije sjećanje. Drugi dio diplomskog rada prikazuje primjenu tog sjećanja na terensku nastavu sociologije. Rad donosi prikaz organizacije terenske nastave u lokalnoj sredini, kao i prijedlog nastavnih jedinica pripreme učenika za istraživanje društvenog sjećanja. Rad završava s razradom uvoda, provedbe, zaključka i evaluacije terenske nastave usmjerene na istraživanje koncepta društvenog sjećanja.

Ključne riječi: *društveno sjećanje, Gjuro Stjepan Deželić, Ivanić-Grad, terenska nastava, sociologija*

13. ABSTRACT

The concept of social memory in the fieldwork of sociology – example of remembering Gjuro Stjepan Deželić in Ivanić-Grad

This master thesis focuses on the implementation of the concept of social memory in the fieldwork of sociology, exemplified on the analysis of the memory of Gjuro Stjepan Deželić in Ivanić-Grad. The first aim is to present the ways in which the memory of Deželić is constructed in Ivanić-Grad and the reasons for such a construction of memory. The second aim is to present the use of the concept of social memory in the fieldwork of sociology. The first part of the thesis consists of biography and defining Deželić in Ivanić-Grad in the context of social memory, as well as the analysis of the vectors of memory and the reasons for such a construction of memory. The second part of the thesis presents the implementation of this memory in the fieldwork of sociology. The thesis presents the process of organizing a fieldwork in the local environment, as well as the teaching units which will prepare students for social memory research. The thesis ends with elaboration of the introduction, conduction, conclusion, and evaluation of fieldwork aimed at researching the concept of social memory.

Key words: *social memory, Gjuro Stjepan Deželić, Ivanić-Grad, fieldwork, sociology*